

TOHUM

FİKRE
SANATA
RUHA

SAYI

157

KIŞ 2017

HILAFET

- Halife Emaneti Yüklenendir. • Halifeliğin Kaldırılması.
- Hilafet Nedir? Halep Neden Hilafettir? • Kahire'den İstanbul'a Halife Yavuz Sultan Selim. • Sınıraşan Liderliğin Tarihsel Uğrakları.

Prof. Dr.
Mehmet Görmez
SÖZ MECLİSİNDE

SUNUŞ

İslam Coğrafyası yüzyıllardır süregelen adaletsiz yönetimlerin ve küresel zulümlerin karşısında birlikte hareket edememe zafiyetinin sonuçlarını yaşıyor. Küresel güçlerin dayatma ile sunduğu sözde özgürlük girişimleri-ne ve medeniyet sömürmesine karşın, İslam coğrafyasının savunmasız olduğuna şahit oluyoruz. Tarihimize baktığımızda Halifelik makamının birlikte hareket edebilme noktasında önemli bir fonksiyon icra ettiğini görüyoruz. Biz de 157.sayımızda geçmişteki işlevselliğini ve bugün zihinlerde neye tekabül ettiğini incelemek adına “Hilafet”i dosya konusu olarak ele aldık. Dosya konumuza Halil İbrahim Uzun, Bestami Keçeli, Hakan Göksel, Mustafa Toprak, Öner Buçukcu yazılarıyla katkı sundular.

“Gençlerini anlayamayan bir ülke geleceğini de anlamaz” düsturuna dayanarak İstanbul’un semtlerinde genç olmayı soruşturma konusu yaptık ve sözümüzü gençlerimize bıraktık.

Yeni bir yıla girerken geride bıraktığımız yılın muhasebesini “2016’da neler oldu?” sorusuyla derledik.

Gayretlerini ve gönüllerini sermaye yapıp yola çıkan Sivil Toplum Kuruluşları’nı tanıtmaya bu sayımızda UDEF ve WISAP ile devam ettik. Türkiye’de ensar ile muhacirin kardeşliğini günümüze taşıyan UDEF’i ve Tayland Fantoni Üniversitesi’nde ilk ofisini açarak kardeşlik köprülerinin diğer coğrafyalarda karşılığını bulmasını hedefleyen WISAP’ı sayfalarımıza taşıdık.

Diyanet İşleri Başkanı Prof.Dr.Mehmet Görmez ile gerçekleştirdiğimiz Söz Meclisi’nde, muhalif radikal isyan hareketlerinin kendine İslam’ın selefi yorumlarından meşruiyet bulma çabasını göz önüne alarak bu yapıların ortaya çıkışı sebeplerini ve Müslüman dünyasına verdikleri zararları tahlil ettik.

Türkiye’de fotoğrafçılığın öncülerinden kabul edilen ilk Müslüman Türk Fotoğrafçı Rahmizade Bahaeddin Bediz Bey’in hayat serüvenine yer verdik.

Uzun yıllar edebiyat dünyamıza kendine has tarzıyla birbirinden değerli eserler armağan eden Şair-Yazar Ali Ayçil’e hayata, şiire, yazıya, düşünceye dair 20 soru yönelttik.

Modern bir darülfünun fikrini ortaya atan ve hayatı ile ilgili çok detaylı bilgi bulunmayan Türk eğitim tarihinin önemli fikir insanı Emrullah Efendi’yi bu sayımızda tanıtmaya çalıştık.

“İz Brakanlar” sayfamızda ise talebelerini evlatlarından daha öte gören Mahir İz Hoca’nın bıraktığı izin peşinden gittik.

Geçmişten günümüze ışık tutan ve güncelliğini korumaya devam eden metinlerin yer aldığı “Nostalji” sayfamızda çok kıymetli bir hocamızı konuk ediyoruz. Timurtaş Uçar’ın 1963’te yazılıp günümüzü aydınlatan “Harboluyor” isimli yazısını yeniden paylaşıyoruz.

54 yıl boyunca fikre, sanata, ruha hitap etme inancıyla yoluna devam eden Tohum Dergisi’nin yeni sayısıyla sizleri selamlamanın sevincini yaşarken, gelecek sayılarda yeniden buluşmayı diliyoruz.

KIŞ 2017
SAYI: 157

ÖNDER Adına İmtiyaz Sahibi
HALİT BEKİROĞLU

Yayın Yönetmeni
VEYSEL BAŞAR

Editör
BÜLENT PARLAK

Yayın Kurulu
AYHAN KÜÇÜK
YUSUF ŞAHİN
DEMET TEZCAN
EROL ERDOĞAN
FİKRİ CUMHUR
TUBA KARAÇORLU

Tasarım-Uygulama
ZAFER YILMAZ

Reklam
FURKAN GÜNGÖR

Baskı
KÜLTÜR SANAT BASIMEVİ

İletişim
ALEMDAR MAH. YEREBATAN
CAD. SALKIM SÖĞÜT SOK.
NO:7
FATİH-İSTANBUL
0(212) 519 09 53

*Her hakkı mahfuzdur.
Dergideki yazı, fotoğraf ve diğer
görsellerin izin alınmadan veya
kaynak gösterilmeden her türlü
ortamda çoğaltılması yasaktır.*

önder
1998
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

VEYSEL BAŞAR

DOSYA / 6

HİLAFET

HALİFE EMANETİ YÜKLENENDİR / 08

Halil İbrahim Uzun

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI / 13

Bestami Keçeli

HİLAFET NEDİR? HALEP NEDEN HİLAFETTİR? / 17

Hakan Göksel

KAHİRE'DEN İSTANBUL'A HALİFE YAVUZ SULTAN SELİM / 23

Mustafa Toprak

SINIRAŞAN LİDERLİĞİN TARİHSEL UĞRAKLARI / 26

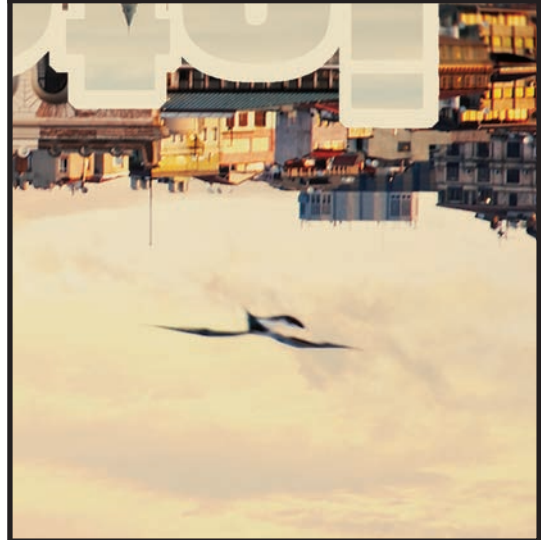
Öner Buçukcu

SEMTLERİNDE

GENÇ OLMAK

SORUŞTURMA / 64

PROF. DR.
MEHMET GÖRMEZ

SÖZ MECLİSİ /34

NELER OLDU? / 4

Seda Bilici

İTİRAZ: USMAN SEMBEN: HIÇBİR İNSANIN KRALİÇELERİN VERECEĞİ ONURA İHTİYACI YOKTUR / 32

Yasin Kara

DUYARLILIK:

YOKSULLUK KIŞLA BAŞLAR, YAZLA BİTMEZ / 46

Tuba Karaçorlu

KADRAJ: İLK MÜSLÜMAN TÜRK FOTOĞRAFÇISI / 50

Ahmet Cora

FELSEFE: GÖDEL'İN BİLİME ÇİZDİĞİ SINIRLAR'IN YORUMU / 53

Muhammet Ayal

SİVİL TOPLUM:

UDEF / 56

Mehmet Ali Bolat

WISAP / 57

İbrahim Varelci

SIYASET: II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ MAARİF NAZIRI EMRULLAH EFENDİ / 58

Özer Turan

GÜZEL GENÇLER SERENOMİSİ: BİLİM SEYYAHLARI YOLA ÇIKTI / 68

Mustafa Safa Karagöz

FOTOĞRAF YORUM: BİZE YAZIK OLURKEN SİZE DE YAZIK OLUYOR / 70

Köksal Özyürek

20 SORU: ALİ AYÇİL: SIRASI GELEN ÇIKACAK / 71

Berat Karataş

GÜNCEL DÜŞÜNCE:

BİR DEVRİMCİ OLARAK SÜPERMEN / 72

Güven Adıgüzel

KİTAP: LÜTFİ FİLİZ BİZE NELER KATTI / 78

Yağız Gönüler

TERS BAKIŞ: HALEP DE BİR SINAV KÂĞIDI HER MÜ'MİN KULUN ÖNÜNDE! / 81

Mehmet Aslan

TARİH: OSMANLI TOPLUMUNDA MANEVİ EĞİTİM SİSTEMİ / 84

Hamiyet Ünal

İZ BIRAKANLAR: "İRŞAD"A "MAHİR" Dİ DAVADA "İZ" Dİ / 88

Mustafa Canbey

EDEBİYAT HABERLERİ / 90-91

BİLİM DÜNYASI: BİLİM, 2016'YA DÖRT ÇİĞİR AÇAN BULUŞ ARMAĞAN ETTİ / 92

Yunus Meşe

SİNEMA: KENDİMİ ÖZLEDİM / 95

Sibel Atagün

GEZİ YAZILARI: YOLLAR BİZE MEMLEKET "MAKEDONYA" / 98

Nurdal Durmuş

NOSTALJİ: HARBOLUYOR / 102

Timurtaş Uçar

NELER OLDU?

2016'DA NE OLDU DİYE SORARLARSA **KAN DÖKÜLDÜ DİYECEĞİZ?**

23 Aralık günü bu haberi derlemeye başladığımda tek dileğim yeni bir son dakika haberinin olmamastıydı. Hiçbir sosyal ağa bakmadan işe koyuldum. Birileri yakılmış ve videosu servis ediliyormuş meğer o sıralarda. Türkiye ve dünya bu yılı felaketlerle, katliamlarla, acılarla geçirdi. Biz huzur dedikçe onlar savaş dedi. Zulüm tek millet oldu bütün insanlığın kanını dökmek için. Canımız yandı. Canımız hala yanıyor. Kanlı 2016 sona ererken neler olup bittiğine göz atalım.

SEDA BİLİCİ

Psikolog, Yazar

11 Ocak 2016 Doğuda yaşanan terör olaylarına tepki gösteren akademisyenler "Bu Suça Ortak Olmayacağız" başlıklı, 89 üniversiteden 1128 akademisyenin imzaladığı bir bildiriye basın toplantısıyla açıkladılar.

12 Ocak 2016 Sultanahmet Meydanı Dikilitaş civarında saat 10.20 sıralarında patlama meydana geldi. 10 Ölü 15 yaralı.

14 Ocak 2016 Diyarbakır'ın Çınar İlçesi'nde PKK'lı teröristler Emniyet'e bombalı araçla saldırdı: 1 şehit, 3'ü bebek 5 sivil öldü, 43 kişi yaralandı.

21 Ocak 2016 Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Koç kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti.

22 Ocak 2016 Edebiyatçı yazar, eleştirmen ve akademisyen Tahsin Yücel, 83

yaşında hayatını kaybetti.

22 Ocak 2016 Tunceli eski milletvekili Kamer Genç hayatını kaybetti. 76 yaşındaydı.

17 Şubat 2016 Ankara'da bomba yüklü araç patlatıldı. Patlama Devlet Mahallesi'ndeki askeri lojman bölgesinde, askeri servis araçlarının bulunduğu noktada oldu. Şuana kadar 18 kişi hayatını kaybetti.

19 Şubat 2016 Dünyaca ünlü yazar, bilim adamı Umberto Eco 84 yaşında hayatını kaybetti.

13 Mart 2016 Ankara'nın merkezi Kızılay'da patlama meydana geldi. 37 kişi

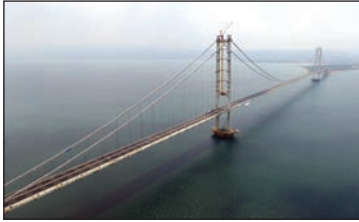

hayatını kaybetti, 75 kişi yaralandı. 1 ay içinde başkentimizde meydana gelen 2. patlama.

19 Mart 2016 Teröristler yine kanlı bir eylem yaptı. İstanbul İstiklal Caddesi'nde canlı bomba patladı. 5 ölü, 20 yaralı.

22 Mart 2016 Belçika'nın başkenti Brüksel'deki Zaventem Uluslararası Havalimanı'nda iki patlama yaşandı. Daha sonra metroda patlama oldu. Saldırılarda 34 kişi öldü, 136 kişi ağır yaralandı.

7 Nisan 2016 Kırıkkale Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Silah Fabrikası Müdürü Mustafa Tanrıverdi, milli piyade tüfeğine ait sıraları satarken yakalandı, tutuklandı.

21 Nisan 2016 Dünyanın en yüksek 4. asma köprüsü olan İstanbul-İzmir karayolunu 8 saatten 3,5 saate indirecek projenin Körfez Köprüsü ayağı tamamlandı. Köprü'nün Adı Osman Gazi oldu.

4 Haziran 2016 Dünya boksunun efsane ismi Muhammed Ali, solunum yolu rahatsızlığı nedeniyle tedavi gördüğü hastanede 74 yaşında yaşamını yitirdi.

5 Temmuz 2016 Giresun'da bayramlaşma ve bir şehit ailesini ziyarete giden üst düzey askeri personel ile ailelerini taşıyan Sikorsky S-70 tipi askeri helikopter Tohumluk yaylasına düştü. 7 kişi öldü 8 yaralı var.

15 Temmuz 2016 Fetö, ülkemizi başkalarının adına işgal etmek için dünyanın en ahlaksız gecelerinden birine imza attı. Türkiye'de darbe

girişimi büyük Türk milletinin sokağa çıkmasıyla engellendi. 251 şehidimiz ve binlerce gazimiz var.

25 Temmuz 2016 Tarihçilerin şeyhi olarak anılan, ünlü tarihçi Halil İnalçık, 100 yaşında hayatını kaybetti.

27 Temmuz 2016 Kanun Hükümünde Kararname Resmi Gazete'de yayımlandı. İçlerinde Zaman, Taraf Gazetesi, Samanyolu TV, Cihan Haber Ajansı'nın da olduğu 3 haber ajansı, 16 televizyon, 23 radyo, 45 gazete, 15 dergi ile 29 yayınevi ve dağıtım kanalı kapatıldı.

7 Ağustos 2016 Türkiye tarihinin en büyük mitingi "Demokrasi ve Şehitler Mitingi" İstanbul Yenikapı'da yapıldı. Mitinge AK Parti, CHP, MHP liderlerinin de bulunduğu toplam 5 milyon kişi katıldı.

24 Ağustos 2016 Fırat Kalkanı, adı verilen operasyon Suriye'nin Cerablus bölgesindeki DAİŞ ve PYD hedeflerine yönelik TSK ve koalisyon güçleri tarafından gerçekleştiriliyor.

26 Ağustos 2016 Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan üçüncü köprü: Yavuz Sultan Selim köprüsü açıldı.

9 Ekim 2016 Hakkari'de karakola bomba yüklü araçla saldırı gerçekleştirildi. 10 asker şehit, 8 vatandaş hayatını kaybetti. 27 yaralı.

4 Kasım 2016 HDP'lilere yönelik gece yarısı operasyon düzenlendi. Gözaltına alınan HDP Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ ile 7 milletvekili tutuklandı.

9 Kasım 2016 ABD'de seçimler yapıldı. Cumhuriyetçi aday Donald Trump rakibi Hillary Clinton'ı mağlup ederek 277 delegeye ulaştı. 45. Başkan oldu.

11 Kasım 2016 Mardin'de terör saldırısında yaralanan Derik Kaymakamı Fatih Safitürk şehit oldu.

17 Kasım 2016 Siirt Şirvan'da 16 madenci göçük altında kaldı.

24 Kasım 2016 AP, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında 3 Ekim 2005'te başlatılan üyelik müzakerelerinin geçici olarak dondurulmasına ilişkin kararı 37 oya karşı, 479 oyla kabul etti. 107 parlamenter ise çekimser kaldı.

25 Kasım 2016 Küba Devrimi'nin lideri Fidel Castro hayatını kaybetti

29 Kasım 2016 Brezilya Serie A ligi ekiplerinden Chapecoense'yi, Güney Amerika kupası finaline götüren uçak düştü. 81 kişiden 76'sı hayatını kaybetti. Kazadan sadece 3 futbolcu sağ olarak kurtuldu.

29 Kasım 2016 Adana Aladağ İlçesi'nde kız öğrenci yurdunda yangın çıktı. 11 öğrenci ve 1 bakkı hayatını kaybetti. 22 öğrenci yaralandı.

5 Aralık 2016 Göktürk Uydusu uzaya fırlatıldı.

10 Aralık 2016 İstanbul Beşiktaş'ta bombalı saldırı gerçekleşti.

13 Aralık 2016 Halep düştü.

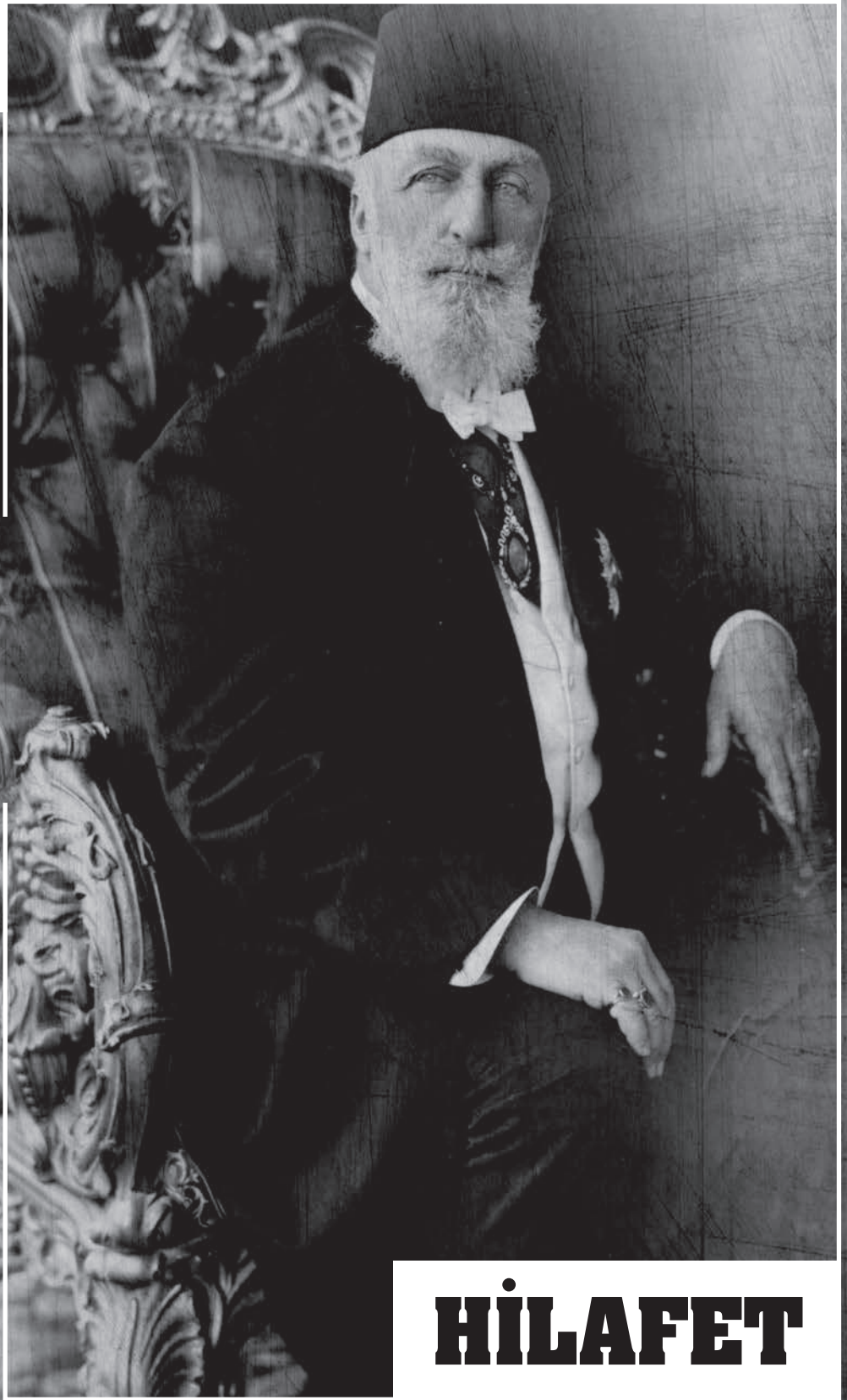
17 Aralık 2016 Kayseri Komando Tuğay Komutanlığından izne çıkan er ve erbaşları taşıyan özel halk otobüsüne bombalı saldırı düzenlendi. On beş şehidimiz var.

19 Aralık 2016 Avrupa ile Asya'yı bir kez daha birleştiren Avrasya Tüneli açıldı.

20 Aralık 2016 Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Karlov öldürüldü.

DOSYA

HILAFET

HALİFE EMANETİ YÜKLENENDİR

**HALİL İBRAHİM
UZUN**

*Yıldız Teknik
Üniversitesi Öğr. Gör*

Ben neyim, nerden geliyorum ve nereye gidiyorum” minvalindeki cümleler insanlık tarihinin en önemli soruları olarak günümüzde de yerini koruyor. Necip Fazıl Kısakürek’in Muhasebe şiirinde sosyal ve çevresel etkilerle kimi zaman unutulmuş bu soru geleceğin de kurucusu olarak konumlandırıldığı gençlik üzerinden yankı buluyor;

Ben bir genç arıyorum, gençlikle köprübaşı!
Tırnağı, en yırtıcı hayvanın pençesinden,
Daha keskin eliyle, başımı ensesinden,
Ayırıp o genç adam, uzansa yatağına;
Yerleştirse başımı, iki diz kapağına;
Soruverse: Ben neyim ve bu hal neyin nesi?
Yetiş, yetiş, hey sonsuz varlık muhasebesi?

Günümüzde entelektüel görünme çabasındaki insanların da diline pelesenk olan, varlık ve varoluş ayrımını; “Varlık vardır” ve “Varlık yoktur” fikirlerini tartışan ontoloji tam da burada devreye girer. Ontoloji veya ontolojik kaygı diye adlandırılan sancılar sadece aydın kimliği ile anılan insanlara mahsus bir fikir çilesi değildir. Yediden yetmişe her insanın zaman zaman cevabını aradığı bir sualdir varoluş gerekçesi veya varlığın kendisi. Biz buna temel olarak insanın konumlandırılması olarak yaklaşıyoruz. Yukarıda görüleceği üzere Necip Fazıl da söz konusu

durumu “varlık muhasebesi” olarak tanımlamakta ve gençliğe salık vermektedir. İrdelemeye çalıştığımız insanın konumu meselesine tüm tartışmalardan ve inanç biçimlerinden uzak durarak İslam perspektifinde yaklaşmaya çalışacağız.

İnsanı en saf halinde elbette yaratıcısı tanımlayacaktır. Henüz yaratılmamış insanın “halife” olarak nitelendirilmesi ve onun cennet için değil “arzda bir halife yaratacağım” ilahi mesajı ile yeryüzünde halifelik görevini üstlenecek bir varlığa işaret edildiğini söyleyebiliriz. “Peki, tür olarak kendi özellikleri ile “insan” ismi ile tanımladığımız bir varlığa “halife” kimliğinin yakıştırılması ne anlama geliyor” sorusu ile devam edecek olursak, öncelikle halifenin Arapça bir kelime olduğunu belirtmemiz gerekir. “H-l-f” kökü ile kurulan halife, “birinin yerine geçen, halef” anlamında kullanılmaktadır. Ancak bu tanımlama tarihsel olarak da “yeryüzünde yaratıcısının yerine geçen insan” gibi kafa karıştırıcı ve yanıltıcı bir karşılık bulmaktadır. Bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde dünyada yaratılan her şeyin emrine verildiğini ve yeryüzünde en üstün varlığın kendisi olduğunu düşünen insan günümüzde dahi yaşamakta

olduğumuz tüm problemlerin kaynağı olarak görülmelidir. Zira her şeyin hizmetine verildiğini düşünen bir varlığın onu dilediği gibi kullanması bir hak olacaktır. Yine kendisini diğer tüm yaratılmışlardan üstün gören insan bu as/üst ilişkisini milletler arasında da gütmekten geri durmayacaktır. Başımıza gelenler, denizlerde ve karalarda meydana gelen tüm bozulmalar Batı’da başlayan devrimsel düşünce ve faaliyetlerin de merkezinde bulunan “pozitivizm” dediğimiz yeni bir ahlak modeline işaret etmektedir. Halife insan tanımlamasının hatalı okunması kelimelerin ve dolayısı

“
**KALFA USTASININ
ÜRETİM BİÇİMİNİN
DIŞINA ÇIKTIĞI
AN MESLEKİ BİR
AHLAKSIZLIK YAPMIŞ
OLUR VE PABUCU
MECAZİ OLARAK
DAMA ATILIR.**

”

ile kavramların zihinsel olarak yeniden doğrulanması gerekliliğini göstermektedir. Tarih öncesi bir eserin toprak altından titizlikle çıkarılması gibi (arkeolojik /arkeik) kavramlara yönelik olarak da zihin koridorlarının temizlenmesi, yenileme çalışmalarının yapılması zaruridir. Tüm bunlara rağmen birçok karmaşık durum ağır akademik çalışmalarla çözüme kavuşamazken Anadolu toprağının irfan ile terbiye edilmesi işimizi kolaylaştırmaktadır. Halifenin bir başka formu olan “kalfa” kelimesinin özellikle son halini aldığı Osmanlı dönemi ahlaki ve ticari teşkilatı olan ahi makamı bize ışık tutacaktır. Kalfa kelimesi, ustanın tekrarlayıcısı, onun oluşturduğu şartlara göre hareket eden ve ustanın üretim biçiminin dışına çıkmayan anlamında kullanılır. Kalfa ustasının üretim biçiminin dışına çıktığı an mesleki bir ahlaksızlık yapmış olur ve pabucu mecazi olarak dama atılır. Halife ile kalfa arasındaki ilişki de tam olarak böyledir. Cenab-ı Allah yarattığı şartlar çerçevesinde, bahsettiği ilhamla ve sınırlara riayet etmek kaydı ile insanı yeryüzünde uygulayıcı/halife olarak yaratmıştır.

Bireysel manada Halife olarak belirtilen insan İbn Haldun’dan,

DOSYA

Kınalızade Ali Efendi'ye kadar müşterek olarak söylendiği gibi toplumsal olarak yaşamaya mecburdur. Birçok ilahi hükmün topluma yönelik olduğu da kabul edilirse, cemiyet içinde de bir merkezin, istişareyi yönetecek bir son karar merciinin bulunması zaruri hale gelmektedir. Hükümlerin bireyselden toplumsala dönüşmesine güzel bir örnek olarak II Mehmed'in İstanbul'un fethi sonrası inşasına başlayıp tamamladığı Fatih vakfiyelerinde bulunan bir beyit zihin dünyasını

Osmanlı döneminde halifelik sadece İslam'a dair lider, Müslümanların lideri olarak Padişahlığın yanında bir sıfat olarak anılsa da esasında bir fıkah terimi olarak İslâm toplumunun ve devletinin başkanlığını ifade eder. Hz. Peygamber'in (sav) sıfatları literatürde "peygamberlik, mürşitlik ve toplumun yöneticisi" olarak belirtilmektedir.

ortaya koymaya yeter. "Marifet bir şehir bünyâd etmektir, reaya kalbin abad etmektir." Bir şehir kurmak gönüllerin kazanılması ve temizlenmesi ile ilişkilendirilmiş oluyor. Yine bu vakfiyelerde yer alan ve Hz. Peygamberin bir sefer dönüşü buyurduğu hadisi şerife gönderme yapan sözler ise temel dünya görüşünü yansıtmaktadır: "cihad-ı asgârdan cihad-ı ekbere geçiyoruz." İki ifade birlikte okunduğunda kalplerin özellikle abad edilmesi nefis ile mücadele anlamında kullanılıyor ve bu da bir şehrin kurulması ile gerçekleşebiliyor. Yani öyle bir iş yapılacak ki hem insanların hayatı kolaylaşacak hem de yapılanlar nefis tezkiyesine vesile olacak. Halife olarak insanın vazifesi Cenab-ı Allah'ın ahkâmını yeryüzünde uygulamak ve elbette dünyayı güzelleştirmektedir. İyiliği emretmek/yaşanır hale getirmek ve kötülüğü nehyetmek, şehri buna göre düzenlemekle kabil olabiliyor. Ancak bunu düzenleyecek olan da hükümdar oluyor.

Halifelik meselesi en temel anlamı ile emanet ile kardeştir. Toplumsal olarak düşünülürse İslam Halifesi de adaletin tesis edilmesi için mücadele edecek ve Allah'ın kendisi için belirlediği sınırların dışına çıkmadan onun isimlerinin yeryüzünde tecelli etmesi için çalışacaktır.

HALİFELİK VE DEVLET YÖNETİMİ

Elbette İslam devlet yönetimi üzerine yapılan yorumlar veya üretilen fikirler dönem olarak Hz. Peygamber ve daha ziyade dört halife dönemi tatbikatı ile ilintilidir. Hâlbuki eğer devlet yönetiminde evvela ilahi mesaja başvurulacak olursa onda bir iki ayetin dışında devlet yönetimiyle doğrudan ilgili düzenleyici bir hüküm yoktur. Hz. Peygamber döneminde de bir devlet yönetimi zaruretinin bulunmaması önemlidir. Allah'ın seçilmiş elçisi olarak o İslam toplumunun da lideri hükmündedir. Akabinde tarihsel olarak irdelendiğinde Hz. Peygamber'in devlet yönetiminin nasıl belirleneceğine dair açık bir emir veya tavsiyesi de söz konusu olmaması dikkat çekicidir. İlahi mesaja tekrar başvurulduğunda Hz. Musa'nın (as) devlet başkanını İslam'a davet etmesi, Hz. Yusuf'un (as) bir hükümdar yanında bir nevi bakanlık yapması, Talut'un bir nebi olmasına rağmen komutan, lider olarak görevlendirilmesi, Hz. Davut ve Hz. Süleyman'ın (as) kral olarak anılmaları ve nihayetinde Hz. Peygamber'in devlet liderlerine mektup göndererek onların siyasi yapılarına müdahale etmeksizin İslam'a davet etmesi, İslam'ın bir devlet yönetim biçimini tavsiye etmediği, usul olarak düzenleme getirdiği kanaati oluşturmaktadır.

Yönetimde en temel kriter, dost veya düşman ayırt etmeksizin adaletle hükmetmek meselesidir.

Osmanlı döneminde halifelik sadece İslam'a dair lider, Müslümanların lideri olarak Padişahlığın yanında bir sıfat olarak anılsa da esasında bir fıkıh terimi olarak İslam toplumunun ve devletinin başkanlığını ifade eder. Hz. Peygamber'in (sav) sıfatları literatürde "peygamberlik, mürşitlik ve toplum yöneticisi" olarak belirtilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) âhirete irtihalinden sonra onun, söz konusu sıfatlarından son peygamber olması hasebi ile diğer ikisinin ne olacağı, kime nasıl geçeceği konusu önemli bir tartışma konusu olmuştur. Zira bu sıfatlar büyük bir ihtiyaç olarak durmaktadır ve temsil ettirilmelidir. Kitâb ve Sünnet'teki ilgili açıklamalarla hareket eden ümmet, bey'at denilen "bir nevi seçme ve yeminle itâat sözü verme" yoluyla Hz. Ebû Bekr'i, onun yerine getirmiş ve kendisine, "Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) yerine geçen, vazifesini üstlenen" mânâsında "Halifetu-Rasûlillah" demişlerdir. Hilâfet işte bu kelimenin çekimidir. Burada mühim olan mesele yine Hz. Peygamber'den tevarüs eden iki sıfatın taşınması, emanet olarak algılanmasıdır. Halife en basit anlamı ile emaneti yüklenendir.

Bu emanetin yüklenmesi demek

onun denetimsiz bırakılması anlamına gelmemektedir ki bugün dahi hayırla yâd edilen ve sıkça hatırlanan Ömer b. Hattab veya Ömer b. Abdullaziz gibi halife modellerinin adil olmaları ve toplumsal kontrole açıkça müsaade etmeleri ile öne çıktıklarına şahit oluyoruz. Çünkü hilafette hâkimiyetin kaynağı Allah'tadır. Hükümlerin veya daha genel anlamda Allah'ın isimlerinin tecelli ettirilmesinde toplum temsilcidir (insan halife). Ancak tevhidin meydana gelmesi için bir yönetime ve yöneticiye ihtiyaç vardır ki toplum selâhiyetlerini seçim ve bey'atla halifeye devreder, ümmetin denetim selâhiyet ve sorumluluğu devam eder. Toplumun rızası ile iktidara gelen halife vasıfları devam ettiği ve görevini uygun yürüttüğü müddetçe bu mertebede kalır, kalmalıdır. Ancak aksi durumlarda halifenin yerine geçecek olanı belirleme selâhiyeti halifeye değil, yine topluma aittir. Halifeliğin yine önemli unsurlarından bir tanesi de sürekli istişare halinde olması ve sürekli danışan olmalarıdır.

Hz. Peygamber'den devraldıkları mürşitlik ve toplum yöneticiliği sıfatlarının emanetçisi olarak ilk başta Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan b. Ali olmak üzere beş halife sayabiliriz. Muâviye b. Ebî Süfyân'ın başkaldırısı ve çeşitli politik hamleleri ile iktidarı ele geçirmesinden sonra top-

lumsal mutabakata dayalı halife belirleme usulü nihayete ermiş ve saltanat dönemi başlamıştır. Bundan sonra gelen yöneticiler, halife payesini taşısalar da bu sıfatın bir hükümdarlık etkisi kalmamıştır. Her biri hakikatte sultandırlar. Devlet yönetiminde toplum müdahalesinin bertaraf edilmesi özellikle istisnaları olmak üzere adaletin ayakta tutulmasını da zorlaştırmıştır. Halk ve ulemâ da bu bozulmayı durduramamış dağılma hızlanmıştır. Böylesine olumsuz bir duruma

Toplumun rızası ile iktidara gelen halife vasıfları devam ettiği ve görevini uygun yürüttüğü müddetçe bu mertebede kalır, kalmalıdır. Ancak aksi durumlarda halîfenin yerine geçecek olanı belirleme selâhiyeti halîfeye değil, yine topluma aittir.

DOSYA

birlikte halifelik makamının hayatına devam etmesi kısmen de olsa saygınlığın uzantısı olarak birleştirici bir vasfa haiz olmuştur. Osmanlı'nın dağıtılmasına kadar bu önemli bir güç olarak kalmış sonuç olarak önemli ölçüde "İslâm ümmeti" yapısı vücut bulmuştur.

Her şeyin zıddı ile kaim olduğunu biliyoruz. Kıymet ise var olanın yokluğu ile tespit edilir

Her şeyin zıddı ile kaim olduğunu biliyoruz. Kıymet ise var olanın yokluğu ile tespit edilir ne yazık ki. Özellikle 1924'te hilâfetin fiilen kaldırılması nihayetinde mânevî bir boşluğun doğduğunu görüyoruz.

ne yazık ki. Özellikle 1924'te hilâfetin fiilen kaldırılması nihayetinde mânevî bir boşluğun doğduğunu görüyoruz. Sonuçta ırki millî devletlerin teşekkül ettirildiğini ve bu parçalanmışlığın doğal bir sonucu olarak bağimsizliklerini sürdüremediklerini ve müstemleke hâline geldiklerini görüyoruz. Görünür sömürgelekten kurtulanlarınsa zaman içinde yakasını kimlik bunalımına ve ekonomik sömürge (sömürülme) haline geldiklerini söyleyebiliriz. Necip Fazıl Kısaküre "İpi kopan tesbihim / Dağılmış tane tane / Acı ama teşbihim / Hani nerde imame / Taneleri toplayın / Hak ipine derleyin / Bir imame bağlayın / Tevhid gelsin meydana..." sözleri 1924'ten günümüze İslâm dünyasının içinde bulunduğu sorunların kaynağını da, çözüm yollarını da sunmaktadır. İşte bir çözüm olarak İslâm ümmetinin birliği, beraberliği, bu birliğin siyâsî ve hukûkî yapıda temsili, 1.Yalta Konferansı'nda paylaşılan dünyanın yeniden masaya oturmak sureti ile yeniden adalet üzere tasnif edilmesi için yeniden bir birliğin tesisi şart gözükmektedir. İslâm ülkeleri, kısmen veya tamamen bir araya gelerek birleşik devlet, konfederasyon, federasyon vb. bir yapı meydana getirerek toplumsal

mutabakatı sağlamalı, özellikle ekonomik bir gücü meydana getirmelidir. Her ne kadar hilafetin kaldırılması 1924 olarak görülse de parça parça kopararak Sultan II. Abdulhamid döneminde en üst seviyede mücadele ederek başlayan bir süreçtir. Nihayetinde el birliği ile parçaladıkları İslam toplumu için Rıza Tevfik'in şiiri ibretliktir.

SULTAN ABDÜLHAMİD HAN'IN RUHANİYETİNDEN İSTİMDAT

Nerdesin şevketli Sultan Hamid Han?

Feryadım varır mı bârigâhına?
Ölüm uykusundan bir lahza uyan,

Şu nankör milletin bak günahına.
Tahrike yeltenen tac ve tahtını
Denedi bu millet kara bahtını
Sinadı silleinin nerm ü sahtını
Rahmet et sultanım süz-ı âhına
Tarihler ismini andığı zaman
Sana hak verecek ey koca Sultan!
Bizdik utanmadan iftira atan
Asrın en siyâsî padişahına.

....

Lakin sen sultanım gavs-ı ekbersin!

Ahiretten bile himmet eylersin.
Çok çekti şu millet murada ersin
Şefaaf kıl şâhım medet hâhına.

Rıza Tevfik Bölükbaşı

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI

BESTAMİ KEÇELİ

Yazar

Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devleti yıkılmış ve ülke topraklarının önemli kısımları İtilaf Devletlerinin işgaline uğramıştı. Bu gelişmelere karşı Anadolu'nun çeşitli kesimlerinde yer yer tepki ve direniş hareketleri meydana gelirken, M. Kemal Paşa 19 Mayıs 1919'da bölgede asayiş sağlamaya çalışarak 9. Kış meclisi olarak Samsun'da karaya ayak bastı. Bundan sonra Anadolu'daki söz konusu hareketleri birleştirmek ve ülkeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için çalışmalara başladı. Bu amaçla 21-22 Haziran 1919'da Amasya'da yayınlanan Tamim'den sonra sırasıyla Erzurum (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve Sivas(4-11 Eylül 1919)'ta Kongreler düzenlendi. Kongrelerde, alınan kararları uygulamak üzere Heyet-i Temsiliye oluşturuldu. İşte bütün bu gelişmelerde milli mücadele ve kongreler döneminde ön plana çıkan en önemli husus "Kuvay-ı Milliye'yi âmil ve irade-i milliyeyi hakim kılmak esastır" düşüncesiydi.

Aynı düşünceleri içeren Misak-ı Milli'nin Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde 28 Ocak 1920'de kabulünden sonra, 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali, Anadolu'nun İstanbul'dan kop-

masına yol açmıştı. Bu gelişmeler üzerine 23 Nisan 1920'de Ankara'da yeni bir Meclis açıldı. Halkın seçtiği temsilcilerden oluşan ve Türkiye'yi zafere ulaştıran bu Milli Meclis, kendisinin üstünde başka bir kuvveti tanımayan, olağanüstü yetkilere sahip bir Meclisti. Bu meclise dayalı olarak yürütülen Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanması üzerine Lozan'da toplanacak konferansa TBMM temsilcisi ile birlikte İstanbul'dan da temsilcilerin çağırılması, Milli Mücadele'ye gereken desteği vermeyen Saltanat'ın kaldırılmasına vesile oluşturdu ve 1 Kasım 1922'de Saltanat kaldırıldı. Saltanat'ın kaldırıldığı gün TBMM'nde uzun bir konuşma yapan M. Kemal Paşa, burada geniş olarak tarihten örnekler vererek saltanat ve hilafet hakkındaki görüşlerini ortaya koymuş ve özetle şunları söylemiştir: "...Şimdi efendiler, makam-ı hilafet mahfuz olarak onun yanında hakimiyet ve saltanatı milliyeye makamı ki, -Türkiye Büyük Millet Meclisidir- elbette yan yana durur... bugünkü Türkiye Devletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisidir...Milletin saltanat ve hakimiyet makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisidir..." görüldüğü gibi bu karar ile yalnızca saltanat kaldırılmıştır.

Bu şekilde padişahlık yetkilerini kaybeden Sultan Vahdeddin'in üzerinde sadece halifelik görevi kalmıştır. Bu gelişmenin arkasından Vahdeddin'in 17 Kasım 1922'de İngilizlerin yardımıyla İstanbul'dan ayrılması üzerine TBMM, Veliahd Abdülmecid'i halife seçti (18 Kasım 1922).

Ankara'nın başkent seçilmesinde pek çok etkenden söz edilebilir. Bunlardan biri Anadolu'nun ortasında olması, diğeri ise karayolu ve demiryolunun ulaştığı stratejik özellikler taşımasıdır.

ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞU

Saltanatın kaldırılması sonrasında gerçekleşen önemli gelişmelerden biri Yeni Türkiye Devleti'nin başkentinin belirlenmesidir. Milli Mücadele döneminde M.Kemal Paşa'nın 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelerek Heyeti Temsiliye'nin çalışmalarını yürüttüğü bir direniş merkezi olarak belirlenmesi ve 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması ile yeni Hükümetin de merkezi oluyordu. Milli Mücadele hareketinin başarıyla sonuçlanması üzerine imzalanan Lozan Antlaşması sonrası başlayan yeni dönemde, İsmet Paşa ve arkadaşlarının Meclis'e verdikleri yasa teklifi ile Ankara, 13 Ekim 1923'te, yeni devletin başkenti olarak kabul edildi.

Ankara'nın başkent seçilmesinde pek çok etkenden söz edilebilir. Bunlardan biri Anadolu'nun ortasında olması, diğeri ise karayolu ve demiryolunun ulaştığı stratejik özellikler taşımasıdır. Ayrıca Milli Mücadelede destek vermesi de dikkate değerdir. Esasında siyasi bir karar olan bu tavır ile yeni yönetimin kimliği ve eskisinden farklılığı da ortaya konmuş oluyordu. Böylece Ankara'nın başkent olmasıyla gerek yurt içine, gerekse yurt dışına saltanat yönetimine dönüşmeyeceği ve

bütün yetkilerin Türkiye'nin kalbi olan Ankara'da toplandığı yolunda ciddi bir mesaj verilmiş oluyordu. Bir başka ifadeyle Ankara İstanbul'a hâkim duruma gelmiş oluyordu.

CUMHURİYET'İN İLANI

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra dikkatler iç politikaya çevrildi. Siyasi alanda mücadelenin başladığı bu dönemdeki en önemli gelişme devletin rejiminin adının konmasıdır. Bu mesele de yaşanan bir hükümet bunalımı sonucunda çözümlenecektir. Nitekim 27 Ekim 1923'te istifa eden Fethi (Okyar) Bey'in başında bulunduğu hükümetin yerine yenisinin kurulamaması sonucunda hükümet bunalımının yaşanması, Meclis Başkanı'nın yetkilerinin ise bu işi çözmekte yetersiz kalması devlet başkanına olan ihtiyacı ortaya çıkarıyordu. Zira Anayasaya göre vekiller Meclis'te teker teker oylanıp çoğunluğun sağlanmasıyla seçiliyordu. Bu bunalım hiç bir vekilin çoğunluğu sağlayamamasından kaynaklanmıştı. Hükümet bunalımının meclis hükümeti sistemi nedeniyle aşılabilmesi, kabine sistemine geçmek, dolayısıyla da Cumhuriyeti ilan etmek için uygun bir siyasal ortam yarattı. Bu durum karşısında 28

Ekim akşamı M. Kemal Paşa Çankaya köşkünde yemek esnasında kendi görüşüne yakın arkadaşlarına; “Yarın Cumhuriyet’i ilan edeceğimiz” diyerek fikrini belirttikten sonra, 1921 tarihli Anayasa’da yapılacak değişikliklerle ilgili önerge hazırlandı. Bu önerge şunları içeriyordu: Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare şekli, halkın kendi kaderini kendisinin tayin edeceği temeline dayanır. Devletin hükümet şekli cumhuriyettir. Türkiye Devleti’nin dini İslam dinidir. Resmî dili Türkçe’dir. Başkenti Ankara’dır. Türkiye Devleti T.B.M.M. tarafından yönetilir. Türkiye Cumhurbaşkanı, T.B.M.M. genel kurulunca kendi üyeleri arasından seçilir. Türkiye Cumhurbaşkanı devletin de başkanıdır. Gerektiğinde Meclis’e ve Bakanlar Kurulu’na başkanlık eder. Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından Meclis üyeleri arasından seçilir. Hazırlanan bu önerge ertesi gün yani 29 Ekim 1923’te Meclis’te kabul edilmesiyle Cumhuriyet ilan edildi. Bu değişikliklerle rejimin adı konmuş ve Cumhurbaşkanlığı seçimine gidilerek Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanı seçilmiştir. İsmet Paşa ise hükümeti kurmakla görevlendirilerek Cumhuriyetin ilk başbakanı sıfatını kazanmıştır.

Cumhuriyet Türk milletinin karakterine uygun en iyi hükümet şekli olarak tercih edilmiştir. Yeni rejimin kurucusu M. Kemal Atatürk, Cumhuriyetin resmen ilanından önce Viyana’da yayınlanan Neue Freie Press gazetesine verdiği bir demecinde bu konudaki görüşünü, Türkiye’nin adından başka her şeyiyle bir Cumhuriyet olduğunu, Anayasanın kapsadığı hükümlerden ilkinin egemenliğin millete ait olduğu, ikincisinin ise, halkın yalnız Büyük Millet Meclisi tarafından temsil edildiği şeklinde dile getirmiştir.

“
HÂKİMİYET
KAYITSIZ ŞARTSIZ
MİLLETİNDİR. İDARE
ŞEKLİ, HALKIN
KENDİ KADERİNİ
KENDİSİNİN TAYİN
EDECEĞİ TEMELİNE
DAYANIR. DEVLETİN
HÜKÜMET ŞEKLİ
CUMHURİYETTİR.
”

*Tanin gazetesi
başyazarı Hüseyin
Cahit (Yalçın) ise
Cumhuriyet'in
ilanından sonra
yazdığı bir yazısında:
"Anadolu'da Büyük
Millet Meclisi vatanın
kaderine fiilen hakim
olmaya başladığı
dakikadan beri
Türkiye'de Cumhuriyet
kurulmuştu.*

Yine 1 Nisan 1923'te seçimin yenilenmesi hakkındaki karar dolayısıyla TBMM'nde söylediği bir nutkunda konu ile ilgili kanaatlerini "Yeni Türkiye Devleti'nin ruhu bünyanı hakimiyet-i milliyedir. Millet bilakayd-ü şart hakimiyetidir... Türkiye Devleti'nde ve Türkiye Devleti'ni kuran Türkiye halkında tâcidar yoktur!.. Bütün cihan bilmelidir ki, artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiç bir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır. O da hakimiyet-i milliyedir..." şeklinde açıklar. Görüldüğü gibi milli egemenlik kavramı üzerinde ısrarla duran Atatürk 'demokrasi' konusuna da değinerek kurduğu cumhuriyetin demokratik olmasını ister ve bu konuda : " Malumdur ki, Türkiye Cumhuriyeti demokrasi esasına müstenit bir devlettir. Demokrasi ise, esas itibarıyla, siyasi mahiyettedir, fikridir, ferdidir, müsavatperverdir" diyen Atatürk bir başka yerde ise, "...demokrasi prensibinin, en asri ve mantıki tabikini temin eden hükümet şekli Cumhuriyettir...Cumhuriyette söz, millet tarafından müntehap meclistedir. Millet namına her türlü kanunlar o yapar" diyerek cumhuriyet ve demokrasiye ilişkin fikirlerini açıklamıştır. Tanin gazetesi

başyazarı Hüseyin Cahit (Yalçın) ise Cumhuriyet'in ilanından sonra yazdığı bir yazısında: "Anadolu'da Büyük Millet Meclisi vatanın kaderine fiilen hakim olmaya başladığı dakikadan beri Türkiye'de Cumhuriyet kurulmuştu. Atılan toprak bize yeni bir şey öğretmiyor, yeni bir değişiklik yapmıyor. Yalnız ortaya çıkmış bir hali tespit ediyor." diyerek aynı konuya dikkatleri çeker. Yeni devletin idare şekli olarak kabul edilen Cumhuriyet daha sonra kabul edilen 1924 Anayasasında "Devletin şekli cumhuriyettir" ifadesiyle Cumhuriyet devlet şekli olarak kesin hüküm haline getirilir. Bu hüküm sonraki tüm anayasalarda aynen korunmasının yanında, bu hükmün herhangi bir Anayasa değişikliği ile değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin dahi teklif edilemeyeceği hükme bağlanır.

CUMHURİYET YÖNETİMİ

3 Mart'ta Halifeliği kaldıran, 431 sayılı kanun ile Osmanlı hanedanına mensup kişiler yurt dışına çıkarıldı. Halifeliğin tarihe karıştığı bu kanunla birlikte kabul edilen diğer bir kanunla Şeriye ve Evkaf Vekaleti kaldırıldı ve bu vekaletin işlerini görmek üzere Diyanet İşleri Başkanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu.

HİLAFET NEDİR? HALEP NEDEN HİLAFETTİR?

HAKAN GÖKSEL

Gazeteci, Yazar

Hilafet kelimesi, günümüzde algı olarak İslam ile özdeşleştirilse de yönetim biçimi anlamında, köken olarak çok daha eskiye hatta ilk organize olmuş yönetimlere dayanmaktadır. İngilizce’de caliphate şeklinde aktarılan sözcüğün, terim olarak ilk kez İslâm öncesinde Arabistan coğrafyasında miladi altıncı yüzyıla ait Arapça bir metinde geçtiği bilinmektedir.

HİLAFET KELİMESİNİN KÖKENİ

“Hilâfet” kelimesiyle ilgili sözlükler, kelimenin kökeni ile alakalı Arapça’daki sülasi (3 harfli) master kullanımlarını işaret edip (halefe) (yahlifü / yahlufu) (halfen), (hilfeten) ve (hilâfeten) şeklinde kelimeleri örnek olarak vermektedir. Anlam bakımından bu sözcükler “bir kişinin ardından gelmek, o kişinin yerine geçmek, bakasına niyabet etmek, bir kimseden geriye ve sonraya kalmak, halef ve vekil olmak anlamlarına gelir. Hilafet kelimesi, günümüzde algı olarak İslam ile özdeşleştirilse de yönetim biçimi anlamında, köken olarak çok daha eskiye hatta ilk organize olmuş yönetimlere dayanmaktadır. İngilizce’de caliphate şeklinde aktarılan sözcüğün, terim olarak ilk kez İslâm öncesinde Arabistan coğrafyasında miladi altıncı yüzyıla ait Arapça bir metinde geçtiği

bilinmektedir. O metinde halife “bir yerdeki egemen adına genel valilik ya da nâiblik yapan” anlamında kullanılmıştır.

KUR’AN’DA HİLAFET KELİMESİ YOK AMA HADİS-İ ŞERİF’TE YER ALIYOR

“Hilâfet” kelimesi Kur’an-ı Kerim’de yer almaz hatta halife de terim anlamıyla bulunmaz fakat “halife, halâif ve hulefâ” kelimeleri ile insanın Allah’ın yeryüzündeki halifesi olduğuna sıkça vurgu yapılır.

Hadis-i Şeriflerin dayandığı kaynaklarda ise hilâfet kelimesiyle beraber, imam ve emir kelimeleri yer alır. Bunlar, İslam dünyası için Hz. Peygamber’den sonra başlayan Halifelik kurumunun da zeminini hazırlamış ve “devlet bakanı, yönetici, lider” gibi bir anlama gönder-

DOSYA

me yapmaktadır. Hadislerde yönetim şeklinin adalet ile örtüştürüldüğünde “mükâfat”, zulümle bir araya getirildiğinde “ceza” ile karşı karşıya kalınacağına vurgu yapılır. Adil yönetici övülür, Allah tarafından gölgelendirilmek suretiyle mükâfatlandırılacağı bildirilir, zulüm ile abet olan yöneticinin ise kötü akıbetinden bahsedilir.

DİNİ BİR LİDER OLAN HZ. PEYGAMBER, TEMELLERİ MEDİNE'DE ATILAN DEVLET İLE AYNI ZAMANDA DÜNYEVİ BİR LİDER OLARAK DA DÜNYA SİYASİ TARİHİNDE YERİNİ ALDI.

Hilafet bir emir makamı olduğu kadar emri altındakilerin sorumluluğunun da taşındığı bir mesuliyet makamıdır. Halifelik yönetimi altındakiler için bir koruyuculuk makamıdır ve isyan emretmediği sürece kendisine itaat etmek gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bazı kaynaklarda

biat edilen iki halife söz konusu ise sonrakinin öldürülmesi ve gerçek anlamda hilafetin 30 yıl sürdüğü ve sonra saltanata dönüştüğü ve hilafetin Kureyşlilere ait olduğuna dair yorumlar da yer almaktadır.

Hilafet sözcüğünün kelime anlamı dışında yaygın ve ağırlıklı kullanılan terim anlamında ise İslam devletlerinde, Hz. Peygamber sonrasındaki devlet yöneticiliği kurumu kastedilir. Mâverdi, Ahkâmü's-Sultaniyye eserinde hilâfeti, “Dinin ikâmesinde, irtidat ve bid'atlardan korunmasında, devlet siyasetinin dini hükümlerinin ve ustüllerinin prensiplerinde Peygamber'e niyabet” olarak tanımlar.

HİCRET İSLAM SİTE DEVLETİ'NİN TEMELLERİNİ ATTI

Hz. Muhammed (A.S.), Allah'ın yeryüzüne gönderdiği İslam'ı tebliğ ile görevlendirilen hak dininin Peygamberi olmak vazifesi ile görevlendirilmiş, dünya üzerine peygamberlik makamı için gelen son kişi idi. Hz Peygamber İslam dininin Peygamberi olduğunu ilan etmesi ile birlikte baskı ve şiddete uğramış ve göç etmek zorunda kalmıştı.

Cahiliye devrini yaşayan, çok tanrılı dinlere sahip, Arap toplumu, yeni tebliğ karşısında eski inançlarından vazgeçmeyi istemiyordu. Hz Peygamberi Mekke'den Medine'ye göç etmek

zorunda bıraktı. İslam dünyasında Hicret, İslam devletinin temelleri bakımından bir miladı işaret eder. Hicret edilen Medine'de, “İslam Site Devletinin” temelleri atılır.

DİNİ LİDER HZ PEYGAMBER İSLAM DEVLETİ İLE DÜNYEVİ LİDER DE OLDU

Her ne kadar “İslam Site Devleti” kuruluş yeri bakımından bölgesel bir nitelik taşısa da yüklenildiği görev ve sorumluluklar açısından evrenseldi. En büyük gaye İslam'ın insanlığa anlatılması ve yayılmasıydı. İslam dininin tebliğcisi, irşadcısı, peygamberi Hz Muhammed (S.A.V.) aynı zamanda ilk kurulan İslam Devletinin de başı oldu. Dini bir lider olan Hz. Peygamber, temelleri Medine'de atılan devlet ile aynı zamanda dünyevi bir lider olarak da dünya siyasi tarihinde yerini aldı.

CAHİLİYE DEVRİ TOPLUMSAL HAYATTA DEVRİM GEÇİRDİ

Hz Peygamber dini ve dünyevi liderlik vasfının yanı sıra, İslam devletinin kurulması ile birlikte, İslam Dini'ni yaymak amacı ile “savaşlarda komutan, antlaşmalarda müzakereci, devletler arası ilişkilerde diplomat, anlaşmazlıklarda hakim, bütçe ve ganimet paylaşımında ekonomist vb.” idi. Tüm bu görevlerin tek amacı İslam devletini sağlam temeller üzerine inşa etmeyi ve kendin-

den sonra gelecek insanlığa örnek miras bırakmaktı.

Hız. Muhammed (S.A.V) döneminde İslam devleti ideal idare tarzına erişmiş, Ashabın ileri gelenlerinin yardımıyla Arap toplumları Cahiliye Dönemi'nin karanlık dehlizlerinden giderek uzaklaşmaya başlamışlardı. Toplumsal hayattaki devrim niteliğindeki bu değişimle, nesiller; Kur'an-ı Kerim ve Sünnet eşli-

“ MÜSLÜMANLAR DİNİ VE DÜNYEVİ LİDERİNİ AYNI ANDA KAYBETTİ ”

ğinde yetişiyordu.

Allah'ın Resulü'nün ebedi âleme göçüyle dini ve dünyevi liderini aynı anda kaybeden Müslümanlar, içine düştükleri çıkmaz ile ne yapacağını şaşırılmış durumda, Cahiliye adetleriyle baş başa kalma ve geri dönme tehlikesi ile yüzleşmişlerdir.

Hız. Peygamberin vefatı sadece Allah'ın elçisinin, dini bir önderin, “en sevilenin” göç etmesi anlamına gelmiyordu. Aynı za-

manda kurumsal ve toplumsal hayatta büyük bir boşluğun da habercisiydi. Elbette o boşluğu doldurmak için vahiylerle tamamladığı Allah'ın ayetleri Kur'an'ı ve bunların hayata tatbiki olan sünneti rehber olarak bırakmıştı ama yine de “O” olmadan kolay olmayacaktı.

HZ. PEYGAMBER KİMSEYİ TAYİN ETMEDİ

Hız. Peygamber'in son peygamber olduğunu bilen Müslümanlar başka peygamber, dini önder gelmeyeceğinin farkındaydı. Ama Hız. Peygamber aynı zamanda bir devlet başkanıydı. Ve 632 yılında ebedi âleme intikaliyle devlet başkanlığı görevi, nübüvveti gibi sonsuz değildi. İslam alemi için yeni bir devlet başkanı seçilmesi elzemdi çünkü Hız. Peygamber kendinden sonra kimseyi tayin etmemişti. İslam ümmetinin tek çatı altındaki varlığını sürdürebilmesi için yeni bir idareciye ihtiyaç vardı. Çünkü Hız. Peygamber zamanında temelleri atılan İslam devleti, İslam Dini'nin yayılmasında da rol üstlenmişti.

Hız. Peygamber'in kendisinden sonrasında devlet yönetimi için birini işaret etmemesi, teferruatlı bir hadis tanımı yapmamış olması ve bilindiği gibi Kur'an-ı Kerim'de böyle bir emrin bulunmayışı nedeniyle ümmet zorluğa düşmüştü. Bilinen tek gerçek vardı; o da göreve gelecek kişi her kimse, onun Kur'an'a

ve Sünnet'e sıkı sıkıya bağlı biri olması gerektiği idi.

HALİFELİK MAKAMINA HZ.EBUBEKİR SEÇİMLE GELDİ

İslam dünyası unvanı, seçim şekli, görev süresi ve özellikleri bakımından daha önce ölçütleri belirlenmemiş bir lider arayışındaydı. İslam devleti ve ümmeti Hız. Peygamber sonrası ilk büyük sınavını Ben-i Saide gölgeğinde yapılan seçim ile başarılı bir biçimde vermişti. Hız. Peygamber'den sonra ona

Hız. Peygamberin vefatı sadece Allah'ın elçisinin, dini bir önderin, “en sevilenin” göç etmesi anlamına gelmiyordu. Aynı zamanda kurumsal ve toplumsal hayatta büyük bir boşluğun da habercisiydi.

DOSYA

en yakın isim olan dostu Hz. Ebu Bekir, “demokratik bir seçimle” göreve gelmişti.

İslam devleti başkanını seçilmesiyle Hz. Ebu Bekir (R.A) Halifet-i Resulullah; yani Resulullah'ın Halifesi unvanını aldı. Yaygın anlamda “Halifelik”in başlangıcı bu seçimdir. Hz. Ebubekir ve sonrasında gelenler de Halife unvanı ile anılacaktır.

Hz. Ebubekir ve sonrasında gelenler, İslam devletine başkanlık ettiklerinden dolayı böyle anılacaktı. Bu unvan sadece İslam devleti liderine has bir unvandı

ve sonrasında başka bir amaç için kullanılmayacaktı ve sadece makamdan ibaret olan bir unvandı. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali ile 30 yıl süren dönem İslam tarihinde “Dört Halife Dönemi” olarak geçecekti.

PEYGAMBERSİZ YAŞAMA PRATIĞİ VE EMEVİ SALTANATINA DÖNEN HİLAFET

Dört Halife Dönemi, Müslümanların “Peygambersiz yaşama pratiğinin” başlangıcını temsil eder. İslam ümmeti, Dört Halife döneminde farklı kültürlerle karşılaşmış ve intibak süreçleri yaşamışlardır, bu açıdan bu dönem önemlidir. Hz. Peygamber'den sonra devlet başkanının belirlenmesi ile ilgili gelişmeler özellikle dikkatleri çekmiştir.

Hz. Peygamber'in de hem devletin kuruluşu hem de işleyişi sürecinde istişareye bağlı kalıyordu. İlginç bir ayrıntı olarak “Cahiliye döneminde” de Kabile şeflerinin eksik de olsa istişare ile görevlendirildiği biliniyor. Yani yönetim konusunda istişare İslamiyet öncesinde de sonrasında da vardı ve kullanılıyordu.

Dört Halife döneminde istişare geleneği farklı şekilleri ile devam ediyor. İslam devleti tarihinde Hz Ömer'in devlet başkanı be-

lirlerken istişare mekanizmasının değişik bir modele başvurması da dikkat çekiyor. Dört Halife Dönemi sonrasında ise “şûraya dayalı” bir yönetim biçimi yerini Emevi Saltanatına bırakıyor.

92 YIL SONRA BİLE KALDIRILMASI TARTIŞILYOR

Hilafet Makamı 632 yılından 3 Mart 1924'e kadar geçen sürede dönüşümler yaşayarak tarihteki yerini aldı. İlk değişim Emeviler döneminde saltanat şeklini almasıyla oldu. Son değişimi ise Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı ele geçirmesiyle ilk kez Kureyş'ten olmayan birinin Halife unvanını kullanmaya başlaması ile gerçekleşti.

Halifelik başta Büveyhiler, Selçuklular, Fatimiler ve Memlûkler saltanatında sembolik bir manevi lider makamından ibaretti. Güçlü olduğu dönemden bir hayli uzaktı. Osmanlı İmparatorluğunda ise halifelik makamı ve unvanın bütün hak ve yetkileri sultanlarda toplanmıştı. Osmanlı hükümdarlarına geçmesi ile halifelik bambaşka şekle büründü. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, hilafet kurumunun ve halifeliğin takındığı yanlış tutum ve davranışları ileri sürerek 1924'ün baharında kaldırdı.

Halifelik serüveni 632'de Hz.

Dört Halife Dönemi, Müslümanların “Peygambersiz yaşama pratiğinin” başlangıcını temsil eder. İslam ümmeti, Dört Halife döneminde farklı kültürlerle karşılaşmış ve intibak süreçleri yaşamışlardır, bu açıdan bu dönem önemlidir.

Ebu Bekir ile başlamış ve 1924'te son halife Abdülmecit Efendi ile miadını doldurarak tarihteki yerini aldı. Halifeliğin kaldırılması 92 yıl sonra bugün bile tartışılmaya devam ediyor.

İSLAMİ LİTERATÜRE GÖRE YERYÜZÜNÜN İLK ŞEHİRİ HALEP

Çok eskilere dayanan geçmişi ve kozmopolit şehir yapısıyla bugün Suriye sınırları içerisinde kalan Halep, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış dünyanın önemli kentlerinden biridir. Anadolu, Mısır, Suriye ve Akdeniz'e giden yolların kavşak noktasındaki bu kent tarih boyunca defalarca istilalara maruz kalmıştır. Ha-

lep stratejik önemini ve bunun getirdiği avantajları siyasi birlik olduğu dönemde sonuna kadar kullanmıştır.

Halep'in Müslümanlar tarafından fethedilmesi 637 yılında gerçekleşmiştir. Kültürel dokusuna uzun süre dokunulmayan kent "Kinnesrin" ordugâhına bağlı kalarak uzun süre kuzeye doğru yapılan fetih hareketlerinin lojistik noktası olmuştur. Atabeyler dönemi ve öncesi Hamdani hâkimiyeti Halep'in dünyadaki önemli merkezlerden biri olmasını sağlamıştır.

Halep'in dokusu Hamdani döneminde kültürel ve sosyal dönüşüme uğramıştır fakat hâkimiyetlerinin son dönemin-

de şehir büyük kazanımlarını yitirmiş sonrasında da Bizans istilalarına sahne olmuştur.

HER DÖNEMDE TİCARETİN GÖZBEBEĞİ HALEP

12. ve 13. yüzyıllarda Kuzey Irak ve Suriye'de hüküm sürmüş Türk devleti Zengiler ve Eyyubiler hükümlerinin altında geçen dönemler Halep için huzurun egemen olduğu dönemlerdir. Şehrin istilalar ile bozulan olumsuz izleri silinmiş, siyaset, mimari ve sosyal alanda büyük gelişim göstermiştir.

Bütün İslam dünyasında olduğu gibi Moğol istilası sonrası büyük yıkımlar yaşamış, kanlı istilanın izleri bir buçuk asır devam etmiştir. Ticari merkezlerden olan Kilikya Ermeni Krallığının yıkılması, Memlûklüler döneminde Halep'in ticari potansiyelini artırırken eskiye nazaran 2 kat daha büyümesine vesile olmuştur.

Memlûkler ile başlayan ticari dinamizm, Osmanlı İmparatorluğunun bölgede yer almaya başlaması ile daha da hız kazanmıştır. Halep liman kenti olmadığı halde bu denli ticari öneme sahip ender kentlerden biri olmuştur. 1050 yılından sonra bölgeye Türkmen yerleşimi gerçekleşmiştir. Halep o dönemden itibaren tarihi bakımından Türk tarihinin bir parçası haline gelmiştir.

DOSYA

OSMANLI'NIN EN ÖNEMLİ SANCAĞI

Halep Osmanlı İmparatorluğunun en büyük ve en önemli sancaklarından biriydi. XVI. yüzyılın ilk yarısında Şam vilâyetine bağlı bir sancak iken müstakil bir eyalet haline getirildi ve “Paşa Sancağı” yapıldı. Halep nüfus bakımında her dönemde kalabalık bir kent olmuştur. Nüfusu ağırlık olarak Müslümanlardan oluşan kentte Hristiyan nüfus da bulunmaktaydı.

Tarihin her döneminde gözde kentlerden biri olan Halep bugün Suriye sınırları içerisinde kazanmış olduğu zenginlikleri ve ticaretin merkezi olma özelliğini yitirdi. Sömürgeci devletlerin bombalarının maharetlerinin sergilendiği, yerli rejimin kendi halkına acımasız yüzünü gösterdiği mağdur bir kente dönüştü.

“ HILAFET VE HALEP ÜZERİNE SON SÖZ ”

İslam Devleti'nin temelleri Medine'de Hicret ile atıldı. Hilafetin temelinde de İslam dünyasının dini ve dünyevi lideri Hz. Peygamberimizin diğer âleme

göç etmesi vardı. İslam devleti ve ümmeti Hz Peygamber sonrası ilk büyük sınavını Ben-i Saide gölgeğinde yapılan seçim ile verdi ve bu seçimle Halifelik makamının temelleri de atıldı. Dört Halife Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin yaklaşık 30 yıl süren halifelikleri sonrası, hilafet makamı kendi gerçekliğinden çıkıp İslam dünyasına Kerbelâ gibi büyük acıların yaşatıldığı saltanat makamına dönüştürüldü.

Emeviler'de saltanatına dönüşen hilafetin ilk kez Kureyş kabilesinin dışına çıkması Osmanlı Devleti ile gerçekleşti. Osmanlı döneminde de halifelik makamı güçlü ve zayıf dönemlerini yaşadı. 632 yılında başlayan hilafet, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra 1924 yılında kaldırıldı.

Hilafetin en iyi dönemleri kuşkusuz Dört Halife Dönemi'dir. Sonrasında ise Osmanlı dönemi gibi her ne kadar iyi temsil edildiği dönemler söz konusu olsa da hiçbiri 632-661 yılları arasındaki gücüne ve önemine ulaşamamıştır.

Halifelik makamı resmen sona ermiş olsa da İslam toplumlarında halen “Güçlü hükümdar, kurtarıcı, manevi lider” gibi beklentiler ile varlığını korumaktadır. Bugün Halifelik denildiğinde anlaşılması gereken temsil edilen bir makam ve makamı temsil eden bir lider değildir. Halifelik, Hz Peygamber sonrası Dört Hali-

fe Döneminde en iyi örneklerinin sergilendiği “adaletle yönetim, mazlumu koruma, Hakk'ı gözetme, birlik sağlama, makamı değil toplumu güçlü kılma” gibi işlevlerin vücut bulduğu ideal bir yönetime öykünme şeklidir. Dünyevi lider olarak Kur'an ve Sünnet'in emrettiği biçimde halkını ve ülkesini dosdoğru yönetmektedir.

Suriye'de ölüm kol gezerken, Halep bombalar altındayken, rejim kendi halkına katliam yaparken sadece Halep'te değil, zulmün kol gezdiği tüm coğrafyalarda “Hilafet”; zulme boyun eğmemek, mazluma sahip çıkmak, sığınana kapılarını açmak ve korumak demektir. Yoksa sadece kişiye fayda sağlayan hilafet aşağılık bir saltanattan öteye gitmez.

Suriye bugün insanların katledildiği bize en yakın coğrafyalardan biri ve orada sadece insan değil, şehir de kültür de gelecek de katlediliyor. Hilafet sadece insanı da kurtarmak değildir. Kenti, kültürü, mimariyi, ticareti, geleceği de kurtarmaktır.

O yüzden adalete hizmet eden, İslam'ın çizgisinden çıkmayan ve tüm canlılar adına kaygı duyan ne kadar yönetici varsa hepsi birer halifedir, halifelik için görevlidir. Halifelik Hz. Peygamberin izinden giderken diğer insanları da beraberinde taşımaktır. Kuru makam kavgası, şöhrat ve varlık merakı ancak kötü sona hizmettir.

KAHİRE'DEN İSTANBUL'A HALİFE YAVUZ SULTAN SELİM

**MUSTAFA
TOPRAK**

Televizyoncu, Yazar

4 Şubat 1517'de Yavuz Sultan Selim ve Osmanlı Ordusu Kahire'ye girmiş ve Memluklerden halifeliği almıştır.

İslam devletlerinde halifelik ümmetin öncüsü olmak, yol açıcı, sorunları giderici konumda bulunmak gibi durumlara denk gelmektedir. Hulefa-i Raşidin ile başlayan ve Emeviler, Abbasiler, Fâtımiler, Memlükler ile devam eden hilafet nitekim Osmanlı Devleti'nin halifeliği temsil edecek konumdaki gücü dolayısıyla uzunca süredir bekleniyordu. 1512'de tahta çıkan Yavuz Sultan Selim hedefini doğuya yöneltmişti. Doğu seferlerinde sonuca ulaşmadan İstanbul'a dönmek gibi yüksek bir ideali olan Yavuz Sultan Selim, orduların geçemeyeceğine inanılan Sina Çölünü geçerek Kahire'ye ulaşmıştır. Ridaniye Savaşı gibi büyük bir savaştan sonra Kahire'ye ulaşan Yavuz ve ordusu şehre zarar vermeden girmek niyetindeydi fakat Memluklerin hükümdarı Tomanbay ve bir kısım ordu direniş gösterince şehrin bir kısmı zarar görmüştür. 4 Şubat 1517'de Yavuz Sultan Selim ve Osmanlı Ordusu Kahire'ye girmiş ve Memluklerden halifeliği almıştır.

Yavuz Sultan Selim halife olduk-

“

BEN ANCAK HADİMÜL HARAMEYN (MEKKE VE MEDİNE’NİN HİZMETKÂRI) OLABİLİRİM.”

”

tan sonra Kahireliler tarafından Hakimül Harameyn (Mekke ve Medine’nin hâkimi) olarak anılmaya başlanınca Kahire Camii’nde insanlara seslenip şu tarihi açıklamayı yapmıştır: “Ben ancak Hadimül

Harameyn (Mekke ve Medine’nin hizmetkârı) olabilirim.” Peygamber Efendimiz Hazret-i Muhammed’in yolundan ayrılmamayı şiar edinmiş bir padişah olan Yavuz, Efendimize ait Kutsal Emanetlerin İstanbul’a

getirilmesini istemiştir. Nitekim 6 Temmuz 1517’de Kutsal Emanetler İstanbul’a ulaşmıştır. Daha sonraki yıllarda farklı İslam ülkelerinden getirilen Kutsal Emanetler ile de genişletilmiştir, bunlar arasında:

- Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) ayak izi
- Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) sakalı
- Hırka-i Saâdet (Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) hırkası)
- Hırka-i Saâdet’in saklı olduğu sandık
- Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) kabrinden toprak
- Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) Uhud Savaşı’nda kırılan dişinin bir parçası
- Mühr-ü Saadet (Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) mührü)
- Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) kılıçları
- Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) oku ve yayı
- Name-i Saadet (Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’in (S.a.v) yalancı peygambere gönderdiği mektup)
- Hazreti Yusuf’un cübbesi
- Sahabe Efendilerimizin kılıçları
- Hazreti Musa’nın asası
- Kâbe’nin anahtarı ve kilitleri
- Hazreti Davud’un kılıcı
- Kâbe’nin kapılarından bir tanesi

Yavuz Sultan Selim, halifeliği aldığı III. Mütevekkil'i İstanbul'a getirmiş ve himayesine almıştır. Dedesi Fatih Sultan Mehmet gibi fetih ruhu ile dolu Yavuz, doğu seferlerinden huzur içinde İstanbul'a dönünce artık seferlerini batıya yapmaya karar vermiştir. Edirne'de sefer hazırlıklarını başlattıktan sonra kendisi de katılmak için hazırlıklara başlamıştır fakat sırtında çıkan çıban gün geçtikçe büyümüş ve Yavuz Sultan Selim'i ıstıraplara gark etmiştir. Buna rağmen Batı seferinden vazgeçmeyen Yavuz, Edirne'ye doğru yola çıkmış fakat yolda hastalığı daha fazla ilerleyince Çorlu'da durmak zorunda kalmıştır. Bir müddet sonra da burada vefat etmiştir. Yerine o vakitler Manisa Valisi olan I. Süleyman (Kanunî Sultan Süleyman) geçmiştir.

88. İslam Halifesi olan Yavuz Sultan Selim 8 yıllık padişahlığı süresince birçok önemli eseri İslam beldelelerine kazandırmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Elbistan Ulu Camii
- Diyarbakır Fatih Paşa Camii
- Şam Muhyiddin İbnül Arabî Camii
- Muhyiddin İbnül Arabî'nin türbesi (Yavuz Sultan Selim'in çabaları ile yeri tespit edilmiş ve türbe yapılmıştır)

• İstanbul Sultan Selim Camii (Vefatından sonra inşası tamamlanmıştır.) Yavuz Sultan Selim şiire özellikle ilgi duyan Osmanlı padişahlarındandır. Savaş meydanlarında ve uzun seferlerde geçen ömrünün yılları içerisinde şiir hep yanında

olmuştur. Selimî mahlası ile yazdığı şiirlerde farklı yazım tekniklerini de kullanmayı ihmal etmemiştir. Şah İsmail ile savaş meydanlarını aşır devam eden yazılı atışmaları bağlamında yazıldığı rivayet edilen şiiri şöyledir:

“ Sanma şâhım herkesi sen sâdikâne yâr olur
Herkesi sen dost mu sandın belki ol ağıâr olur
Sâdikâne belki ol bu âlemde dildâr olur
Yâr olur ağıâr olur dildâr olur serdâr olur ”

SINIRAŞAN LİDERLİĞİN TARİHSEL UĞRAKLARI

ÖNER BUÇUKCU

Sinemacı, Yazar

L 744 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması altı yıl süren Osmanlı-Rus Harbini bitirmişti. Osmanlı Devleti bu savaş neticesinde ilk defa Türk-İslâm toprağı kaybetti, Kırım'ın bağımsız olmasına karar verildi. Kırım'ın Osmanlı Devleti'nden koparılması Rus Çarlığı'nın burayı işgali öncesinde attığı oldukça önemli bir adımdı. Ancak bundan daha önemli, Çariçe II. Katerina'nın "Rusya şimdiye kadar böyle bir antlaşma yapmamıştır" cümlesine de ilham veren bir başka husus daha vardı: Küçük Kaynarca Antlaşmasının 7. maddesi ile Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ortodoksların ve kiliselerinin ebediyen Rus Çarlığı-

nın güvencesi altında olduğu hükme bağlandı. Antlaşmanın imzalandığı yere dikilen kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

Burada 10-21 Temmuz 1774 tarihinde Büyük Katerina'nın temsilcisi Kont Petro Rumyantsev ve Sultan I. Abdülhamid'in temsilcisi Sadrazam Muhsinzade Mehmed Paşa tarafından Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmanın 7. maddesine göre Rusya, Ortodoksları ve kiliselerini ebediyen koruması altına aldığına taahhüt eder.

Rusya'ya verilen bu tavize karşılık Rusya da Kırım Müslümanlarının dinî işlerde Osmanlı halifesine bağlı oldukları hükmünü kabul etti. Sultan Süleyman'dan sonra Osmanlı Sultanlarının resmi unvanlarından birisi olarak kullanılagelen halifelğin Osmanlı döneminde siyasal bir bedene kavuşmasının başlangıcının Küçük Kaynarca Antlaşması olduğu söylenebilir. Bazı araştırmacılar bu antlaşma ile biçimlenmeye başlayan hilafet düşüncesinin İslâm düşüncesindeki hilafet düşüncesi ile uyuşmadığını zaman zaman dile getirmişlerdir ancak bu kategorik tartışma bu yazının amacını aşır. Neticede Osmanlı Devleti bu antlaşmadan sonra bir Müslüman-Türk toprağını bir Hıristiyan devlete terk etmek mecburiyetinde kalınca Küçük Kaynarca Antlaşmasındaki bu maddeyi antlaşmalara ekletmeyi sürdürmüştü; böylece siyaseten yeni bir etki alanı ve yeni bir siyasal söylem inşa etmeye yönelmiştir. İşin ilginç tarafı o zamana kadar Osmanlı Devleti'nin Sultanına bu gözle bakmayan çeşitli coğrafyalardaki Müslüman toplumlarda 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu hilafet anlayışına dönük bir ilgi ve kabullenme oluşmaya başlamasıdır. Tüm dünyadaki Müslüman

toplumlarda bu yönde bir eğilimin belirmeye başlaması ile emperyalizmin bir siyaset ve sermaye birikim modeli olarak alan genişletmesi arasında belirgin bir paralellik olduğu ifade edilebilir. Hobsbawm 19. yüzyıl dünyasının 18. yüzyıl dünyasından çok daha Avrupalı olduğunu söylüyor. Bunu söylerken dayandığı siyasal ve tarihsel zemin dünyanın çok büyük bir bölümünü Batı Avrupa'nın idare ediyor olduğu gerçeğidir.

SULTAN SÜLEYMAN'DAN SONRA OSMANLI SULTANLARININ RESMİ UNVANLARINDAN BİRİSİ OLARAK KULLANILAGELEN HALIFELİĞİN OSMANLI DÖNEMİNDE SİYASAL BİR BEDENE KAVUŞMASININ BAŞLANGICININ KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI OLDUĞU SÖYLENEBİLİR.

EMPERYALİZM ÇAĞI VE SONRASI

19. yüzyıla girilirken Batı Avrupa emperyalizminin kontrolüne girmemiş olan Müslüman devlet sayısının gittikçe azalması, var olanların da emperyalizmin en acımasız biçimleriyle karşı karşıya gelmeleri sadece İslâm'ın değil, kendisini bu dinin en büyük siyasal ve dinsel otoritesi olarak takdim eden Osmanlı halifesinin kabul edilmesini kolaylaştırmıştır. Ancak tam burada ifade edilmesi gereken husus emperyalizmin sadece Batı Avrupa menşeli bir yayılım göstermediğidir. Rus Çarlığı da Asya steplerinde Müslüman-Türk hâkimiyetine karşı ciddi bir genişleme hamlesi içerisine girecektir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Büyük Oyun olarak anılan Merkezi Asya'da Britanya-Rus Çarlığı çekişmesi bir yönüyle Müslüman siyasallığı aleyhine gelişen bir olaylar dizisidir. Rusya'nın, özellikle Kırım Savaşı'na kadar Balkanlar'da Müslümanlar aleyhine bir genişleme içerisinde olduğu görülmektedir. 18. yüzyılın ikinci yarısını içine alan ve Kırım Savaşı'na kadar devam eden bir süre içerisinde birçok kez Osmanlılar ile savaşan Rus Çarlığı, 19. yüzyıl-

DOSYA

da özellikle Asya ve Balkanlarda yaşayan (Anadolu dahil) Müslüman toplumlarda da gelişmeye başlayacak olan milliyetçiliklerin prematüre biçimlerinde Rusluğun bir kurucu öteki olarak kodlanmasını kolaylaştıracaktır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra düşünsel düzlemde belirlemeye başlayan Osmanlılık akımının modern milliyetçiliklerin iptidai biçimlerinden birisi olduğu ve bunun da kurucu öğelerinin başında “Moskof” imgesi geldiği düşünüldüğünde anlatılmak istenen daha kolay anlaşılabilir. Öyle ki 1908 Devriminin hemen arifesinde İttihat-Terakki Cemiyeti mensupları Makedon-

1924 sonrası dönemde dahi Müslümanlığı hedef alan emperyalist saldırılarda (Bulgaristan, Bosna-Hersek, Çeçenistan, son ve yakın örnek Suriye) bu bölgelerde yaşayan insanların Anadolu’ya yönelmelerinin arkasındaki bilinçaltının bu tarihsel tecrübe olduğu söylenebilir.

ya’daki yabancı temsilciliklerin tamamına bir bildiri gönderirken sadece Rus temsilciliğine bildiri gönderilmemişti.

1871’de Alman Milli Birliği’nin kurulması ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun “doğal nüfuz alanı” olarak değerlendirildiği Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu sınırlarının kuzeyini kapsayan ve Viyana Düzeni ile çok sayıda devletçiğin yönetimine bırakılan bölgede geniş bir Alman İmparatorluğu’nun ortaya çıkması Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nu da güneye yani Osmanlı Balkanlarına yöneltecek ve emperyalizmin Müslüman toplumlar aleyhine genişleme süreci hızlanacaktır. Burada altı çizilmesi gereken husus Rusların Kafkaslar’da, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun da Balkanlar’daki ilerleyişinin bir reconquista görünümünde olmasıdır. Bu bölgelerde, özellikle Avusturya-Macaristan’ın politikası girdiği yerlerden İslamiyet’i kazıma pratiği üzerine inşa edilmiştir. Bu durum bu coğrafyalarda yaşayan Müslüman toplumların zihninde inandıkları dinin liderinin otoritesine sığınma tepkisi yaratmış gibi gözüküyor. Diğer bir deyişle, 1924 sonrası dönemde dahi Müslümanlığı hedef alan emperyalist saldırılarda (Bulgaristan, Bosna-Hersek, Çeçenistan, son ve yakın örnek Suriye) bu bölgelerde yaşayan insanların

Anadolu’ya yönelmelerinin arkasındaki bilinçaltının bu tarihsel tecrübe olduğu söylenebilir.

OSMANLILAR VE EMPERYALİZM

Osmanlı Devleti özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren emperyalizmin doğrudan nesnesi haline gelmeye başlayacaktır. Osmanlı Devleti’nin “güç dengesi” oyunlarına başvurarak Ayestefanos hezimetini tadil etmek umuduyla katıldığı Berlin Konferansı’nda Bismarck’ın Osmanlı heyetine yaptığı şu izahat oldukça açıklayıcıdır:

“Bugünkü durumu sizden saklamak istemem, Kongrenin Osmanlı Devleti için toplandığı zannına kapılarak kendinizi aldatmayın. Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasında imzalanan Ayestafanos Antlaşması Avrupa devletlerinin menfaatlerine dokunur bazı hükümler ihtiva etmeseydi olduğu gibi bırakılırdı. Kongre bu menfaatlerin uzlaştırılması için toplanmıştır”

Bu durum hem Osmanlı sınırları içerisinde hem de Osmanlı sınırları dışındaki Müslüman dünyada düşünsel yönelimlerin

tepkisel vasfını daha da ön plana çıkarmaya başlayacaktır. Bunun en belirgin örneklerinden birisi Müslüman dünyada sonraki dönemde İslâmiyet ve milliyetçilik arasındaki ilişkinin bulanıklığı ve iç içe geçmişliğidir.

Emperyalizm bu coğrafyalarda İslâmiyet ve İslâmiyet'le harç edilmiş bir milliyetçilik anlayışının habitus olarak belirmesini beraberinde getirecektir. Bu noktada tarihsel olarak Osmanlı'nın temsil ettiği siyasal yoruma alternatif olduğu iddiasını taşıyan İran hanedanlıklarının özellikle Asya'daki sektörler Rus ilerleyişi karşısında hareketsiz kalmaları ilginçtir. Oliver Roy bu hareket-

sizliği İran'daki hanedanlıkların Rusya'dan çekinmesine bağlamaktadır. Bu korkuyla karışık dikkat karşılığında İran'daki şah rejimi 1909 ve 1912'de Rus müdahalesiyle kurtarılmıştır. İran'ın Rus Çarlığıyla iş tutması, Rusya Müslümanlarının 1878-1924 arası dönemde Rus emperyalizmine karşı direnişin dayanağı olarak Osmanlı Devleti'ni görmeleri sonucunu beraberinde getirecektir. Roy'a göre Osmanlı'nın sünni bir devlet olması kafalardaki imgeyi daha güçlü hale getirecektir. Balkanlar'da da aynı yaklaşımın belirgin olduğu söylenebilir. Arnavutlar, Osmanlılardan bağımsızlıklarını kazanmaya geldikleri

kertede dahi kendilerini Osmanlı hanedanı, daha doğrusu Hilafetin bir parçası olarak değerlendirme eğilimindeydi. Kasım 1912'de eski mebuslardan Basri Bey, İstanbul'da Avusturya-Macaristan temsilcisi Pallavicini ile yaptığı görüşmede Arnavutların ülkelerinin bağımsızlığını sonuna kadar savunmaya kararlı olduklarını, bağımsız bir prenslik kurarak Şehzade Abdülmecid Efendi'yi Prensleri olarak tanımak düşüncesinde olduklarını söylemişti. Basri Bey böylelikle Arnavutluk ile Osmanlılar arasındaki bağın bir dereceye kadar korunabileceğini düşünüyordu. Pallavicini merkeze

DOSYA

yaptığı bildirimde bu durumun Avusturya-Macaristan açısından olumlu olabileceğini; Yunanistan, Sırbistan, Karadağ gibi ülkelerin yanında Arnavutluk'un Müslüman kimliğini bir süre daha devam ettirmesinin uygun olacağını düşündüğünü belirtecekti.

İÇ İÇE GEÇİŞLER VE KATMANLI KİMLİKLER

Hilafeti merkeze alan ve tanıyan bir Panislamizm düşüncesi Rusya Müslümanlarında 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren var olmuş gözükmektedir. Böyle

bir eğilimin ortaya çıkmasındaki başlıca amilin emperyalizme karşı Panislamizm'in bir dayanak olarak görülmesi olduğu yukarıda ifade edilmişti. Aynı zamanda Rus Çarlığı (ve Stalin'den Gorbachev'e kadar bir imparatorluk görünümünde olan Sovyetler Birliği) da Panislamizm'i kendi bekası için daima bir tehdit olarak değerlendirecek ve Müslümanlara dönük politikalarını bu endişeyi merkeze alan bir yaklaşımla belirleyecektir. Dolayısıyla Bolşevik Devrimi yaklaştığı evrede siyasal elitlerin öncelikli gündemleri İslâm (ve İslâm'ın siyasal bir anlayış biçimi olması dolayısıyla hilafet) olmayı sürdürecektir. İlk büyük Müslüman devrimcilerin komünizmle İslâmiyet arasında bir müşterek aramaya çalışmaları bu durumu oldukça ilginç bir şekilde betimlemektedir.

İlk büyük Müslüman devrimcilerden birisi olan ve Üçüncü Dünya mevhumunu vaktinden çok önce icat eden Sultan Galiyev'in düşüncelerinde bu hilafetle merkezileşmiş İslâm yorumunun izlerini görmek olasıdır. İslâm ve komünizmi harmanlamaya dair ortaya koyduğu ilgi çekici tezlerinde Galiyev esas olarak emperyalizmin küresel sömürsünün sınıf çelişkilerini geri

plana ittiğini ve ortaya mazlum halklar sorununu çıkardığını ileri sürmüştür. Bu çerçevede bütün Müslüman toplumları ezilen ve dolayısıyla proleter ilân eden Galiyev, Panislamizm'i de bir tür anti-emperyalist enternasyonalizm olarak kodlayarak daha seküler bir ümmet ve hilafet anlayışı biçimlendirmiş oluyordu. Galiyev'in bu yaklaşımı Rusya Müslümanlarında İslâmiyet'in bir habitus, hilafetin ise ideolojik kurucu öge olarak genel bir kabule sahip olmasından kaynaklanıyordu.

1924 yılına kadar Rusya Müslümanları için Pantürkizm'in Panislamizm'in bir kolu olarak görüldüğü, kesin bir ayrışmanın söz konusu olmadığı söylenebilir. 1924 tarihi Roy tarafından (hilafetin kaldırılması dolayısıyla) bir kırılma olarak tespit edilmiştir. 1924 sonrası dönemde Orta Asya Panislamizmleri hilafeti diriltme amacına yönelecektir. Diğer taraftan hilafetin kaldırılması Asya'daki Türk kökenli toplumlarda Pantürkizm İslâmi bir formda savunulmaya devam edilirken Türkiye'de etnik bir vurguyla savunulmasını beraberinde getirecektir. Roy'a göre bu parçalanma 1991'de Sovyetler dağıldığında Pantürkizm'in neden ortadan kalkmış gözüktüğü-

İlk büyük Müslüman devrimcilerden birisi olan ve Üçüncü Dünya mevhumunu vaktinden çok önce icat eden Sultan Galiyev'in düşüncelerinde bu hilafetle merkezileşmiş İslâm yorumunun izlerini görmek olasıdır.

“

KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI SONRASINDA BİÇİMLENEN HİLAFET DÜŞÜNCESİ EKŞİ VE FAZLASIYLA, DOĞRU VE YANLIŞLARIYLA, MODERN ULUS-DEVLETLERİN YÜKSELMEMEYE BAŞLADIĞI BİR ÇAĞDA SINIRAŞAN BİR LİDERLİK DOKTRİNİ ORTAYA ÇIKARDI.”

nü de açıklamaktadır. Bu noktada Roy'a göre rastlanabilecek yegane evrenselciler Türkiye'deki İslâmcılar kalmıştır.

Küçük Kaynarca Antlaşması sonrasında biçimlenen hilafet düşüncesi ekşi ve fazlasıyla, doğru ve yanlışlarıyla, modern ulus-devletlerin yükselmeye başladığı bir çağda sınıraşan bir liderlik doktrini ortaya çıkardı. Bu dokt-

rin emperyalizmin doğrudan etkilediği Müslüman toplumlarda beliren habitusun siyasal uzantısı olarak hem toplumsal hem siyasal yapılarda oldukça belirleyici bir görünüm kazandı. Yukarıda bazı örneklerle üzerinde durulan, siyasal ve toplumsal meselelerde merkezi role sahip olan bu kurumsallığın yok olmasının oluşturduğu boşluk, bugün İslâm

dünyasındaki siyasal boşluğun ve İslâmcılıktaki doktrinel birtakım eksiklerin etki alanının anlaşılmasını kolaylaştırabilir.

Kaynaklar

A. Bennigsen & L.C. Quelquejay, *Üçüncü Dünyacı Devrimin Babası-Sultan Galiyev*, çev. Erden Akbulut-T. Ahmet Şensulay, Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1995.

A.Bennigsen & C. Quelquejay, *Sultan Galiyev ve Sovyet Müslümanları*, çev. Nezih Uzel, Hür Yayınları, İstanbul, 1981.

A.Bennigsen & L.C. Quelquejay, *Step-te Ezan Sesleri*, çev. Nezih Uzel, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1997.

Banu Sönmez İşlet, *II. Meşrutiyette Arnavut Muhalefeti*, YKY, İstanbul, 2007.

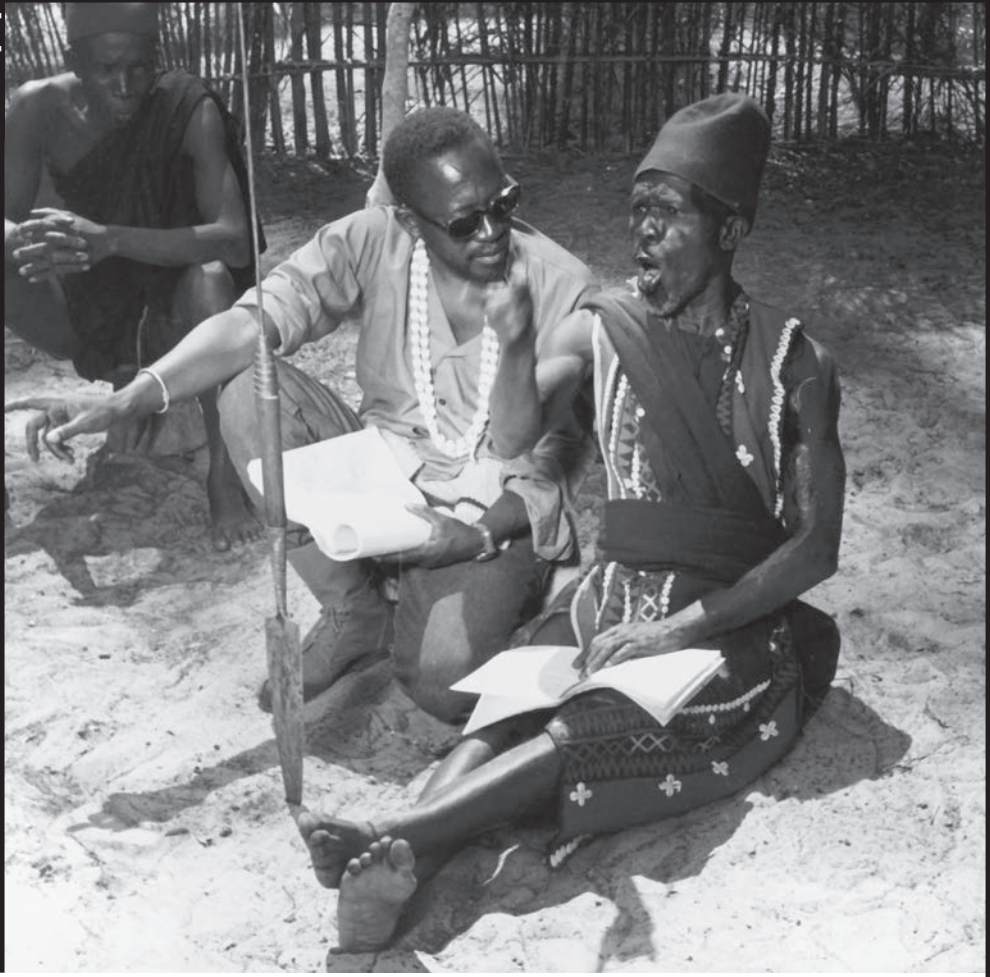
Brenda Shaffer, *Sınırlar ve Kardeşler İran ve Azerbaycanlı Kimliği*, çev. Ali Gara & Vüsal Kerimov, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Tarihi*, c. III, Atatürk Dil, Tarih, Kültür Yüksek Kurumu Yayınları, XIII. Dizi, Yer yok, Tarih yok.

Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Tarihi*, c. IV, Atatürk Dil, Tarih, Kültür Yüksek Kurumu Yayınları, XIII. Dizi, Yer yok, Tarih yok.

Oliver Roy, *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*, çev. Mehmet Morali, İstanbul, 2000.

USMAN SEMBEN: **HİÇBİR İNSANIN KRALİÇELERİN VERECEĞİ ONURA İHTİYACI YOKTUR**

YASİN KARA

Yazar

Ousmane Sembene (Usman Semben), İngiliz Kraliçesi bunak Elizabeth'in gözlerinin içine baka baka yapmıştır bu konuşmayı. Sembene, kapitalizmin ihtiyar devrimcilerden aldığı süslü intikam biçimlerinin en güzel örneklerinden biri olan kraliyet ödülü tiyatrosunda yer almaz ve konuşmasını bitirdikten sonra kraliyet salonunu da aynı hayatı gibi uzun ve onurlu bir yürüyüşle terk eder.

Büyük acılar ve ölümcül işkenceler gördüler. Her gelen gemiden; kıyılarımıza hep ikiye bölünmüş tekneler yanaştı.

Sayın baylar ve bayanlar,

Konuşmama İngiliz dilinde devam etmeyeceğim için hepinizden özür dilerim.

Sizin topraklarınızdayım ve sizin sahibi olduğunuz sistem içinde sizin tarafınızdan payelendiriliyorum. Ancak asıl konuşmam kendi öz dilimde olacaktır.

Merak edenler, konuşmamın İngiliz diline tercümesini koltuklarında bulabilirler.

İngilizler geldiklerinde ellerinde İncil, bizim elimizde topraklarımız vardı. Bize, gözlerimizi kapayarak dua etmesini öğrettiler. Gözümüzü açtığımızda ise; bizim elimizde İncil, onların elinde topraklarımız vardı. İngilizlerin dinini, dilini öğrendik.

Uzak dünyadan gelen yeni dil ve din bizi hep çalışmak zorunda kalan itaatkâr köleler yaptı. Özgürlük için her karşı geldiğimizde, bizi birbirimizle savaşmak için ikna ettiler ve silah verdiler.

İngilizler gelmeden önce topraklarımızda sadece kavga vardı. İngilizlerin kutsal dini bizim kavgacılığımızı kullandı; evlatlarımızı savaşçı yaptı.

Hem de sadece kendi kardeşleriyle savaşan, dünyayı İngiliz dilinden ve İncil'den ibaret sanan vahşi savaşçılar.

Hastalıklar yaydılar. Ne olduğunu bilmediğimiz içeceklerle bizleri hasta ve zayıf yaptılar. Atalarımızı zincirleyerek büyük şehirlerine köle olarak götürdüler.

O büyük binaları, caddeleri, tünelleri ve kiliseleri insan etinin üzerine inşa ettiler. Kendilerini temizlemek için sanatçılarına fikir adamlarına; sadece kendilerini kapsayan insan tariflerini yapturdular. Her çeşit yiyeceklerin büyüdüğü topraklarımıza ilaçlar döktüler. Toprağın altındaki yanıcı siyah cehennem kanı için bizleri öldürdüler.

Büyük acılar ve ölümcül işkenceler ördüler. Her gelen gemiden; kıyılarımıza hep ikiye bölünmüş tekneler yanaştı.

İlk gelenler zulüm ettiler, arkasından gelen arkadaşları zulmü durdurma vaadiyle bizleri ele geçirdiler. Bugün gelenler de aynı sistemle hala işgale devam etmekte. Yeni ilaçları, biyolojik silahları ve hastalıkları deneyen gönüllü doktorlarımızı istemiyoruz.

Emperyalist sisteminizde geri dönüşüm ekonomisiyle aslında sömürü olan yiyecek yardımlarınızı kabul etmiyoruz. Birbirimizi anlamamızı zorlaştıran, şarkılarımızı ve mäsallarımızı unutturan fakir dilinizi reddediyoruz.

Çağdaş dünya daveti içindeki, bizi zorla şekillendiren yüzeysel sanat kuramlarınıza karşı çıkıyoruz. Özgürlüğümüzü ilan ediyor, Afrika'lı insanlar olarak doğduğumuzu ve Afrika'lı ölmek için de bütün Avrupa'yı topraklarımızdan kovuyoruz.

Birbirimizi öldürelim diye bize öğrettiğiniz ırkçılığı, felsefe adına önümüze sürdüğünüz batının sığ kafalı laflarını, hukuk adına yaptığınız bütün şövenistliklerinizi ve sanat diye dayattığınız bütün estetik öğretilerinizi Afrika topraklarından silene kadar Afrika sizinle savaşacaktır. Siz kabul etmesiniz de bir Afrika'lı en az dünyanın herhangi bir yerindeki bir batılı kadar onurludur.

İnsan onurlu doğar.

Ve hiçbir insanın kraliçelerin vereceği onura ihtiyacı yoktur.

*Afrika'lı şair-yönetmen Ousmane Sembène (Usman Semben)**

PROF. DR. **MEHMET GÖRMEZ:**

Adaletsizlikle savaştıklarını zanneden bunun için yeryüzünü ifsad eden, insanlarda korku oluşturmaya ve toplumda kaos çıkarmaya çalışılanlar aslında adaletin ne olduğunu bilmiyorlar.

DEMET TEZCAN - EROL ERDOĞAN - VEYSEL BAŞAR

“

BUGÜN, ÜLKEMİZ VE İSLAM COĞRAFYASI OLARAK BELKİ DE TARİHİN EN ZOR SÜREÇLERİNDEN GEÇİYORUZ. İSLAM DİNİ, İSLAM MEDENİYETİ VE MÜSLÜMANLAR BİR TEHDİT ALTINDADIR.”

Demet Tezcan: Sayın Hocam, ülkemizin ve coğrafyamızın içinden geçtiği bu kritik süreçte toplumumuza doğru mesajları ulaştırmanız için destek gösterdiğiniz ve bu söyleşiyi kabul ettiğiniz için öncelikle teşekkür ederiz. Deaş, Boko Haram, el-Kaide ve eş-Şebab gibi, yöntemi şiddet ve terör olan grupları destekleyen ve onları hala dini gören gruplar bulunmaktadır. Bunlar gibi sözde İslamî referansları kullandıklarını iddia eden terör örgütlerinin propagandalarını çarpıp kılan nedir? Bilhassa gençler bu örgütün ağına nasıl düşüyorlar?

Mehmet Görmez:

Bismillahirrahmanirrahim. Öncelikle küresel terör ile ilgili genel bir değerlendirme ile başlamak isterim. Küresel ölçekte şahit olduğumuz terör, küresel kötülüğün ahlak ve hukuk tanımayan modern bir savaş yöntemidir. Bugünkü terör, bir işgal ve sömürge enstrümanıdır. Kimlikleri ve toplumları esir almanın modern yöntemidir. Bugün en büyük terör, terörün kendisi değil terörün rahmet dini İslam ile özdeşleştirilmesidir. Terörün en büyük mağduru İslam'ın bizzat kendisidir. Mezhep kavgaları terörün sebebi değil sonucudur. Zira şiddet ve terörün gölgesinde, bilinçaltın-

daki tarihi hastalıklar; kin, öfke ve düşmanlık ortaya çıkar. Terörün sadece bugünü değil geleceği de hedefler. Çünkü terör ile yüzyıllık fitne, fesat tohumları ekilmektedir. Yıkılan sadece Bağdat, Şam ve Halep değildir. İnsanlığın birlikte yaşama tecrübesidir. Bir taraftan da terör kendisini öteki üzerinden yeniden tanımlamaya kalkışan dünyalarda İslamafobik nefret ve düşmanlığın kurucusudur.

Bugün, ülkemiz ve İslam coğrafyası olarak belki de tarihin en zor süreçlerinden geçiyoruz. İslam dini, İslam medeniyeti ve Müslümanlar bir tehdit altındadır. Eğer bu dinin mensuplarının çocukları, birbirlerini tekbir getirerek katlediyorsa,

“

SON İKİ YÜZ YILDIR BU COĞRAFYADA YAŞANAN BÜYÜK TRAVMALAR, SÖMÜRGELER, İSTİB DATLAR, İŞGALLER VE SAVAŞLAR MERHAMETSİZLİĞİ DE BERABERİNDE GETİRDİ.

”

İslam coğrafyasının her tarafından ateşler yükseliyor, mezhepler dinin önüne geçiyorsa İslam medeniyetinin, İslam dininin bir tehdit altında olduğunu düşünüyorum.

Meseleye sosyal gerçeklerden bakmak gerekir. Bu tür yapıları hangi şartlar doğurdu, besledi ve kullanıyor? İnsan kaynaklarının asıl özelliği nedir? İlişkiler ağı nasıldır? Önce bunlar üzerinde kafa yormalıyız. Sonra hangi gençlerin bu yapıları katıldıklarını tespit etmek gerekir. Son iki yüz yıldır bu coğrafyada yaşanan büyük travmalar, sömürgeler, istibdatlar, işgaller ve savaşlar merhametsizliği de beraberinde getirdi. İlk olarak; bütün bu yapıların ana omurgasını oluşturan bu gençler, İslam dünyasının adeta “fay hatlarıyla” oynanmasının akabinde yıllardır savaş bölgelerinde sömürgeler, işgaller, dikta rejimlerinin gölgesinde yetişen ve herhangi bir eğitim al(a)mayan merhametsiz kimseler olduğu görülecektir.

Bu yapıları katılan ikinci genç kitle; Avrupa’da dışlanmış, hor görülmüş sömürge muhaciri olarak adlandırılan göçmenlerin çocuklarıdır. Son on yıllarda Avrupa’da sorunlu bir nesil yetişti. Müslüman anne babadan dünyaya gelen bu çocuklar ciddi kimlik bunalımı yaşadılar. Bunlardan bazıları atalarından bir

Bugün, dünyadaki muhalif radikal isyan hareketleri kendine İslam'dan daha doğrusu İslam'ın selefi yorumlarından meşruiyet bulma gayretinde. Bugün radikal isyan hareketleri, neo-selefilik akımı altında özellikle İslam'ın cihat anlayışını yanlış anlayıp yorumlayarak her türlü şiddet ve vahşete meşruiyet bulmaya kalkışıyorlar.

öfke ve miras devraldılar. Kendileri de varoşlarda ve gettolarda dışlandılar, hor görüldüler. İster istemez İslam'a bir ideoloji olarak sığındılar. Bu yapılara katılan üçüncü kitle ise; yeni ihtida eden genç Müslümanlardır. Bunlar İslam'ı kimlik bunalımı yaşayan diğer Müslümanlardan öğrendiler. Bunların bir kısmı da onlarla birlikte şiddete yöneldiler. Her üç grubun ortak yönü İslam'ı, medeniyetler üreten ana yoldan değil, Müslüman dindarlık biçimleri arasında kültürsüzleşmeye en yakın yorum biçimi olan ve uçlarda yer alan dini akımlardan öğrenmiş ve beslenmiş olmalarıdır. Bunları büyüleyen İslam'ın yüksek öğretileri değildir. Bunları cezbeden ibadet, ilahiyat, tasavvuf değildir. Bunları cezbeden eylem ve şiddettir. Öfke ve hiddettir. Bu gençlerin ortak özelliği de hiçbirinin sağlıklı bir din eğitimi almamış olmasıdır. Üstünkörü bilgilerle, herhangi bir metodolojisi olmayan okumalardan elde ettikleri neticelerle kendi dindarlıklarını inşa etmeye çalışmalarıdır. Unutulmamalıdır ki, bu yapıya

dâhil olan gençlerin arasında onlarca katliama şahit olmuş feleği şaşmış gençler bulunmaktadır. Hayattan umudunu kesmiş intihar eğilimlileri olanlar vardır. Hayatın sillesini yemiş meczuplar, varoluşun gayesini yitirmiş nihilistler mevcuttur.

Erol Erdoğan: *Hocam, bu yapıların ortaya çıkış sebepleri nedir? Dış kaynaklı mı? Yoksa İslam'ın cihad, tebliğ, savaş, kıtal gibi terimlerden mi referanslarını almaktalar? Bu yapılar kendilerince gerçekleştirdikleri eylemleri bu terimlere dayandırmaktadırlar. Dini şiddet ile özdeşleştiren bu yapıları nasıl tahlil edebiliriz?*

M.G.: Bugün, dünyadaki muhalif radikal isyan hareketleri kendine İslam'dan daha doğrusu İslam'ın selefi yorumlarından meşruiyet bulma gayretinde. Bugün radikal isyan hareketleri, neo-selefilik akımı altında özellikle İslam'ın cihat anlayışını yanlış anlayıp yorumlayarak her türlü şiddet ve vahşete meşruiyet bulmaya kalkışıyorlar. Bir börtü böceğe, bir vahşi hayvana bile şefkati, merhameti öngören bir peygamberin ümmeti birbirlerini katletmeye başladı. Birbirlerini katletmeyi 'cihad' zannetmeye başladı. Bu tarz yapıları bugünün ilahiyat bilgisi ile tahlil etmek mümkün değildir. Tefsir, hadis, fıkıh, kelim ve tasavvuf gibi ilimlerle bu tür yeni dini ve nevezuhur dini hareketleri değerlendirmek mümkün değildir. Bu yapıları daha çok sosyolojik tahlillerle, sosyal psikoloji ile teo-politik tahlillerle ancak anlayabiliriz. 19. yüzyıl anarşizmini hangi teorilerle tahlil ediyorsak bugün kendilerine savaşçı selefilik hareketi adını verenleri de o tür tahlillerle anlayabiliriz. Ancak Kur'an-ı Kerim'in hangi ayetlerini kullandıkları, hangi hadisleri araçsallaştırdıkları, dini

metinleri metodolojik bir zemin-
den yoksun olarak nasıl anlamaya
çalıştıkları ve ne tür neticeye var-
dıklarını İslami ilimler metodolojisi
açısından ele almak mümkündür.
Bu yapılar İslam'ın medeniyet
mekûresini oluşturan unsurlarını
reddediyor, sanat, edebiyat ve kül-
tür bunlar nezdinde ya bid'at ya da
şirk unsuru olarak kabul ediliyorlar.
Bu tarz yapıların yaptıkları zulüm,
işkence ve vahşete, şiddet, hiddet
ve nefrete, İslam'ın ruhundan ve
terimlerinden referans bulması asla
mümkün değildir. Bir defa bunlar
kendi yürüttükleri mücadelenin
bir savaş olduğunu zannetmekte-
dir. Oysa toplumda kaos çıkartma,
kargaşa var etme, insanları toplu-
ca öldürme, camileri bombalama,
katliam vs. bütün bunlara İslam
açısından bakıldığında bunlar savaş
değil; terördür; vahşettir. İslam'ın
cihad anlayışında asla terör bir
yöntem olarak kabul edilemez ve
uygulanmaz. Kaldı ki savaş olarak
kabul edilse dahi İslam'a göre her
savaşta var olması gereken asgari
ahlak ve hukuku hiçe saydıkları-
nı görüyoruz. Hiçbir yargılama
yapmadan insanları sıralayarak
kurşuna dizmeyi, Müslümanları
tekfir etmeleri, tekfir ettiklerini de
vahşice işkenceye tabi tutmaları ve
sonra hunharca katletmeleri dinle,
İslam'la, İslam'ın yeryüzüne getirdi-
ği merhametle, rahmetle ve adaletle
ilişkilendirmek asla mümkün de-
ğildir. İslam, en zor savaşlarda dahi
ahlaktan ve hukuktan ayrılmamayı
emretmiştir. Savaşlarda çocuklara,
kadınlara, yaşlılara, ibadete çekil-
miş din adamlarına, rahiplere ve
hatta yeşil ağaçlara dokunmamayı
emretmiştir. Bunlar modern çağ-
ların ürettiği vahşetin din rengine
bürünme çabasından ibarettir, diye
düşünüyorum.

Veysel Başar: Hocam, bugün, yer-
yüzündeki en büyük sorunun, pek

*çok savaşın, kaosun, çatışmanın
sebebi veya tetikleyicisi adaletsizlik
olduğu iddia edilmektedir. Oysaki
dinlerin ve İslam'ın en büyük vaadi
adalettir. Ancak bazıları bütün bu
olup bitenleri dine bağlamaktadırlar.
Adaleti sağlama adına yeryü-
zünde kaos ve kargaşa çıkartanları
nasıl değerlendirmeliyiz?*

M.G.:Olup bitenleri tek bir sebebe
bağlayan her türlü açıklama ki-
fayetsiz kalacaktır. Adaletsizlikle
savaştıklarını zanneden bunun için
yeryüzünü ifsad eden, insanlarda

*Üzülerek ifade
edeyim ki; bugün
dünyanın egemenleri
vekâlet savaşlarını
bu coğrafya üzerinde
vermektedirler hem
de kendi askerleriyle
değil bilakis kendi
çocuklarıyla.
Bu medeniyetin
çocuklarının eliyle
sürdürmektedirler.*

korku oluşturmaya ve toplumda kaos çıkarmaya çalışılanlar aslında adaletin ne olduğunu bilmiyorlar. Yaptıkları zulmü, haksızlıkları, kaos, terör eylemlerini din adına adalet adına meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Başta da ifade ettiğim gibi bu örgütlere mensup olanlar bir kimlik

bulamazsınız. Bu ve benzeri yapıların anlayışlarını, gerçekleştirdikleri cürümleri ancak 19. yüzyıl modern anarşist hareketlerinde bulursunuz. Davranışlarda bireyselleşme, tavırlarda nihilistleşme, medyaların kusursuz kullanımı, cinayetlerle tecavüzleri senaryolaştırmaları bunu göstermektedir. Bu

Yaşanan bu savaşta bilginin, hikmetin gücüne inanmayanlar; bilgi, kültür ve düşünce ile kendini savunamayanlar silaha, vahşete, şiddete ve tedhişe başvuruyorlar.

bunalımı içerisindeyler. Kimlik bunalımı yaşayan bu insanlar, kimliğine değer katan bir dava bulmaya çalışırlar. Ancak bu cehaletle varılabilecek bir yer değildir. Aslında küreselleşme çağında çok sert bir şekilde kültürler savaşı yaşanıyor. Bazı insanlar kültürel işkenceye tabi tutulduklarını düşünüyorlar. Yaşanan bu savaşta bilginin, hikmetin gücüne inanmayanlar; bilgi, kültür ve düşünce ile kendini savunamayanlar silaha, vahşete, şiddete ve tedhişe başvuruyorlar. Oysa İslâm'da ahlak ve hukuk tanımayan hiçbir savaşa cihad denilemez. Bu yapıların hiçbirisi İslâm'da bir geleneği olan hareketler değildir. Bu yapıların tarihini Haricilik'te ve Ortaçağ sefiliğinde kolay kolay

hareketlerin hiçbirisi entelektüel bir hareket değildir. Enternasyonalist şiddet hareketleridir.

***E.E.:** Sayın Başkanım, yaşanan bu olayları bazıları Mezhep temelli ayrışma olarak görmekte veya böyle lanse etmeye çalışmaktadır. Bu coğrafyanın insanları neden karşı karşıya getiriliyorlar? Oluşturulamaya çalışılan gerilimin İslam dünyasına ve dünyaya olumsuz etkileri nelerdir? Kısa, orta, uzun vadeli çaresi, çözümü ne olacak acaba?*

***M.G.:** Aslında yaşananlar için iki ayrı görüş serdedilmektedir. Birincisi doğrudan bir mezhep çatışması olduğunu söyleyenler var. İkincisi ise bir güç ve çıkar çatışmasıdır. Küresel güçler sömürge ve işgallerden*

“

**ÜMMETİN BÜTÜN
ÇOCUKLARI ATEŞLERE
DOĞRU YÜRÜRKEN
HERKESİN BULUNDUĞU
KONUMU DURDURARAK
BİR ÇATIŞMAZLIK
ANLAŞMASI
GERÇEKLEŞTİRMESİ,
BU ZEMİNİ ÖNCE
OLUŞTURMASI
GEREKMEKTEDİR.**

”

sonra bu bölgeler üzerinde, hangi ülkelerin, hangi güçlerin egemen olması gerektiğiyle ilgili bir mücadele olduğunu söyleyenler var. Üzülerek ifade edeyim ki; bugün dünyanın egemenleri vekâlet savaşlarını bu coğrafya üzerinde vermektedirler hem de kendi askerleriyle değil bilakis kendi çocuklarıyla. Bu medeniyetin çocuklarının eliyle sürdürmektedirler. Coğrafyamızda çok kötü bir güç, çıkar, iktidar çatışması yaşanmaktadır. Ve bu süreç mezhep çatışmasına dönüşürülme isteniyor. Yahut din ve mezhep bir enstrüman olarak kullanılmak isteniyor. Fakat zaman

içerisinde gördüğümüz kadarıyla gittikçe enstrüman olarak kullanılan mezhepler bizi merkeze taşınmaya başladı. Şimdi bu son gelişmeler farklı anlayışlar arasında daha büyük bir kavgayı doğurmaya başladı. Bundan dolayı hakikaten çok üzgünüm.

Çaresi ise her şeyden önce acil, kısa vadeli ve uzun vadeli olmak üzere Müslümanların behemehâl önlem almasıdır. Kısa vadede bir defa bir çatışmazlık, bir barış, sükün ve huzur ortamını bulmak gerekiyor. Ben şahsen bu amaçla İran'a, Suudi Arabistan'a, Katar'a ve Pakistan'a ziyaretler gerçekleştirdim. Amacımız,

fıkıh kitaplarımızda ifade edilen bir husus vardır; Namaz kılarken bir çocuk ateşe doğru yürüyorsa namazı bozmanız gerekir. Hayatı durdurup o çocuğu ateşten kurtarmanız gerekir. Ümmetin bütün çocukları ateşlere doğru yürürken herkesin bulunduğu konumu durdurarak bir çatışmazlık anlaşması gerçekleştirilmesi, bu zemini önce oluşturması gerekmektedir. Sonra siyasetten, hukuktan, insandan kaynaklanan sorunları hem de din anlayışlarımızdan kaynaklanan sorunları özellikle insan yetiştirme düzenimizi Şeriat Fakültelerinde okutulan müfredatı, ilahiyat fakültelerinin müfredatını, din âlimi yetiştiren medreselerin müfredatını yeniden gözden geçirerek yeni bir yüzyıla Müslümanların nasıl hazırlık yapması gerektiği üzerinde çok ciddi çalışmalar yapılması gerekmektedir.

V.B.: Muhterem Hocam, insanlar, Deaş'ın, el-Kaide'nin, Boko Haram'ın vb. dünyaya takdim ettiği şiddet üzerinden İslam'ı okumaya başladı. Bunun önüne geçmek için İslam dünyasının ihtiyacı olan nedir?

M.G.: İslam dini sadece dünü inşa etmeye değil, bugüne de, geleceğimize de yön vermeye muktedir büyük bir dinamizme sahiptir. Arap Yarımadası'ndan Çin Denizi'ne, Atlantik Okyanusu'ndan Akdeniz'e, Semerkant'tan Taşkent'e, Yemen'den İstanbul'a kadar kısa dönemde yayılan İslam, Çin, Hint, Fars, Türk, Yunan, Bizans gibi birçok kültürü etkilemiş, hatta potasında eriterek insanlığa uzun soluklu umut ve güven kapıları açmıştır. Farklı coğrafyalarda hakka ve adalete uygun hayat tarzları inşa ederek insanların hayat kaynağı olmuştur. Farklı dinlerin, farklı mezheplerin, farklı etnik unsurların iç içe barış içinde yaşadığı İslam şehirleri tarih

boyunca insanlığın medarı iftiharını olmuşlardır.

Bugün, İslam dünyasının karşı karşıya kaldığı en büyük tehlike; tarih boyunca medeniyetler üreten İslam anlayışının şiddetin ve savaşın gölgesinde ortaya çıkan ideolojilerin tehdidi altına girmiş olmasıdır. Bütün Müslümanların, eğitimcilerin, hocaların üzerinde durması gereken konu budur. Yüzyıl içinde açıkça anlaşıldı ki; okullarda, mekteplerde öğrettiğimiz İslam, tarih boyunca Peygamberimizin, sahabilerin, âlimlerin kurduğu medeniyetler üreten o ana yoldan uzaklaşmaya başlamıştır. Neo-Selefilik adı altında son 50 yıl içinde İslam dünyasında ortaya çıkan öğretinin İslam'a ve Müslümanlara maliyetinin, buradan neşet eden ideolojilerin İslam'ı ve Müslümanları nasıl tehdit ettiği bütün yönleri ile ele alınması gerekiyor. Bunu dikkate alarak müfredatımızı yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor.

Temel Kur'anî kavramları kirleten, insanlığa rahmet olarak indirilmiş son ilahi mesaj olan İslamiyet'i dünyaya yanlış tanıtan ve başta Müslümanlar olmak üzere tüm insanlık için tehdit oluşturan, dahası küresel

“

DİNİ FARKLILIKLARIMIZI AYRIŞMANIN BİR NEDENİ KILMA KOLAYCILIĞINA GİTMEDEN, İNSAN OLARAK BİRBİRİMİZİ SAYMAYI, TAKDİR ETMEYİ, PAYLAŞMAYI DENEMELİYİZ.

”

Doğrusu hem bir Müslüman olarak, hem de bir insan olarak yeryüzüne rahmeti, sevgiyi, adaleti, hakkı hukuku ve merhameti getirmiş bir dinin, şiddetle özdeşleştirilmesi, buradan hareketle başka dünyalarda İslam'ın varlığının bir güvenlik sorununa dönüşmesi ve bunun kitlelerde bir korku oluşturmaya, sonra o korkunun bir nefrete, bir ötekileştirmeye, bir ayrımcılığa dönüşmesi kabul edilebilir bir şey değildir.

güçlerin bölge üzerindeki müdahalelerine zemin hazırlayan Deaş ve benzeri oluşumlarla etkin bir mücadele, her şeyden önce ülkemizde ve İslâm dünyasında sahih dini bilgi, sağlıklı din eğitimi, ilmi düzeyin yükseltilmesi konularında tedbir alınmasına, dini metinlerin anlaşılması ve yorumlanmasında usul ve metodoloji eğitimine ayrı bir önem verilmesine bağlıdır. Bununla birlikte barış içerisinde birlikte yaşama ahlakını ve kültürünü Batı'da, Doğu'da nasıl geliştiririz, diye bilim adamlarının, mütefekkirlerin, aydınların ve üniversitelerin çalışması gerekiyor. Dini farklılıklarımızı ayrışmanın bir nedeni kılma kolaylığına gitmeden, insan olarak birbirimizi saymayı, takdir etmeyi, paylaşmayı denemeliyiz. Din adamları da bunun ahlaki bo-

yutu üzerinde durmalı. Büyük bir sabırla, ilimle, hikmetle, marifetle bunun üstesinden gelebilmek için çabalar ve gayretler gösterilmeli. Hastasını tedavi eden bir doktor edasıyla hareket ederek gayri ihtiyari, birtakım üretimler marifetiyle kalbinde ve zihninde oluşan korkuları ortadan kaldırmak için çaba gösterilmesi gerekiyor.

***D.T.:** Efendim, Anadolu tarihinde Deaş, Boko Haram ve benzeri hareketler var mı? Deaş, vb. yapıların antitezi nedir?*

M.G.: Bu yapılar ülkemizde bir taban bulamamıştır. Türkiye'de İHL'lerin, ilahiyat fakültelerinin, Diyanet İşleri Başkanlığının ve hatta Kur'an kurslarının varlığı ve Başkanlığımızın verdiği din eğitiminin

varlığı bu yapıların ülkemizde bir taban bulamamasının en önemli sebebidir.

Bizler Resul-i Ekrem'in (sas) Yesrib'i Medine'ye dönüştürerek ve oradan bütün insanlığa yaydığı hak, hukuk, adalet ve fazilete sahip çıkmamız gerekmektedir. İslam, tarih boyunca dünyanın her tarafında her türlü ırkçılığı bağınazlığı, her türlü ırkçılığı ortadan kaldırarak medeniyetler kurduğunu unutmamız gerekmektedir. Bizler Avrupa'da daha 100 sene önce hiçbir şehirde, camiye, kiliseyi, sinagogu yan yana görmemiz mümkün olmazken altı asır önce camiye kiliseyi sinagogu ve bütün bu mabetleri birlikte barış içerisinde yaşatan İstanbul'da, Bağdat'ta, Şam'da olduğunu unutmamalıyız.

V.B.: Sayın Başkanım, Deaş ve benzeri hareketlerin özellikle Avrupa ve Batı ülkelerinin güvenliğini bozmak için bir takım terör eylemleri düzenlediklerini görüyoruz. Batı, İslam düşmanlığını, ayrımcılığını ve tahammülsüzlüğünü kendi acziyetini ortaya koyarak değil bizi düşmanlaştırarak ifade ediyor. İslam karşıtı küresel güçler, İslam'ı düşman olarak devam ettirmek için, İslam dünyasında hem ve batıda İslamofobia'yı özellikle destekliyorlar mı?

M.G.: Doğrusu hem bir Müslüman olarak, hem de bir insan olarak yüzüne rahmeti, sevgiyi, adaleti, hakkı hukuku ve merhameti getirmiş bir dinin, şiddetle özdeşleştirilmesi, buradan hareketle başka dünyalarda İslam'ın varlığının bir güvenlik sorununa dönüşmesi ve

bunun kitlelerde bir korku oluşturması, sonra o korkunun bir nefrete, bir ötekileştirmeye, bir ayrımcılığa dönüşmesi kabul edilebilir bir şey değildir. Bunu sadece Ortadoğu'daki hadiselerle izah etmek doğru değil. Elbette bu yaşanan katliamları dinin ve inancın onaylaması mümkün değildir. Ancak bunun üzerinden İslam'ın, Kur'an'ın, Hz. Peygamber'in (sas) itham altında bırakılması ve bütün Müslümanların bu konuda suçlu konuma düşürülmesi üzerinde durulması gereken en önemli konudur. Üzülerek belirteyim ki, 11 Eylül olaylarından sonra giderek artan bir İslamofobiya dalgası oluştu, hatta oluşturuldu ve İslamofobiya bir endüstriye dönüştürüldü. İslamofobi endüstrisini üretenler yeni ikinci aşamaya geçmek istiyorlar. O da İslamofobi, bir fobi olmaktan çıksın isteniyor.

Nefret ve düşmanlığa, hatta o nefret ve düşmanlığın karşılıklı saldırılara dönüşmesi isteniyor. Dolayısıyla terör şebekelerinin bu emellerine hizmet etmemek için hangi dinden, inançtan, bölgeden olursa olsun bütün insanların daha dikkatli olmaları ve bu tür katliamlar üzerinden birbirlerini, birbirlerinin tarihini, kültürünü suçlamaya kalkışmalarını gerekiyor. Bugün tarihte olduğu gibi İslam ve Batı dünyası, İslam ve Hıristiyan dünyası diye birbirinden tamamen ayrı iki dünya yok. Hıristiyan dünyası dediğimiz dünya, kadim zamanlardaki Hıristiyan dünya değildir. İslam dünyası da doğduğu dünyada, Ortadoğu'dan, Hicaz'dan, Şam ve Irak'tan ibaret değildir. Farklı dinler ve inançlar bugün küreselleşme dalgalarından sonra tarihte hiç olmadığı kadar iç içe geçmiştir. Artık her ülkede her

dinden her ırktan her coğrafyadan her insan her yerde var. Bütün dünyanın bilim adamlarının, akil insanların, bir ahlak ve hukuk içerisinde birlikte yaşama konusunda kafa yormaları gerekiyor. Her dilden, kültürden insanları bir ahlak ve hukuk temelinde birlikte barış içerisinde nasıl yaşatabiliriz? Evet, Deaş ve benzeri yapılar Avrupa'nın güvenliğini bozmak için birtakım terör eylemlerine girişmektedirler. Bu tarz eylemler aslında Avrupa'da, Batıda ve dünyanın her tarafından yaşayan bütün Müslümanların güvenliğini yok ediyor. Bu sadece gayri Müslümlerin değil Müslümanların da güvenliğini tehdit ediyor ve yok ediyor. Artık dünyanın her yerinde Müslüman azınlıklar var. Bu azınlıkların her biri aynı zamanda kendi ülkelerinde gergin ve tedirgin bekleyiş içerisinde kendi komşuları tarafından eziyet edildiklerinin farkında değildirlir.

Elbette biz bu meseleyi, sosyolojik boyutlarını da kattığımızda farklı boyutlarla ele alabiliriz. Avrupa ve çağdaş dünya İslamofobianın önlenimini alması gerekmektedir. Nasıl ki antisemitizm Avrupa'da bir insanlık suçu olarak kabul edildiyse İslamofobia içinde bu yapılabilir. Çünkü antisemitizmin, Batı'da nasıl oluştuğunu, tarihini, hangi süreçlerden geçtiğini incelediğimizde İslamofobia, gibi çok benzer süreçlerden yaşadığını görürüz.

D.T.: Hocam yaşanan bu süreçte İslam âlimlerinin, bilginlerinin, İslam adına konuşanların, din görevlilerinin, genel anlamda sorumlulukları nelerdir? Bir dil ve üslup sorunu olduğundan bahsedilir mi?

M.G.: Âlimler ümmetin vicdanı, peygamberlerin varisleridirler. Âlimler, ümmetin akl-ı selimini temsil etme, adaleti ikame etme,

birlik ve kardeşliği temin etme gibi ağır bir sorumluluk altındadırlar. Âlimler, bilginler tarafından İslam dünyasında akan kanların durması için Al-i İmran suresindeki "Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır." hükmünün icra edilmesi gerekmektedir.

Âlimler, Müslümanlara itidalli hareketleri tavsiye etmeli, her türlü aşırılıktan, tehlikeden ümmeti koruyabilmelidirler. Âlimler, hiçbir kirli siyasal ilişkilere girmeksizin hak ve hakikat arayıcısı olmalıdırlar. Müslümanların vahdetini, uhuvvetini ve maslahatını ön planda tutmak ve bu uğurda her türlü riski alarak hakikati savunmak âlimlerin tavrıdır ve yoludur. Ancak bu şekilde peygamberin varisi olmak mümkündür.

“

**15 TEMMUZ
DARBE VE İŞGAL
GİRİŞİMİNİ YAPANLAR
TOPLUMUN DİNİ
DUYGULARINI UZUN
YILLAR İSTİSMAR
ETMİŞLERDİR.
RABBİMİZİN "ŞEYTAN
SİZİ ALLAH'LA
ALDATMASIN,
ALDATANLAR
SİZİ ALLAH'LA
ALDATMASIN"
FEHVASINCA,
İNSANLARIN ALLAH'LA
ALDATILDIĞINA
HEP BİRLİKTE
ŞAHİT OLDUK.**

”

E.E.: Sayın Hocam, Ortadoğu'da, Afrika'da dünyanın çeşitli bölgelerinde dini istismar eden şiddete, tedhişe başvuran Deaş vb. örgütler gibi ülkemizde de 15 Temmuzda meydana gelen kanlı darbe girişimi ve hain işgal hamlesini gerçekleştiren, dini istismar eden, kavramlarımızı suiistimal eden aynı Deaş vb. yapılar gibi tedhişe ve şiddete başvuran FETÖ terör örgütü hakkında neler söylemek istersiniz?

M.G.: Bu terör örgütünün 40 yıldır muhabbet fedailerini adı altında hısumet fedailerini yetiştirdiğine şahit olduk. 40 yıldır bu topraklarda ve İslam coğrafyasının muhtelif bölgelerinde din görüntüsü altında fitne-fesat tohumu ekenler, kanlı darbe girişimiyle gerçek yüzlerini göstermiştir. Bu kalkışma ve altında yatan ihanet hareketi, sadece ülkemize ve milletimize değil, en büyük zararı din-i mübin-i İslam'a vermiştir. 15 Temmuz darbe ve işgal girişimini yapanlar toplumun dini duygularını uzun yıllar istismar etmişlerdir. Rabbimizin "şeytan sizi Allah'la aldatmasın, aldatanlar sizi Allah'la aldatmasın" fehvasınca, insanların Allah'la aldatıldığına hep birlikte şahit olduk.

Bu ihanet şebekesi, sadece milletin bütün varlığına suikast düzenlemekle kalmayıp inancımızı, güvenimizi, şefkat, merhamet, himmet ve izzetimizi, din ve medeniyetimizin bütün şeahir ve kıymetlerini, ümmetin ilim, irfan, marifet ve hikmet mirasını, feragat, yardım ve dayanışmanın ulviyyetini, dinimizi ve dindarlığımızı millet evladı nezdinde olduğu kadar insanlık nezdinde de bir düşman akçesine harcamıştır. Daha kahredici olanı ise bu örgütün küresel siyaset borsalarının muktedir müşterilerine kendi meşrebini yıllarca "ılımlı İslâm, protestan Müslümanlık, dinler arası diyalog, hoşgörü, uzlaşmacı Müslüman" vb.

ambalajlarla sunarken 15 Temmuz gecesi giriştiği ihanet ile meclisimizi, şehirlerimizi, caddelerimizi bombalayıp aziz vatanımıza, mübarek Türkiye'mize ve milletimize karşı bir suikaste kalkışarak görünür meşrebini Irak ve Suriye'yi kana bulayan DAİŞ vahşetine tercüme etmekten çekinmemiş ve utanmamıştır. Bu menfur cinnet ve vahşet milletin silah ve teknolojisini milletin şehirlerine bomba kusarak sadece maddi varlığımızı tahrip etmekle kalmayıp dinimizin en temel değer ve şiarlarına, milletimizin dayanışma ve güven duygusuna da darbe indirmiştir.

Bu örgüt, siyasi ve iktisadi emellerine ulaşabilmek adına Allah'ın kelamını ve Resul-i Ekrem'in mirasını dahi kullanmaktan çekinmemiştir. Bu yapı, küresel bir fesat hareketinden başka bir şey değildir. FETÖ

terör örgütünün zararı sadece ülkemizle sınırlı kalmamıştır. Zira Orta Asya'da zalim hegemonyadan kurtulan ve yeniden yeşerecek olan İslam aklını yanlış yerlere kanalize etmiş, mazlum Afrika kıtasında sömürge sonrası Müslüman zihinleri teslim almıştır.

Altını çizerek belirtmek isterim ki, İslam, Allah'tan başka rabler edinmeden, dini yalnız Allah'a has kılarak ibadet etmeyi ve O'nun rızasına uygun olarak insanlığa hizmet etmeyi esas alır. Dinimiz Hz. Peygamber'den (sas) başka masum ve tartışılmaz bir otorite, yapı ve rehber kabul etmez. Hiçbir kimse ve hiçbir yapı kendisini dinin yegâne temsilcisi olarak göremez ve insanları kendisine mutlak itaate çağıramaz. Zira İslam dininde mutlak bağlılık, çerçevesi Kur'an ve Sünnet tarafından belirlenmiş olan ilkele-

redir. İslam fitrat dinidir. İradesi elinden alınarak liderine, şeyhine, hocasına, imamına mutlak manada teslim olan; adeta büyülenmiş bir şekilde onlardan aldığı emir ve talimatları her şeyin üstünde gören insanlar yetiştirmenin İslam'la bir alakası yoktur. Nitekim bu terör örgütü mensuplarının giriştikleri cinnet ve vahşet, akletmeyenlerin, aklını başkasına kiralayanların dindarlık adı altında sadece kendilerini değil koca bir milleti felakete sürükleyebileceğini göstermiştir.

Uzun yıllardır varlığı bilinen ve her türlü yolu kendi emelleri için mubah gören, dini istismar eden, her türlü gayr-i İslami ve gayr-i ahlaki tutum ve davranışlarla kendine insan ve imkân devşiren FETÖ terör örgütünü dini bir yapı olarak görmek mümkün değildir. Bu örgütün elebaşı da din âlimi ve dini

rehber olarak kabul edilemez. Bizim hakikatlerimiz, değerlerimiz, iman ve ibadet esaslarımız bellidir. Kimse hakikatin sahibi değildir, kimse dinin sahibi değildir. Dinin sahibi Allah'tır. Hakikatin kaynağı O'dur. Bizim böyle kapalı, muğlak ifadelerle, hezeyanlarla, riya ve hileyle insanlarımızı aldatanlara karşı çok daha uyanık olmamız gerekmektedir.

V.B.: *Hocam, Deaş ve Fetö raporlarını yayınladınız. Sırada başka raporlar var mı?*

M.G.: Din İşleri Yüksek Kurulumuz, Deaş hakkında iki rapor, Fetö hakkında da bir rapor yayınladı. Bunlar Başkanlığımızın internet

sitesinde bulunmaktadır. Bunun dışında Kurulumuzun "İnançlar ve Dini Oluşumlar Komisyonu" bulunmaktadır. Bu komisyon marifetiyle hem dünyada bulunan hem de ülkemizde büyük-küçük, bütün dini oluşumları incelemektedir.

E.E.: *Muhterem Hocam, son olarak neler söylemek istersiniz?*

M.G.:Müslüman toplumlar olarak köklü bir medeniyete ve tarihi tecrübelerle sahibiz. Bugün, tarihimize de birkaç defa yaşanmış olan büyük bir fetret döneminden geçmekteyiz. Bu fetret döneminin getirdiği ıstıraplar umutsuzluğa yol açmamalıdır. Bu dönem geçecektir, ümmetin işlerinin düzeleceği, is-

tikrar ve istikamet yoluna gireceği günler inşallah uzakta değildir. Hikmet ve akliselim Allah'ın izniyle galip gelecektir. Batı'da yaşandığı tarzda din ve mezhep çatışmaları bu coğrafyada hiçbir zaman yaşanmamıştır ve inşallah bundan sonra da yaşanmayacaktır. Kim hangi siyasal mühendislik veya çıkar hesapları içerisinde olursa olsun, bu çaba boşunadır. Çünkü bu medeniyet havzasının kodlarında çatışma kültürü değil dayanışma kültürü, bir arada yaşama ahlakı ve hukuku olduğu unutulmamalıdır.

V.B.: *Sayın Başkanım bizlere vakit ayırdığınız için teşekkür ediyoruz.*

M.G.:Ben de teşekkür ediyor, çalışmalarımızda başarılar diliyorum.

Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ

1 Ocak 1959'da Nizip-Gaziantep'te doğdu. İlk öğrenimini Nizip'te, orta öğrenimini Gaziantep'te tamamladı. 1983'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yükseköğrenime başladı. 1987'de yükseköğrenimini tamamlayarak, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Hadis Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı.

Kırıkkale ve Ankara'da Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak memuriyet görevlerinde bulundu.

1988'de bir yıl süreyle Millî Eğitim Bakanlığının tahsis ettiği bursla Kahire Üniversitesinde inceleme ve araştırmalarda bulundu.

1990'da "Musa Carullah Bigiyef, Hayatı, Fikirleri ve Eserleri" adlı tezi ile yüksek lisansını tamamladı.

1990'da başladığı Doktora öğrenimini, 1995'te "Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu" adlı teziyle tamamladı. Doktora çalışması, 1996'da Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Birincilik Ödülü aldı. 1995-1997 yıllarında

Ahmet Yesevi Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde dersler verdi.

Anadolu Üniversitesi İlahiyat önlisans programının hazırlanmasında görev aldı.

1997-1998 yıllarında inceleme ve araştırmalar yapmak üzere İngiltere'de bulundu

1998'de yardımcı doçent, 1999'da doçent, 2006'da profesör unvanını aldı.

2001-2003 yıllarında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde dersler verdi.

13.08.2003 tarihinden itibaren Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı görevini sürdüren Prof. Dr. Mehmet Görmez, 11.11.2010 tarihinde Diyanet İşleri Başkanı olarak atandı. 11.11.2015'de aynı göreve tekrar atandı.

Yayınlanmış birçok eseri bulunan Prof. Dr. Mehmet Görmez evli ve üç çocuk babası olup Arapça ve İngilizce bilmektedir.

“Kardeşlik Seferberliği”nin Öncüsü
Yrd.Doç.Dr.Mahmut Karaman:

Yoksulluk Kışla Başlar, Yazla Bitmez

TUBA KARAÇORLU

İstanbul'da sokakta kalanlar için gece sabahlara kadar çorba dağıtan bir minibüs var, Aşhane. Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç.Dr. Mahmut Karaman'ın Kardeşlik Seferberliği adıyla yürüttüğü yardımlaşma faaliyetlerinden biri olan Aşhane, yaz aylarında 600 kişi aylarında ise 300 kişiye sıcak çorba ikram ediyor. Türkiye'de 30'a yakın değişik grupların “Kardeşlik Seferberliği” adı altında yürüttüğü bu yardımlaşma faaliyetinin ilk adımını atan Karaman, yoksullara ve yoksulluğa dönük bir faaliyet olmadığı-

nı belirtiyor. Hatta bunun da ötesinde toplumsal değişimi ve dönüşümü sağlama iddiasında olduklarını da ifade ediyor. Mahmut Karaman: ***Bize göre Türkiye'nin temel sorunu yoksulluk değil, yani ekonomik değil. Türkiye'nin temel sorunu kültürel, sosyolojiktir, psikolojiktir. Bu sorunları göz önüne alarak kaynağına inerek yaptığımız analizler sonucunda, varlıklı kesime yardım amacıyla ortaya bu faaliyeti başlattık. Böyle söyleyince duyanlara ilk haliyle elbette ilginç geliyor. Sonuç olarak yoksullarla bir takım ilişkilere giriyoruz, ancak temel çikışımız varlıklı kesime***

“iyilik” yapmak ve varlıklı kesimin sorunlarını çözmektir. Yoksulluğun, ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartlar ve millî gelir ile alakası olduğunu belirtmek gerekir. Varlıklı kesimin yaşadığı sorunun bir yansıması yoksulluktur; diğer yansıması da bugün içinde yaşadığımız sosyolojik parçalanmadır.

“İNSAN, İYİLİK YAPMA İHTİYACI OLAN BİR VARLIKTIR”

Toplumun içinde bulunduğu sosyolojik parçalanmayı anlayabilmek için insan tanımıyla yola çıkmak gerektiğini düşünen Mahmut Karaman; insanı “iyilik yapma ihtiyacı olan” bir varlık olarak tanımlıyor. *“Biyolojik varlığı tanımlaya yönelik yapılan ‘yaşa’, ‘kazan’, ‘başarılı ol’, ‘harca’, ‘keyfine bak’, ‘hedefine ulaş’ gibi tanımlar insanı tek boyutlu gördüğü için eksiktir. Örneğin bütün çocukları daha ilkökul*

Bu ihtiyaçları karşıladığımız oranda ‘insan’ olabilir ve insan kalabiliriz.”

Modernleşme süreciyle birlikte bugün ben merkezli, haz merkezli, aşırı özgürlüklerin kucagında yapayalnız, kimsesiz, diyaloga girmeye cesaret edemeyen, cam fanuslar içinde bir insan tipi ortaya çıktı. “Kendini düşün, başarılı ol”, “insan insanın kurdudur”, “her koyun kendi bacağından asılır”, “sen kendi işine bak” denilerek birbirinden habersiz, asosyal bir toplum yaratıldı. Suni bir takım sosyal ayrımların da olduğunu ifade eden Karaman, siyasal bir sürtüşmeye dönüşmemiş gibi duran ve çok masum gözükken “varsıl” ve “yoksul” kesim arasındaki ayrılmaya da işaret ediyor. Kentleşme hayatında gittikçe asosyal bir yapıya bürünen insanlar, çekinik ve korkak bir hale geldi. Teorik olarak neler yapması gerektiğine dair bilgisi var ancak teşebbüs edemi-

görüştür olursa olsun herkes iyilikten bahsediyor ancak kendisinden yardım isteyen birini ya başından savıyor veya belediye, vakıf, derneklerle yönlendiriyor. Biz, ‘Kardeşlik Seferberliği’ projemiz ile bireyde duygusal dünyası ile davranışları arasında bir ilişki kurmayı ve bütünlüğü sağlamayı hedefliyoruz. Bireyi inşa edip tedavi ederek toplumu iyileştirmeye çalışıyoruz. Herkes kendi apartmanında, mahallesinde, sokağında, semtinde, komşu semtinde ihtiyaç sahibi kişiyi bulacak ve ona yardımı kendisi götürecektir.”

“KOMŞUSU AÇKEN TOK YATAN BİZDEN DEĞİLDİR!”

Asırlar boyunca sınımlanacak bir yurt olarak görülen Anadolu’nun bugün de yüzbinlerce insana kucak açan bir yer olmasındaki tarihi ve kültürel anlayışları da unutmamak gerekiyor. Geçmişte yoksulluğun sadece

“ MAHMUT KARAMAN; İNSANI “İYİLİK YAPMA İHTİYACI OLAN” BİR VARLIK OLARAK TANIMLIYOR. ”

1.sınıfta başarıya yönelerek, ahlak-tan önce başarı odaklı bir yaklaşım sergileyerek çocuklarda başarısızlık duygusundan kaynaklı bir kimlik bunalımı yaşanmasına sebep oluyor. Zaten ahlak toplumundan başarı toplumuna geçişimiz bizi mahvetti. İnsanda başarıma, sahip olma, kazanma, enaniyet hisleri var. Ama onun yanında “bir şey yapmak istiyorum” diyen binlerce insan da var. Allah’ın 99 sıfatının da insanlarda tecellisi var. Rahman ve rahim sıfatlarının da sevgi, şefkat, merhamet olarak insanda tecellisi var. İnsanın biyolojik olarak karşılanması gereken mutlak ve temel ihtiyaçları olduğu gibi aynı düzeyde psikolojik ve ruhsal düzeyde de karşılanması gereken bir takım ihtiyaçları var.

yor. Yrd.Doç.Dr.Mahmut Karaman, ihtisas gerektiren veya bireyi aşan makro sorunlarla ilgili dernek, vakıf gibi kurumların varlığını faydalı buluyor. Ancak “komşuya çorba götürme” şeklinde bir yardımlaşma ve dayanışmanın vakıflar, dernekler, kurumlar aracılığıyla değil; merkezi bir örgütlenmeye mümkün kılınacağına inanıyor. “İyilik yapma” kişinin kendi ihtiyacı olduğu için “Kardeşlik Seferberliği”nin amacı yardım edecek kişiye bunu kendi eliyle yaptırmak. İyilik yapma ihtiyacının karşılanan kişi yeniden insan kılınacak ve bu değişim toplumsal bir dönüştürmeyi de beraberinde getirecek. Karaman, *“Bugün hangi inançtan, ideolojiden, dinden ve siyasi*

ekonomik bir olgu olarak var olduğunu, sosyolojik bir olgu olmadığını belirten Karaman, özellikle Osmanlı’da kırk odalı konaklarla iki odalı gecekonduların yan yana olduğunu, mekansal bir ayrışmanın söz konusu olmadığını da altını çiziyor. Osmanlı’da, İslam’da bütün insanlık tarihinde yoksulluğun var olduğunu, ancak Anadolu’da “Komşusu açken tok yatan bizden değildir” hadis-i şerifi kapsamında bir ilişkiler ağının varlığını hatırlatan Karaman, *“Erkekler camide, kahvede; kadınlar sokakta, pazarda bir aradaydı, komşular birbirinden haberdardı. Aileler arasında bir ilişki vardı. Peygamber efendimiz Müslüman’ın mal varlığını tarif ederken, ‘verdiğiniz ve sizinle bir-*

likte öbür dünyaya gelecek olanlardır' der. Anadolu insanında bunlar harf harf hadislerden alınmasa bile uygulamada zaten böyleydi. Anadolu insanı paylaşma, dayanışma noktasında bunu içselleştirmişti. Sofraya tek oturmazdı, yoldaki kedi köpek beslenirdi, kuşlar için kışın yem bırakırdı, yetimleri evlendirmek için vakıf kurardı. Komşusundan ve çevresinden haberdardı. Bireysellik, ben merkezi bir tutum söz konusu değildi." diyor. "Anadolu katliam yapılmayan, sığınılan, kendi örfü, kimliği, geleneği ile yaşanabilen bir yurt olduğu için asırlar boyunca Balkanlar'dan, Kafkasya'dan, Kırım'dan, Afrika'dan, Yemen'den, Suriye'den, Özbekistan'dan, göç almıştır. Herkesin sığınıp kaçtığı bir ana kucağıdır. Biz burada öyle bir toplum kurduk ki, ümmet paydasına buluşan, sevgi şefkat dayanışma ve yardımlaşma ile asırlardır uyum içerisinde var olan bir toplum olduk. Sosyolojik olarak öteki her zaman vardır ama İslam algısı olarak "öteki" bir düşman olarak ortadan kaldırılacak, kişiyi rahatsız eden bir şey değildir. Birey kendisine tanınan bütün hak ve özgürlükleri ötekisine de tanır. İslam'da "öteki" olmak arzi veya anormal bir şey değildir."

"GENÇLERE GÜVENİM SONSUZ"

Aşhane minibüsü ile çorba dağıtma fikri ilk ortaya çıktığında olumlu olumsuz pek çok tepki alan Karaman, bunu yoksullar adına değil, varlıklı kesim adına bireysel olarak önce kendisini sonra tüm toplumu iyileştirmek amacıyla yaptığı için olumsuzluklar onu vazgeçirmiyor. Bu yola çıkarırken en büyük desteği de gençlerden aldığını belirten Karaman, "Geçtiğimiz yıllarda evsizlere battaniye dağıtması ile ilgili bir çalışmamız oldu. Battaniyelerin tüm İstanbul çapında evsizlere dağıtımı ile ilgili kendi yakın arkadaşlarımdan, yaşlılarımdan destek

istedim. Maalesef bizim kuşağımız bu konuda beni hayal kırıklığına uğrattı. Sadece dağıtım konusunda ihtiyacım olan destek, henüz 20'li yaşlarında olan oğlum ve arkadaşlarından geldi. O gençler, 15 gün boyunca 3 arabayla battaniyeleri İstanbul genelinde dışarıda kalan tüm evsizlere dağıttılar. O günden sonra bu seferberliği ancak "gençler" aracılığı ile gerçekleştireceğimi anladım. Gençlere güvenim sonsuz!" diyor.

AMAÇ : İHTİYAÇ SAHİPLERİ İLE YARDIMSEVERLERİ BULUŞTURMAK

"Kardeşlik Seferberliği" ihtiyaç sahibi ailelere ve yoksullara ulaşarak ilk adımı atıyor. Ailelere ulaşma noktasında özellikle ev hanımları seferberliğe dahil oluyor. Kendi aralarında organize olarak ihtiyaçlar çıkarılıyor ve komşulardan tedarik ediliyor. Tüm bu süreç işlerken kesinlikle nakit para yardımı kabul edilmiyor. Çünkü amaç, ihtiyaç sahibi ile yardım edecek kişiyi buluşturmak. Bu noktada seferberlik projesinin fikir babası Mahmut Karaman, çocukların da bu yar-

“**KARDEŞLİK SEFERBERLİĞİ** İHTİYAÇ SAHİBİ AİLELERE VE YOKSULLARA ULAŞARAK İLK ADIMI ATIYOR.”

dımlaşma ağına dahil edilmesinin gerektiğini vurguluyor. "Çocuklar da gelsin istiyoruz. 5 yaşındaki çocuğunuzun da eline verin poşetleri taşısun, o fakir eve girerek fakirlik olgusuna birebir şahit olsun diyoruz. Çocuğa ahlakı, iyiliği, şefkati, merhameti yaşatarak, örnek olarak verebilirsiniz. Ailenin sosyo-kültürel sürekliliği sağlamadaki rolleri azaldı. Çocuk artık televizyonda, bilgisayarda, internette gördüğünü biliyor. Çocuklara rol model olmak zorundayız. Geniş aile kavramının ortadan kalkmasıyla zaten tek boyutlu bir nesil yetişmeye başladı. Çocuklarımızı sosyal hayatın içine dahil ederek kültürel mirasımızı devam ettirmeliyiz."

Bankacılıkta Yeni Nesil: Katılım Mobil

Ziraat Katılım Mobil ile bankacılık işlemlerinizi Şubeye gitmeden günün her saati yapabilirsiniz. Siz de Ziraat Katılım Mobil uygulamasını akıllı telefonunuza indirin, işlemlerinizi hızlı, kolay ve güvenli şekilde yapmanın rahatlığını yaşayın.

 Ziraat Katılım

Paylaştıkça daha fazlası

**Müşteri İletişim
Merkezi**

www.ziraatkatilim.com.tr

 /ziraatkatilim

İLK MÜSLÜMAN TÜRK FOTOĞRAFÇI

Size tarihçilere göre ilk Müslüman Türk fotoğrafçı olan Rahmizade Bahaeddin Bediz Bey'den bahsedeceğim. Hanyalı varlıklı bir ailenin oğlu olarak 1875 yılında dünyaya gelir, Bahaeddin.

Çocukluğu Girit'te geçer. Sonrasında iyi bir eğitim alması için ailesi onu İstanbul'a getirir. Mekteb-i Sultani'ye kaydederler. Mekteb-i Sultani'de okurken babasını kaybeder, Bahaeddin. Mezun olur olmaz da Girit'e dönmeye karar verir. Gitmeden, her gün önünde durup baktığı dükkândan içeri girer ve biriktirdiği hatırı sayılır parayla şık, ahşap bir makina satın alır.

Girit'e vardığında 20 yaşındadır ve babasından kalan miras ile Girit'te kitap ve kırtasiye dükkânı açmaya karar

verir. O zaman Osmanlı'ya memur olmak en gözde meslektir ve ailesi de bu yönde hareket etmesini ister. Ne de olsa iyi bir eğitim almıştır. Ama Bahaeddin buna heves etmeyecek, ticareti tercih edecektir. Dükkânı açar ve İstanbul'dan aldığı fotoğraf makinesini de dekor amaçlı olarak vitrine koyar.

Adadaki yabancı askerler ailelerine göndermek için fotoğraf çektirmeye ihtiyaç duymaktadır ama adada bir fotoğrafçı yoktur. Kırtasiye vitrinindeki fotoğraf makinası gelip geçerken askerlerin gözüne çarpar. Bahaeddin Bey'e kendi fotoğraflarını çekmeleri konusunda ısrar ederler. Bir iki derken çok kısa sürede bu durum adada duyulur ve dükkânın önünde fotoğraf çektirmek için adeta uzun kuyruklar başlar. Artık kırtasiyecilikten çok daha

AHMET CORA

Yazar, Şair

fazla fotoğrafçılıktan geçimini sağlamaya başlamıştır.

Bahaeddin Bey, çektiği bu portre fotoğrafları dışında Girit'i de fotoğraflamaya merak salar. Adanın doğasını, limanlarını, köylerde ve şehirde yaşayan insanlarını kartpostallara dökerek ve 205 adet fotoğraftan oluşan bir kartpostal koleksiyonu meydana getirecektir. Girit yerel parlamentosu Yunanistan'a bağlanma yönünde kararlar almaktadır ve adada ayaklanmalar, kanışıklıklar dinmiyordur. Bahaeddin Bey, 1910 yılında 35 yaşına geldiğinde bir başka Ege şehrine, İzmir'e taşınmaya karar verir. Artık onun mesleği fotoğrafçılıktır ve beş yıl kadar İzmir'de bu işi sürdürür. Bu dönem içerisinde acı haber de ulaşacaktır; Girit, Balkan Savaşları sonunda artık tamamen Osmanlı'nın elinden çıkar. 1915 yılına gelindiğinde 40 yaşına varmış ve lise hayatının geçtiği İstanbul'a tekrar dönmeye karar verir. İstanbul'da bir fotoğrafhane aç-

maya karar verir, Bahaeddin Bey. Babıali Caddesinde ilk dükkânını açar. İsmi de, o dönem bir hürriyet kahramanı olarak görülen Resneli Niyazi'ye hayranlığından dolayı Resne Fotoğrafhanesi koyar. O zamana kadar fotoğrafçılık işi İstanbul'da gayrimüslimlerin elindedir ve Resne Fotoğrafhanesi bunlara, sahibi Müslüman olan, tek rakiptir. Kısa zamanda iki farklı semtte daha şubeler açarak İstanbul'da büyük üne kavuşur.

Derken savaşlar biter ve yeni Türkiye Cumhuriyeti kurulur. Malum mübadele süreci gerçekleşir. Yunan sınırları içerisinde kalan çoğu yerde olduğu gibi Girit'teki tüm Müslümanlar da Anadolu'ya getirilir. Artık Bahaeddin Bey'in Girit'te akrabası da kalmamıştır. Ancak onun akli, gönlü hep oradadır ve kalan ömrü, adada geçen yıllarına özlemle geçecektir.

Bahaeddin Bey, cumhuriyet döneminde de İstanbul'da fotoğrafhane işletmeye devam eder.

1935 yılında 60 yaşındayken ani bir kararla Ankara'ya taşınır ve orada "Otopus" ismiyle bir fotoğraf stüdyosu açar. 2 Yıl sonra Türk Tarih Kurumu'ndan kendisine iş teklifi gelir. Artık kurumun fotoğraf departmanının yöneticisidir. Yıllar önce ailesinin istediği memurluk işine 62 yaşında bir kıyısından dâhil olmuştur. Buradaki görevi tamamlanınca yine İstanbul'a geri döner ve 1951 yılında 76 yaşındayken İstanbul'da vefat eder.

Rahmizade Bahaeddin Bediz Bey, Türkiye'de fotoğrafçılığın öncülerinden kabul edilir. Büyük cam negatifler kullanarak ahşap makinelerle çekimler yapmıştır Eserlerinde hep incelik ve detayların peşinde olmuştur ve fotoğraflarına bakınca bu kendine özgü üslubu hemen göze çarpar. Hayattaki en büyük arzusu bu topraklara bir fotoğraf okulu bırakmaktır ama maalesef bu hayalini gerçekleştirilmeden bu dünyadan ayrılır.

Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair

“Telgrafın tellerini kurşunlamalı”

Öyle değildi bu türkü bilirim

Bir de içime

-Her istasyonda duran sonra tekrar yürüten-
Bir posta katarı gibi simsiyah dumanlar dökerek
Bazan gelmesi beklenen bazan ansızın çıkagelen
Haberler bilirim mektuplar bilirim.

Gamdan dağlar kurmalıyım

Kayaları kelimeler olan

Kırk ikindi saymalıyım

Kırk gün hüzün boşaltan omuzlarıma saçlarıma

Saçlarının akışımın anar anmaz omuzlarından

Baştan ayağa ıslanmalıyım

Gam dağlarına çıkıp naralar atmalıyım.

İçimde kaynayan bir mahşer var

Bu mahşer birde annelerinin kalbinde kaynar

Çünkü onlar yün örerken pencere önlerinde

Ya da çamaşır sererken bahçelerinde

Birden aliverirler kara haberini

Okul dönüşü bir trafik kazasında

Can veren oğullarının.

Bir de gencecik aşıkların yüreklerini bilirim

Bir dolmuşta yorgun şoförler için bestelenmiş

Bir şarkıdan bir kelime düşüverince içlerine

Karanlık sokaklarına dalarak şehirlerin

Beton apartmanların sağır duvarlarını yumruklayan

Ya da melal denizi parkların ıssız yerlerinde

Örneğin Hint Okyanusu gibi derin

İsyanın kapkara sularına dalan.

Nice akşamlar bilirim ki

Karanlığımı

Bir millet hastanesinde

Dokuz kişilik kadınlar koğuşu koridorunda

Başımı kalorifer borularına gömmüş

Beyaz giysilerinden uykular dökülen tabiplerden

Haber sormaya korkan

Genç kızların yüreğinden almıştır.

Bir de baharlar bilirim

Apartman odalarında büyüyen çocukların bilmediği bile-
meyeceği

Anadolu bozkırlarında

İstanbul'dan çıkıp Diyarbakir'e doğru

Tekerleri yamalı asfaltları bir ağustos susuzluğu ile içen

Cesur otobüs pencerelerinden

Bilinçsiz bir baş kayması ile görülen

Evrensel kadınların iki büklüm çapa yaptıkları tarla kenar-
larında

Çıplak ayakları yumuşak topraklara batmış ırgat çocukla-
rının

Bir ellerinde bayat bir ekmeği kemirirken

Diğer ellerinde sarkan yemyeşil bir soğanla gelen.

Yazlar bilirim memleketime özgü

Yiğit köy delikanlılarının

İncir çekirdeği meselelerle birbirlerini kurşunladıkları

Birinin ölü dudaklarından sızan kan daha kurumadan

Üstüne cehennem güneşlerde göğermiş mor sinekler konup
kalkan

Diğeri kan ter içinde yayla yollarında

Mavzerinin demirini alnına dayamış

Yüreği susuzluktan bunalan

İçinden mahpushane çeşmeleri akan

Ansızın parlayan kekklikleri jandarma baskını sanıp

Apansız silahına davranan

Nice delikanlıların figüranlık yaptığı

Yazlar bilirim memleketime özgü

Güzler bilirim ülkeme dair

Karşılıksız kalmış bir sevda gibi gelir

Kalakalmış bir kıyıda melül ve tenha

Kalbim gibi

Kaybolmuş daracık ceplerinde elleri

Titreyen kenar mahalle çocukları

Bir sıcak somun için, yalın kat bir don için

Dökülürler bulvarlara yapraklar gibi.

Kadınlar bilirim ülkeme ait

Yürekleri Akdeniz gibi geniş, soluğu Afrika gibi sıcak

Göğüsleri Çukurova gibi münbit

Dağ gibi otururlar evlerinde

Limanlar gemileri nasıl bekleser

Öyle beklerler erkeklerini

Yaslandın mı çınar gibidir onlar sardın mı umut gibi.

İsyan şiirleri bilirim sonra

Kelimeler ki tank gibi geçer adamın yüreğinden

Harfler harp düzeni almıştır mısralarında

Kimi bir vurguncuyu gece rüyasında yakalamıştır

Kimi bir soygun sofrasında ışıklı sofralarda

Hırsızın gırtlığına tıkanmıştır.

Müslüman yürekler bilirim daha

Kızdı mı cehennem kesilir sevdi mi cennet

Eller bilirim haşın hoyrat mert

Alınlar görmüşüm ki vatanımın coğrafyasıdır

Her kırışığı sorulacak bir hesabı

Her çizgisi tarihten bir yaprağı anlatır.

Bütün bunların üstüne

Hepsinin üstüne sevda sözleri söylemeliyim

Vatanım milletim tüm insanlar kardeşlerim

Sonra sen gelmelisin dilimin ucuna adın gelmeli

Adım kurtuluştur ama söylememeliyim

Can kuşum, umudum, canım sevgilim.

ERDEM BEYAZIT

GÖDEL'İN BİLİME ÇİZDİĞİ SINIRLAR'IN YORUMU

Kusursuz biçimselliğin sağlanması saf matematiğin en önemli çalışma sahalarından biri oluyordu. Matematikte şekle verilen bu önem sanatta, şiirde, müzikte kendini çok açık gösteriyordu.

*“İtibâr eyleme hiç Hendese’ye
Düşme ol dâire-i vesveseye”*

**MUHAMMET
AYAL**

Felsefe Yazarı

Bu çalışmada; söylediğinin yıllar sonra anlaşıldığı, belki de hâlâ daha anlaşılması gereken tarafları olan, dâhi bir mantıkçı ve matematikçi Kurt Gödel'in bilimin sınırlarına dâir çizdiği kalın ama aynı zamanda çok ince çizgiler üzerinde düşmeden dolaşmak esas gayemdir. Bahse konu

olan çizgilerden kasıt, Gödel'in meşhur eksiksizlik teoreminin matematik izâhından ziyade (zaten ispatını anlayan yok gibi!) bu teoremin bir felsefî soruşturmasını yapabilmektir. Bu soruşturma esasında; bilimin ne'leri bileceğinden ziyade, ne'leri bilemeyeceği ile ilgileneceğim. Ayrıca bu sorunun zarûri olarak doğurduğu insan ve bilgisayar, matema-

KURT GÖDEL
(1906 - 1978)

The HALTING PROBLEM VS. INCOMPLETENESS

① If axioms don't contradict each other and are "listable" some statements are true but cannot be proved

tik ve felsefe, yapay zekâ ve beyin gibi sahalarda da bu teoremlerle olan ilişkisini izah etmeye çalışacağım.

NASIL BİR EVREN TAHAYYÜL EDERSİNİZ?

Evvelâ, Gödel'e gelene kadar "Batı" için Descartes'tan beri hâkim olan determinist evren tasavvurunu özetlemek istiyorum. Descartes ile başlayan "ben düşünüyorum" anlayışı mühim bir çıkış noktasıdır. Copernic ve Newton'un kilisenin gözlüğünü çıkarması yeni bir bilme tarzını doğuruyor. Aydınlanma ile beraber "Newtoncu" bilme tarzı yüceltiliyor ve bu yeni bilme tarzı "sanayi devrimi" ile müthiş bir iktisadi faaliyete, hâliyle de maddi zenginliğe dönüşüyor. Aydınlanma ile beraber bilmeyi derinleştirmekten ziyade "yapma" fikri daha ağır basıyor. 1730'larda Aguste Comte ile beraber bu bilme tarzı yeni bir "din" oluşturuyor. Bu dinin adı da meşhur Pozitivizm'dir. Öklid dışı geometri anlayışı da yeni geometrilerin (Riemann, Lobachevski) ve teorilerin (Einstein, kuantum...)

keşfi ile yıkılıyor. Bu bilme faaliyetinin merkezine de "bilen adam (scientist)" yerleştiriliyor. 1800'de Houboldt Üniversitesi ile modern anlamda Üniversite kavramı doğuyor ve bahse konu olan "bilme" tarzı da üniversitelere yerleştiriliyor. Bu bilme tarzı; deneye dayalı ve deney fikrinin doğru bilgiyi doğurduğunu iddia ediyordu. Klâsik gelenekte deneyin merhaleleri yayınlanmazken, ilk defa Robert Boyle deneyin adımlarını neşrediyor ve böylelikle deneyin tekrar edilebilmesini sağlıyor. Matematik ise tabii süreçleri izah etmek için başvurulan bir ilkel bütünü oluveriyor ve fizikî nedensellik matematiksel olarak izah edilmeye başlanıyor. Calculus hesabında (sonsuz küçükler) bu ihtiyaçlardan doğuyor. Leibnitz'in calculus'u metafizik ihtiyaçlardan doğarken, Newton'un calculus'u ise astronomik ihtiyaçlardan doğmuştur. Evren'deki spiritüel olan her şey, mekanik evren anlayışı için temizlenmeye çalışılıyor. "Tartışma, hesap et" gibi söylemler artıyor. Ampirikmatematikmekanik bir ev-

ren tasavvuru nur topu gibi bilim adamlarının kucağındadır artık.

OLGUNLAŞ(MA)MIŞ ZİHNİYET

19.yy'ın başında Öklid'çi olmayan geometrilerin teşekkül etmesiyle matematik kadar düşünce tarihinde de bir dönüm noktası oluşturdu. Çünkü zorunlu doğru oldukları düşünülen Öklid geometrisinin aksiyomlarından birinin yerine (5.aksiyom) onun tam karşısı olan bir aksiyomun konulmasıyla ortaya yeni geometriler ve dahi yeni tasavvurlar neşet oldu. Einstein'ın Genel Görelilik Kuramının (1915) Riemann geometrisiyle ifade edilmesi Newtoncu olmayan fizikte olgularla uyumlu olarak kullanılabilmelerine olanak sağladı. Bu geometrilerin kabul görmesiyle birlikte matematikte kendinden doğruluk yerine, tutarlılık ve ispatlanabilirlik fikri yerleşmiş oldu. Bahsi geçen geometrilerin neşet etmesi hem bilgi felsefesini alt üst etmiş, hem de matematikte asıl önemin muhtevadan önce şekile verilmesi gerektiğini öne çıkardı. Kusursuz biçimselliğin sağlanması

DESCARTES İLE BAŞLAYAN “BEN DÜŞÜNÜYORUM” ANLAYIŞI MÜHİM BİR ÇIKIŞ NOKTASIDIR. ”

saf matematiğin en önemli çalışma sahalarından biri oluyordu. Matematikte şekle verilen bu önem sanatta, şiirde, müzikte kendini çok açık gösteriyordu. Matematiğin aksiyomatikleştirilmiş tek dalı olan geometrinin doğruluğuna olan inancın sarsılması, sağlam temeller bulma arayışını geometriden aritmetiğe kaydırmıştı. Weierstrass ve Dedekind'in çalışmaları hep bu minvaldedir. Cantor'un kümeler kuramında ise geometrik sezgiye hiç yer yoktur. Peano ise tam sayılar aritmetiğini aksiyomatikleştirmiştir. Felsefeye olan tesirlerde ise Mantıkçı Pozitivizm metafizikten (bir anlamda da Din'den) kurtulmak için en mühim yeri mantığa veriyordu. Böylece sağlam bir mantık yapısına oturtulan Felsefe de Metafizikten temizleniyordu.

Russell ve Whitehead 1910 senesinde Principia Mathematica'yı, tam da mekanik evren anlayışına uygun olarak neşrediyorlardı. Russell 1900 senesinde matematiğin çelişkili olduğunu gösteren paradoksunu 1908'de ortadan kaldırıyor ama bu paradoks modern matematiğin ivme almasına yetiyor gibiydi. 1920'lerde Hilbert, paradoksların günlük dille yazılan matematik yüzünden neşet ettiğini savunuyor ve bundan dolayı da matematiği sonlu bir küme olarak tarif edip, matematiğin kendisinden türediği ve sonu olan bir aksiyomlar sistemi ile ifade edilebileceğini savunuyordu. Bu tez ileride, insan düşüncesinin de bir formal yapı olarak ifade edilebileceğini savunan yapay zekâcılarının çıkışına zemin teşkil edecekti.

Hilbert'in 1930'da Alman matematikçileri toplantısının sonun da haddini, hâliyle de hudutları aşan “bilmeliyiz, bileceğiz” cümlesini -sanki Gödel'i görmüş gibi- sarf eder. Burada Hilbert'in savunduğu formalizasyon, tamamlanmışlık, tutarlılık, karar verilebilirlik gibi dört maddenin geçersiz olduğunu Gödel, “eksiksizlik teoremleri” ile gösterecekti.

Frege'nin 1879'da yayınladığı Begriffsschrift eseriyle yeni bir dönemece giren Matematik Felsefesi; Aritmetiğin Temelleri (1884), Principia Mathematica ve Formalist Okul'un teşebbüsleriyle aritmetiği mantığa indirgeme çabaları tavan yapıyordu. Frege'nin dildeki yüklem ve niceleyici mantığın esaslarını vermesiyle beraber bu düşünce artık zirvesine ulaşmış oldu. Artık mantık neredeyse dildeki bütün ifadeleri yakalayacak duruma gelmişti. Frege'nin bundan sonra yapmak istediği ise aritmetiğin tamamen mantıkî temellere dayandığını göstermek olacaktı. Yani analitik bir yapı kurulmaya çalışılıyor ve aritmetiğin tutarlılığının sağlanması Hilbert ve etrafındaki Von Neumann, J. Herbrand gibi matematikçilerin esas ilgi odağı oluyordu. İşte Gödel'in makalesi tam da bu kesif tartışmaların ortasında neşv-u nema buluyordu. Yeni vücut bulan bu ispatın babası Gödel, amcası da başka bir dahi olan von Neumann'dı. Özellikle bu dönemde Viyana sadece Mantıkçı Pozitivistlerle, Popper'la ve Wittgenstein'la Felsefede değil; aynı zamanda Schönberg, Berg ve Webern'le müzikte, Adolf Loss'la

mimaride, hatta Nimzovitch'le, Reti'yle satrançta da yeni atılımların yeni kuramların merkezi oluyordu. Bu biçimselleştirmenin arka planında yatan ideolojik desteğin yanında bu problemlerin kendi iç sorunlarının da çözüme kavuşturulması gerekiyordu.

TUTARLILIK MESELESİ

Bir biçimsel aksiyomatik dizinin en mühim sorunu tutarlılık sorunudur. Yani bir biçimsel dizinin aksiyomlarından, türetim ve dönüşüm kurallarından bir önermenin hem kendisinin hem de onun biçimsel tekzibinin (değillemesinin) çıkarılması gerekir. İşte Hilbert'in ve Formalist Okulun 1920'lerdeki en büyük çabası aritmetiğin tutarlı olduğunu göstermektir. Gödel'in makalesi aritmetiğin tutarlılığının sağlanmaya çalışıldığı döneme rastlamıştır ve ortaya koyduğu sonuçla Hilbert'in çabasının beyhüde olduğunu göstermiştir. Öklid dışı geometriler, matematik alanında yapılan çalışmalar olmakla birlikte, dünyayı kavrayışın, dünyanın bilgisini değerlendirmenin her alanına tesir etmiştir. Gödel, Aristoteles'ten beri bilinen, ilk ilkelere yola çıkarak sağlam indüktif (tümdengelimli) bir dizi kurma idealini sarsmıştır. Gödel'in çalışması 1960'larda gündemi belirlemeye başlayan ABD kökenli bilim felsefesine (Kuhn, Feyrabend) giden yolda mesnetlerden biri oluyordu. Ayrıca Postmodernite üzerine düşünceler üreten felsefeciler de Gödel'e sık sık gönderme yapmayı da ihmal etmiyorlardı.

YURTIÇİ SİVİL TOPLUM

MEHMET ALİ BOLAT

UDEF Genel Başkanı

ENSAR MUHACİR KARDEŞLİĞİNİN GÜNÜMÜZE YANSIYAN HALİ:

UDEF

Dünya genelinde 5 milyona yakın öğrenci bir başka ülkede eğitim almakta ve uluslararası öğrenci olmaktadır. Bu rakamın yarısından fazlası Müslüman öğrencilerdir.

Ensar Muhacir Kardeşliğinin Günümüze Yansıyan Hali: UDEF

Dünya genelinde 5 milyona yakın öğrenci bir başka ülkede eğitim almakta ve uluslararası öğrenci olmaktadır. Bu rakamın yarısından fazlası Müslüman öğrencilerdir. Ülkemizde 2016 verilerine göre 186 ülkeden 110 bini aşkın Uluslararası Öğrenci bulunmaktadır. 160 ülkede 60 bin Türkiye Mezununu ise ülkemiz okullarından mezun olarak memleketlerine dönmüştür.

Uluslararası Öğrenci olmak farklı kültür ve geleneğe sahip

insanları tanımak demektir. Başka kültürlerin birbiriyle kaynaşması, ortak medeniyet tecrübesinin kazanılması ve ümmet düşüncesinin teoriden pratiğe aktarılmasıdır. Ümmetin geleceği uluslararası öğrenciler ve onlara ev sahipliği yapan gençleri beklemektedir. Türkiye’de Uluslararası Öğrenci merkezli ilk sivil toplum tecrübesi, 2004 yılında kurulan SADER (Sosyal Araştırmalar Derneği) ile başlayan çalışmadır. Bu çalışma 2008 yılında kurulan Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği ile gelişmiş ve 2012 yılında UDEF (Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu)

ile büyümeye devam etmiştir. TÜMED (Türkiye Mezunları Derneği) ve WISAP (Dünya Uluslararası Öğrenci Kuruluşları Platformu) ile de ülkemiz dışı faaliyetlere başlanmıştır.

UDEF, ülkemizi okumak için tercih eden öğrencilere ev sahipliği yapmak, onları tanımak, birbirleriyle kaynaştırmak, eğitim ve öğretim hayatları boyunca karşılaşılabilecekleri maddi ve manevi ihtiyaçların çözümüne ortak olmak ve ülkemizde edindikleri birikimleri farklı coğrafyalara taşıyabilecek vasıflı insanlar olabilmelerine katkı sağlayabilmek amacıyla kurulan uluslararası öğrenci derneklerinin oluşturduğu bir sivil toplum kuruluşudur. Türkiye’de UDEF’e bağlı 44 ilde 52 dernek, 30 ilde de temsilci bulunmaktadır. UDEF, bugün itibarıyla 25 bin uluslararası öğrenciyle tanışmaktadır.

UDEF, uluslararası öğrencileri misafir kabul eden sivil bir oluşumdur. Gayrimüslim öğrenciler dâhil tüm misafir öğrencilere ev sahipliği yapmak, onların dertleriyle dertlenmek UDEF’in asli görevidir.

DÜNYANIN GELECEĞİNE IŞIK TUTAN BULUŞMALAR

Dünya bir top ateş ve ona kim dokunsa kül oluyor parmakları. Hepimizin parmağı korulmuş durumda.

Kararları başkaları tarafından alınmış coğrafyalarımız, kargaşanın tam ortasında ve üstelik de mağdur olarak yer almakta. Küresel zalimler bizi kendi medeniyet değerlerimizden uzaklaştırırken insanlığın da hüsrana yol açmaktalar. Bizim coğrafyalarımız farklılıklara rağmen birlikte yaşama kültürünü öğreten kadim bir geçmişe sahiptir. Efendimizin Ahlak Medeniyeti ile başlayan ve insanlığı hak, adalet, güven, sevgi öğütleyen büyük medeniyetimiz elbette yine eski ihtişamlı günlerine merhaba diyecektir.

Bizlerin hiç vakit kaybetmeden tarih, siyaset, bilim, edebiyat, sanat ve insan olmak hususlarında dünyaya örnek teşkil edecek bir yapılanmaya başlamamız; kan, gözyaşı ve acıdan ibaret olan hikâyelerimize nihayet vererek, kaybettiğimiz medeniyet değerlerimiz ile yeniden buluşmamız elzemdir. Bu hakikatlerden yola çıkarak, dünya gençliğini bir çatı altında toplayarak dostluk ve kardeşlik köprüleri kurmayı hedefleyen Uluslararası Öğrenci faaliyetleri geleceğe dair umut olmaktadır. Yapılan şuraların sonucunda elli iki ülkeden temsilcinin aldığı ortak karar üzerine "World International Student Associa-

tion Platform" WISAP (Dünya Uluslararası Öğrenci Kuruluşları Platformu) kurulmuştur. WISAP'ın temel misyonu dünyada artan uluslararası öğrenci hareketliliği karşısında; üyeler arasında, koordinasyon işbirliği ve dayanışma ihtiyacını karşılamak, uluslararası öğrenciler için istişare kanalları kurmak ve bu alanda bilgi üretmektir. Platformun yönetiminde Türkiye, İran, Hindistan, Pakistan, Tayland, Kırgızistan, Fransa, İngiltere, Makedonya, Sudan, Kuveyt, Suudi Arabistan, Fas, Güney Afrika ve Mısır'dan sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler bulunmaktadır.

Böylelikle ülkemizden yakılan meşalenin, WISAP vasıtası ile tüm coğrafyaları aydınlatması hedeflenmektedir. Bu kapsamda WISAP'ın ilk ofisi de Tayland Fatoni Üniversitesinde açılmıştır.

UDEF'in Türkiye genelinde temelini atmış olduğu kardeşlik köprülerinin diğer coğrafyalarda karşılığını bulması adına WISAP bir ikinci adım olması bakımından elbette son derece büyük bir önem arz etmektedir.

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ MAARİF NAZIRI **EMRULLAH EFENDİ**

“Çocuklar zorla okula gönderilemez” dayatma ve eleştirilerine karşı Emrullah Efendi; “Nasıl siz bir adamı hapishaneye gönderiyorsunuz, bunda hakkınız var da mektebe göndermeye hakkınız olamaz mı? Onu asacak bir kanun, kurtaracak bir kanun yapamıyorsunuz. Bir adamı ebediyen mahv ve tezfile hakkınız var da onu şeref ve namusu ile yaşatacak bir kanun yapmaya hakkınız mı yok.” der.

ÖZER TURAN

Tarih Öğretmeni, Yazar

Türk eğitim tarihinin en önemli fikir insanlarından birisi olan Emrullah Efendi'nin hayatı ile ilgili çok detaylı bilgi olmamasına rağmen, 1858 yılında Lüleburgaz'da, tüccar Ali Efendi'nin oğlu olarak dünyaya geldiği bilinmektedir. İptidai ve rüştiyeyi tamamladıktan sonra, Mekteb-i Mülkiye'den de pekiyi derece ile mezun oldu ve ulum-u siyasiye şahadetnamesini aldı. Bu yıllarda Fransızca eğitimini de tamamladı. 1882'de Yanya maarif müdürü oldu. İki yıl sonra aynı görevle Selanik'te bulundu ve burada Mecelle-i Muallimin adıyla çıkardığı dergi ile öğretmenlere yönelik eğitim çalışması yürüttü. Daha sonra sırasıyla İzmir, Halep ve Aydın'da da aynı sıfatla görev aldı.

II. Abdülhamit yönetimi ile yıldızı hiç barışmadı. Aydın Maarif Müdürlüğü'nden aldığı söylenen parayla iki arkadaşı ile birlikte Avrupa'ya

kaçtı. Burada kaldığı yedi yıl boyunca Hizmet adlı gazeteyi çıkardı ve istibdat rejimi olarak gördüğü II. Abdülhamit yönetimini eleştirmeye devam etti. Kendisi, idarî işlerde merkeziyete de âdem-i merkeziyete de karşı idi. Bunları “ifrat ve tefrit” olarak niteliyor ve bu ikisinin ortasındaki “tevs-i mezuniyet”i savunuyordu. Ona göre, devletin temeli birliktir; siyasî, kanunî ve idarî olarak birlik! Âdem-i merkeziyet ona göre bunu bozuyordu. Hakkında tutuklama kararı olduğundan yurda dönemiyordu. Beraber kaçtıkları arkadaşı Tefrik Nevzat'ın kendisi ve Emrullah Efendi'nin affı için padişaha yazdığı şiir işe yaradı;

**“
EMRULLAH'I ŞU PÜR
GÜNAHI AFFEYLE
CİHANLARIN PENAHİ
”**

Memlekete döndükten sonra mektebi Sultani Müdürlüğü ve İlmiye Dairesinde görev aldı.

İttihat ve Terakki Partisi'nin önde gelen isimlerinden olan Emrullah Efendi 1908'de Kırklareli mebusu olarak meclise girdi. Bir yıl sonra Maarif Nazırı oldu. Bu dönemde çok sert eleştirilere maruz kaldı hatta hakkında soru önergesi bile verildi. Mektebi Sultani olayında Tevfik Fikret'e karşı duruşu ve salt eğitim anlayışı onu iyiden iyiyeye istenmeyen adam durumuna sokmuştu. Kanunsuz işler yaptığı ileri sürülerek sık sık istifaya çağrıldı. Bu dayatmalara daha fazla dayanamayarak 1911'de istifasını Meclis'e sundu. Fakat onun gibi bir beyne ihtiyaç oldukça fazla idi, bir yıl sonra tekrar Maarif Nazırlığına getirildi.

Ne yazık ki sular durulmak bilmiyordu. Yıllardır emek verdiği İttihat ve Terakki Cemiyeti ile arası

açılınca tekrar istifa etti. Fakat bu sefer sadrazam istifasını kabul etmedi ve Emrullah Efendi 1912'de bakanlar kurulunun istifasına kadar görevde kaldı. Darülfünun olayları sırasında, Divan-ı Harbi Örfi (sıkıyönetim) tarafından tutuklandı. Bunca eleştiriye, tutuklanmaya ve sorgulamaya maruz kalan Emrullah Efendi 1914'te Yeşilköy'deki evinde öldükten sonra büyük bir cenaze töreni ile uğurlandı. Osmanlı Devleti'nden dört, Sırp hükümetinden 'Sen Sava', Bulgar hükümetinden de 'Sen Aleksandır' nişanlarını aldı.

Emrullah Efendi'nin eğitim alanındaki çalışmaları II. Meşrutiyet döneminde yapılan en önemli ıslahatlardandır. Özellikle 'Tuba Ağacı Nazariyesi' halen daha tartışılmaktadır. Tuba Ağacı, cennette olduğu düşünülen, kökleri yukarıda dalları aşağıda olan bir ağaçtır. Bu yaklaşıma göre; eğitimde yeniliğe ve

yetiştirme işlemine yükseköğretim kademesinden başlanmalıydı. İlerleyiş açısında çağın gerisinde kalmış Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya yakalaması için; eğitime ilköğretimden başlamak zaman kayıydı. Devletin coğrafi ve siyasi yapısı, ayrıca yetişmiş insan kadrosu da buna uygun değildi. Bu açıdan Satı Bey'le ters düşüyorlardı. Satı Bey eğitime ilköğretim hatta okul öncesinden başlanması gerektiğini savunuyordu. Ona göre eğitim dallardan değil köklerden başlayarak tüm ülkeye yayılmalıydı.

Sonuç olarak; Emrullah Efendi gerek bakanlık yaptığı sıralarda, gerekse başka maarif işlerinde bulunduğu sıralarda genellikle takdir edilen bir kişiydi. Şahsiyet olarak hakkında her zaman iyi şeyler söylenmiştir. Osmanischer Llyod onun, 'âlim, fazıl bir kişi' olduğunu belirirken, Ahmet Hilmi şöyle diyordu:

“
**İYİ BİR TAHSİL
GÖRDÜKTEN,
YILLARCA MAARİF
HİZMETİNDE
BULUNDUKTAN,
ESERLERİYLE
FAZİLETİNİ İSPAT
ETTİKTEN SONRA,
BUNCA SERMAYE VE
TECRÜBELERİNDEN
SONRA EMRULLAH
EFENDİ BİLE
MAARİFİMİZİ
DÜZELTEMEZSE,
İSLAH ÜMITLERİMİZİ
MAARİFTEN
KESMELİYİZ.**

”

Dönemin Sabah gazetesi ise, onun ruhen ve fikren âli olduğunu, hayatı ilim ve fen kazanmak olarak anladığını, zenginliğe ve lükse lakayt olduğunu, Maarif Nazırlığına da mevki hırsıyla gelmediğini yazıyordu. Emrullah Efendi'nin eğitimci kişiliğinden Osman Ergin şöyle bahseder:

“**TÜRK MAARİF TARİHİNDE BİR EMRULLAH EFENDİ DEVRİ VARDIR. ORTA TEDRİSATA AVRUPAI VE İNSANI KARAKTERİNİ VEREN, MODERN BİR DARÜLFÜNUN FIKRİNİ ORTAYA KOYAN, İTTİHAT VE TERAKKİ'DE TÜRKLÜK VE TÜRK KÜLTÜRÜ ŞUURUNU CANLANDIRAN ODUR.**”

İnsanları olgunluğa ulaştıran eğitimin temellerini yaratılış temellerinin oluşturduğunu söyleyen Emrullah Efendi'ye göre; Hakk'ı bilmek, iyilik yapmak, güzelliğe karşı kayıtsız kalamama gibi birtakım özellikler vazgeçilmezdir. Eğitimin özü ise, bu güzellikleri şahısta geliştirmeye yönelik önlemlerdir. Her alanda ilerlemenin temeli olarak ilim ve marifeti gören Emrullah Efendi, bir milletin refah ve mutluluğunun ancak eğitim-öğretim ile tesis edilebileceği kanaatini taşımaktaydı. Her şeyin başı eğitimdi. Öyle ki; bir milletin ahlakı,

eğitimdeki derecesiyle eşit seviyedeydi ve O'na göre; bu dünyanın her yerinde böyleydi. “Mektepler mamur oldukça hapishaneler harap olur. Bunun yolu ise eğitimi yaygınlaştırmaktır.”

Bütün bu amaç ve temeller doğrultusunda eğitimi yaygınlaştırmak ve istenilen seviye getirmek için ilköğretim zorunlu hale getirilmesini savunuyordu ve:

“Çocuklar zorla okula gönderilemez” dayatma ve eleştirilerine karşı Emrullah Efendi; ‘*Nasıl siz bir adamı hapishaneye gönderiyorsunuz, bunda hakkınız var da mektebe göndermeye hakkınız olamaz mı? Onu asacak bir kanun, kurtaracak bir kanun yapamıyorsunuz. Bir adamı ebediyen mahv ve tezfile hakkınız var da onu şeref ve namusu ile yaşatacak bir kanun yapmaya hakkınız mı yok.*’ der.

Emrullah Efendi'nin eğitime genel olarak bakışında temelde terbiye vardı. İnsanda beden terbiyesinin bir sınırı vardır, ama nefsi ve fikri terbiyenin sınırı yoktur. İnsan, insanî olgunluğa ulaşma için eğitilir. Fayda ve zevk gözlemlenmez. Olgunluk hususunda fitrata (yaradılış) uyulmalı, bu değiştirilmemelidir. Terbiye edilecek şey O'na göre hem bedeni hem de ruhani olan insandır. Terbiye, kendi kendine olmaz ve hiçbir zaman terbiye istidat doğurmaz. Terbiye icat etmez, ikmal eder. Bunun başlıca üç ana “şartı” vardır: Çocuk, mahal, öğretmen ve öğrencilerin çalışması.

Terbiye için çocukta istidat olmalıdır. Çocuk tabii bir çevrede kendi kendine büyümeli, bulduğunu genişletip, olgunlaştırmalıdır. Meşrutî bir hükümette terbiyenin esası, hürriyettir. Bu, insanın mevcut kuvvetlerinin tamamıyla gelişmesi, “bedr” haline gelmesidir. Hürriyet, ilimle kâimdir; bilgisizlik ile hürriyet bir arada durmaz. “Hürriyet, maarifin vezn-i ta'dilidir.”

O'na eğitim hürriyetinin olmazsa olmazı eşitliktir. Fakat eşitlik “aynı olmak demek değildir.” Okula öğrenci kabulünde ve verilen eğitimde bir ayrıcalık tanımamak eğitimde eşitliği sağlar.

İNSAN ÖMRÜNÜ ÜÇ KISMA AYIRIR:

- 1- 0-2 yaş: “Sebavet-i evveli” (ilk çocukluk);
- 2- 2-5 yaş: Bu dönemde çocuk konuşmaya ve kendine hâkim olmaya başlar;
- 3- 5- buluğ ve rüşd çağına kadar, “merahık” dönemi.

Bu yaş kademelerinden sonra gençlik devresi başlar. Her çocuğun ilkokulunun ana kucacı olduğunu belirten Emrullah Efendi bu okulun da üç yaşına kadar devam ettiğini söyler. Bundan sonra çocuğu başıboş bırakmak da zararlıdır. Çünkü başıboşluk, çocuğun zihinsel gelişimini kırar. Öyleyse çocuğu bu yaşta idrak kabiliyetinin yetmediği bir okula vererek çok daha büyük zararlara yol açmaktansa okul öncesi dönemde çocuğa ya özel öğretmenler (“mürebbi”) tutulmalı ya da anaokulları kurulmalıdır. Emrullah Efendi'nin bu düşüncesine rağmen kendi bakanlığı döneminde bu okullara yönelik hiçbir atılım yapmadığını da belirtmeliyiz. Bu okullar hıristiyan okullarında olmasına rağmen bazı özel okulların bünyesinde “Çocuk bahçeleri” olarak yeni yeni kuruluyordu. Emrullah Efendi, ilköğretim (tedrisat-ı ibdidaiye) hakkındaki düşünce ve planlarına bakacak olursak: Anaokulları da ilköğretimin içinde bulunmasına rağmen, esas ilköğretim “mekâtib-i ibtidaiye”lerde verilir. İlköğretimin iki esası vardır; bu öğretim kademesi parasız ve zorunlu olmalıdır. Bu temellerden biri olmadan il-

köğretim olamaz. İlköğretimin zorunluluğu yüzyıla yakın zamandan beri ileri sürülmekte, fakat parasız olması ilkesi Türk eğitim hayatına yeni getirilmekteydi. İlköğretim, bir genel hizmet niteliğindedir. Bütün diğer genel hizmetler gibi hükümetin buna el atması ve harcamalarını karşılaması gerekir. Çocuklar sokakta bırakılmamalıdır; gerekirse zorla okullara konulmalıdırlar.

“ **ÇOCUKLARIMIZI NE YAPACAĞIZ SORUSUNU DÜŞÜNMESEK BİLE, ÇOCUKLARIMIZ BİZE NE YAPACAK SORUSUNU (HER ANA-BABA) DÜŞÜNMEYELİDİRLER.** ”

Çocuğu zorla hapisaneyeye götürme hakkımız olduğu kadar, onu zorla okula götürme hakkımızın da olması gerekir. Bu, aile hukukuna bir tecavüz demek değildir. İlköğretim zorunluluğu Avrupa'da çok zor gerçekleşmiştir. Bizde de Sultan II. Mahmut devrinden beri uğraşılıyor. İlköğretimdeki harcamaları halk ve hükümet paylaşmalıdır. Okul binalarını halk yaptırmalıdır, hattâ hükümet bu hususta zor bile göstermelidir. İlkokul öğretmenleri, devlet memuru olmalıdırlar; “yılıkçı muallimler” kaldırılmalıdır. Hükümet ilkokul öğretmenleri üzerinde her türlü yetkiye sahip olmalı, maaşlarını da vermelidir. Maaşlardan sonra ilköğretimin geriye kalan pek çok harcamalarını da halk ve hükümet paylaşmalıdır. İlköğretimde riyaziyyat, tabiiyyat, dinî

ve ahlâkî öğretim, müzik, sağlık, idman, tarih, coğrafya, hukukî, sosyal ve iktisadî bilgiler öğretilmelidir. Genel olarak bütün okullarımızdaki ders programları, şu dört esasa dayanmalıdır:

- 1- Özellikle dinî ve ahlâkî öğretime önem vermek;
- 2- Osmanlı eğitimine revaç vermek;
- 3- Zihnin gereksinmelerine göre faydalı bilgiler vermek;
- 4- İbtidai ve rüşdiyelerde askeri talimler yaptırmak.

İlköğretimin yüksek kısmı Rüşdiyelerdir. Sıbyan okullarının verdiği bilgileri tamamlayan ve öğrencileri orta öğretime hazırlayan bu okullar ibtidaiyeler ve idadiler arasında bir “vasıta”dır. Emrullah Efendi, ibtidailerle rüşdiyeleri birleştirmek arzusundaydı fakat bunu gerçekleştirememiştir.

Emrullah Efendi ilköğretim kurumları içinde iki grup okul daha saymaktadır. Bunlardan biri “El işleri ve ihtiraf” okulları, diğeri de “Gece” ve “Çırak” okullarıdır. El işleri ve ihtiraf okulları, ilkokullardan çıkan çocukların “zihni ve ahlâkî kuvvetlerini geliştirmek, sınaî kabiliyet vermek üzere el işleri talim ve temrinlerine dayanırlar”. Çırak yetiştiren bu okullarda çocuklar 16-18 yaşına kadar okuyabilirler. Bu okullar, dışarıdaki çıraklık sisteminden daha çabuk ve daha ciddi olarak meslek öğretirler. Emrullah Efendi bunları Avrupalıların ilkokulları düzeyinde görüyor ve ıslâh çalışmalarına bu noktadan başlıyordu.

Her zaman idadilerin parasız olmasını savunuyordu: “... Biz şimdiki halde mekâtib-i ibtidaiyede veremediğimiz tahsili hiç olmazsa mekâtib-i idadiyede verebilmek için, yâni mekâtib-i idadiye tahsilini biraz daha tevsî ediyoruz.” O'na göre yapılması gereken bu okulların

öğretim düzeyini yükseltmek için acil ve kararlı önlemler alınmalıydı. 1909 yılında Osmanlı ülkesinde 20 yatılı (“leyli”), 72 de gündüzlü (“nehari”) olmak üzere toplam doksan iki idadi vardı. Bunların öğretmenleri özellikle maaş yönünden tam bir keşmekeş içinde idi. Zaten her öğretmen okuttuğu dersin adına göre değişik bir maaş alıyordu. Buna bir de tensikat sırasında yapılan karışıklıklar eklenmişti. İdadi öğretmenleri sorunu Emrullah Efendi'den önce “seyyar öğretmenlik” kurularak bir parça çözümlenmeye başlamıştı. O ise, maaş sistemini ders adına göre değil de öğretmenin mezun olduğu okula göre düzenlemiş, daha çok para vererek daha kaliteli öğretmen bulma ve yetiştirme yoluna gitmiştir. Bakan, yüze yakın idadideki öğretim düzeyinin yükseltilebilmesi için, vilâyet idadilerinden 10 tanesini sultani haline getirmek gerektiğini söylemiş ve uygulamıştır. Bakanın tasarısına göre bu yeni sultaniler yükseköğretime öğrenci hazırlayacaklar, kalan idadiler ise amelî adamlar yetiştirecekti. Yetmiş yatılı ve daha çok öğrenci alınarak kurulan bu sultanilerin öğretmenlerine de daha çok maaş verilecekti. Bu okulların son sınıflarındaki tabii bilimler ve riyaziye dersleri Fransızca okutulacağından, öğrenciler daha iyi dil öğreneceklerdi. Bu şekilde yetişen öğrenciler yabancı ülkelere gönderildiklerinde zorlukla karşılaşmayacaklardı. Bu okulların müdür yardımcılarını (“müdür-ü sâniler”) ve bazı öğretmenleri Fransa'dan getirtilecekti. Bu okulların dışında kalan gündüzlü idadiler de Fransa'daki “lycee mederne”ler düzeyinde bir program uygulayacaktı. Satı Bey, Bakanın bu girişiminden asıl amacın, yabancı ve gayrimüslim öğrencileri de Türk okullarına çekmek olduğunu söylemiştir. Yeni Sultaniler 1910 Ey

lül'ünde açıldı. İlk açılışta bunlara "lise" denildi.

Emrullah Efendi'nin üzerinde en çok durduğu ve bakanlığı sırasında yapmak istediklerini büyük ölçüde tamamladığı sınıf yükseköğretimdi. En önemli yeniliklerden biri Dârülfünun'da, yüksek okullar için bir "Lisan Şubesi" (Elsine Şubesi) açmıştır. "Avrupa dillerini iyi bilmeliyiz" diyen Emrullah Efendi, Bu şubede Fransızcanın yanı sıra İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Rusça dilleri de öğretecekti. Diğer ise, idadi öğretimi olmayanlar ve medrese çıkışlılar için başlangıçta bir yıl, sonra da iki yıl süreli olmak üzere bir Mahreç sınıfı (İhtiyat Sınıfı) açması idi. II. Meşrutiyetin ilânından sonra pek çok kişinin Abdülhamit zamanında okuyamadıkları bahanesiyle Dârülfünun'a yazılmaları, okulun kaldıramayacağı bir öğrenci kalabalığı yaratmıştı. İhtiyat Sınıfı ile bu sorun büyük ölçüde çözülmüş oldu.

Emrullah Efendi'ye göre, okulun en önemli elemanı ve eğitimin temel öğretmendir. Oysa Türk eğitiminde bu yoktur. Taşra ilkokulları için 70.000 öğretmen gereklidir. Bakanlığın elinde çok para da olsa, bunların yüzde birini bile bulamayacaktır. Onun için şu anda mevcut olmayan bu öğretmenlerin yetişmeleri gerekti. Öğretmen yetiştirmek için Dârümualliminlerde yeni düzenlemeler gereklidir. Bu okulların hepsi yatılı ("leyli") olmalıdırlar. Buradaki öğretmenleri Devlet yetiştirmeli ve istediği yere yollamalıdır.

"Benim bütün ümidim Dârümualliminlerdedir. Muallimler köye gitmeli, köyü aydınlatmalıdırlar. Köyün de muallimi nâsıhı, velinimetini olmalıdır. Biz böyle muallim istiyoruz" diyen Emrullah Efendi, bu alanda yapılacak çalışmalara, her iki bakanlığı sırasında da bütün gücüyle devam etmiştir.

Emrullah Efendi, yaptığı işlerin içinde, en fazla öğretmen yetiştirme çalışmalarını beğenmiştir. Mecliste Boşo Efendi (1876-1929)'ye karşı: "Canım sen de bizim Maarifi o kadar fakir zannetme! Bizim Dârümuallimînlerimizin düzeni Avrupa'da bile yok!" demiştir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki imkânsızlıkların had safhada olması Emrullah Efendi'nin Tuba Ağacı Nazariyesi'nin düşündüğü gibi uygulanamamasına sebep olmuş fakat bu fikir kısmen de olsa Cumhuriyet Döneminde uygulanmıştır. Köy Enstitülerinin kurulması ile önce ilkokul öğretmenlerinin daha sonrada bunlar sayesinde halkın eğitilmesi Tuba Ağacı Nazariyesi'ndeki gibi yukarıdan aşağıya bir dönüşümü sağlamıştır.

Sonuç itibariyle, günümüz Türkiye'sinde dahi Emrullah Efendi'nin Tuba Ağacı Nazariyesi hâlâ birçok eğitim düşünce ve uygulamasında geçerliliğini korumaktadır.

KUVEYTTÜRK
SAĞLAM BANKACILIK

SAGLAM
KART

Sağlamcı ol, CEBİNİ SAĞLAM'A BAĞLA.

Sağlam Kart, Kuveyt Türk'ten.

**KREDİ KARTI
ÜCRETİ
YOK**

**HER YIL
50 TL
DEĞERİNDE
ALTIN HEDİYE**

**EĞİTİM VE
SAĞLIK
HARCAMALARINA
VADE FARKSIZ
5 TAKSİT**

50 TL değerindeki altın hediyesi; kredi kartıyla 12 ay boyunca her ay 200 TL'lik harcama yapılması ve kredi kartı borcunun düzenli ödenmesi halinde geçerli olup, hediye 12. ay sonunda müşteri hesabına aktarılacaktır. Vade farksız 5 taksit uygulaması MCC kodu "Eğitim" ve "Sağlık" olarak kayıtlı iş yerlerinde, 100 TL ve üzeri harcamalarda geçerlidir. Kuveyt Türk kampanya ve ürün özelliklerinde değişiklik yapma hakkını saklı tutar. Ayrıntılı bilgi: 444 0 123 ve www.saglamkart.com.tr

GENÇ OLMAK

Büyük şehirlerin sultanı İstanbul'da çeşitli semtlerde yaşayan gençlere yönelttiğimiz “semtinizde yaşamak nasıl bir şey?” sorusuna çok enteresan cevaplar verdiler.

Öncelikle bir kavram olarak “gençliği” tanımlamaya çalışan yaklaşımları “toplumsal inşacı” ve “toplumsal inşacı olmayan” yaklaşımlar şeklinde ele almak mümkündür. İlk yaklaşım, gençlik kategorisinin, toplumsal ve tarihi dinamikler tarafından kurulmakta olduğunu iddia etmektedir (Fornas ve Bolin, 1995). Bu anlayış, gençliğe atfedilen özelliklerin kültürel ve politik olarak kurulduğunu, bu yönü ile de değişken olduğunu belirterek özçü tanımlamalara karşı çıkmaktadır. Kültürel ve politik olarak inşa edildiğini kabul ederek; gençliğin cinsiyet, sınıf, etnik özellikler, kültürel beğenilere göre çeşitlenen dinamik yönüne vurgu yapmaktadır. Dünya nüfusunun yaşlandığı, işsizliğin arttığı, aile bütünlüğünün korunmasının daha güç hale gelmeye başladığı günümüz dünyasında, genç nüfusa sahip bir ülke

olarak gençlere ve gençliğe problem odaklı bakışın biran evvel bırakılarak imkân olarak görülmesi ve bu doğrultuda fırsatlarının artırılması çok faydalı olacaktır.

Türkiye’de gençlik ile ilgili yapılan çalışmalar gerek devlet tarafından, gerekse sivil toplum kuruluşları tarafından son yıllarda artmış durumda. Yeterli olmayan bu çalışmalar aslında gençliğin genel karakteri ile de ilgili. Çünkü gençliğin dinamik ve her şekilde gelişen ve değişen yüzüne yapılırsa yapılsın azaltmakta ve yenilerini, daha fazlasını istemekte. Türkiye’nin en büyük şehri olan İstanbul’da gençliğin sorunlarına dair çalışmalar ise oldukça az. Dikkat çeken bu çalışmaların başında Ömer Miraç Yaman’ın Apaçi Gençlik adlı kitabı geliyor. Kimilerine göre “ıslak odunla dövülmeleri” gereken, kimilerince “modifiye” kıro, mağanda, genellikle varoş ve yoksul çocuklar diye anılan, rengârenk kıyafetleri, çoğu zaman havaya di-

kilmiş saçları, façaları ve dövmelemleri ile kimdir bu gençler? diye başlayan kitap aslında Türkiye gençliğinin sosyal hayatına bir bakışı yansıtıyordu. 1960 itibariyle başlayan köyden kente göç 1980’lerden sonra terör belasıyla artarak 90’lı yıllarda zirve yapmıştı. İşte o ailelerin çocukları İstanbul’un en ücra bölgelerinde artık bir var olma çabasına girerken çelişkilerini, yaşadıklarını, yaşamadıklarını anlatıyordu. Eksik olan ise zengin semtlerin ya da ikisi arasında kalan bölgelerin gençlerinin seslerini duyuramamasıydı.

Bu soruşturmayı gerçekleştirirken amacımız İstanbul’un bütün bölgelerindeki gençlerin bir nebze de olsa sesleri olmaktadır. Genç insanın uyumsuzluğu önce kendisinden, sonra aileden sonra da çevresinden başlar. Bu doğal sürecin ergenlik adımı en sancılı geçen dönemidir. 14-20 yaş arasında yaşanan bu sancılı sürece dahil olup semtleriyle neler yaşadıklarını merak ettik.

E.Ö. (16) PENDİK

Istanbul'un can alıcı ilçelerine uzak kalan, kıyıda köşede diye itilen, hala daha ısrarla çoğu kişi tarafından ismi tanidik gelemeyen semt. Pendik.

Yalnızca merkezden ibaret olmayan bu semtte mahallelerine göz attığınızda bulursunuz sıcak ortamı. Kaynarca, Kurtköy, Velibaba, Kavakpınar, Güllübağlar, Taşlıbayır gibi mahalleleri daha çok bilinmektedir. Eskiden pek tercih edilmediğinden olsa gerek, daha samimiymiş komşuluk ilişkileri. Zamanla kalabalıklaşmasıyla birlikte önceden karşı karşıya geldiğinde verilen selamlar, yerini boş bakışlara bırakmış. Yokuş aşağı devam eden yollar, her yerde bina olmamasıyla boş kalan alanlar, parklar, yeşillikler bir çocuğun büyüyebilmesi için vardır adeta. "Çocuk dediğin düşe kalka büyür," sözünün karşılığının en iyi gösterilebileceği semt olarak

görürüm ben Pendik'i. Bizim mahalleye -Velibaba mahallesi-bakanın elinde çekirdekle kapı önünde oturan komşular, cıvı cıvı sesleri eksik olmayan çocuklar, camdan dışarıya bakan yaşlılar, yardımlaşmayı birbirine borç edinmiş komşuluklar çarpar gözüne. Sadece bizim mahalle de değil, gittiğim çoğu küçük yerleşim kesimleri aynıdır.

Pendik'in biraz daha nezih kısımlarına göz atacak olursak... Anne ve babamın, hatta çoğu eski Pendiklilerin "Şu sahili doldurdular, etrafa binaları diktiler de ne oldu yani!" diye yakındığı merkezi vardır mesela. Kısa bir yolculuk yapalım merkezde: Pendik çevresinden doğruca merkeze gelen mavi minibüslerden indiğiniz gibi hemen karşıdaki alt geçitten geçersiniz. Alt geçit dediğime de bakmayın, Kapalıçarşı'yı andırır bana. Hep kalabalıktır, etrafta mağazalar vardır. Kısa ama etkili, çoğu insanın vaktini öldürdüğü, henüz yapılan Marmaray'ın girişi

de bulunan alt geçitten Pendik'in yenilenmeye başlamasıyla yapılan yürüten merdiveni kullanarak çıkarsınız. Çıktığınız anda boylu boyunca mağazalar, dönerciler, kafeler vardır. Merkeze ait ara sokaklar işlektir. Genç arkadaş grupları, anne ve babasının elini sıkıca tutan çocuklar, buldukları yere oturup soluklanan yaşlılar bulunur caddelerde. Bir camii vardır ve onun hemen yanındaki yol, 'Kuş Parkı' olarak anılır. Oradan elleri kafasına siper edinmiş halinde koşuşturan insanları görürsünüz. Pendikli olup da Kuş Parkı'ndan geçerken kuşların tuvalet istilasına uğramayan yoktur. Dümdüz ileri gittiğiniz vakit sahile çıkar yolunuz. O sahil ne piknikler, kayalar ne sevgililer görmüştür... Sahilde yeni akıma kapılan patenciler vardır; bisiklet yolundan eksik olmayan bisikletler. Merkeze yakın yerlerde binalar, villalar... Eh, mahallelerin aksine nezih kesimdir oralar. Ve en çok sevilen yeri Marina'sıdır.

M.O. (16) ERENKÖY

Kapınız Erenköy'e çıkıyorsa gençken, pencereleriniz perdeleri açıldığında Erenköy sokaklarıyla fındırdeşiyorsa, koskoca semtte iki-üç kişi görebilirsiniz yalnızca. İlk bakışta yüzlerce insan üst üste yığılıdır. Diğer çoğunun aksine henüz pek az atım tamamlayabilmiş kalbinizde heyecan bu saman sarısı insanların arasında çabucak tutuşur. Onlardan biri olup aralarına karışma arzusu

ergenliğinizin dünyaya verdiği en büyük zarar haline gelmiş birey olma arzusunu siler atar. Ancak sayı saymayı matematik derslerinden öğrenmemişler için durum farklıdır. Onlar için binlerce görünen kafalar içleri açılıp bakıldığında sayıca iki üç tanedir yalnızca. Kemalist teyze beyni, tiki kız beyni, kaykay sürmeye çalışan ergen beyni; her geçen gün biraz daha bıkarız. Sıkılırız, eğer anlattığım gibi bir gençseniz. Gene de on dakika mesafedeki sahilinize koşmak, boydan boya uzanan çimenlere yatmak yerini sıkılmışlığa bira-

kan arsız heyecanınızı dindirir. On yedi yaşında emekli hayatının tadını çıkarırsınız. Mutluluk ve huzur olur içinizde çoğu zaman ki huzurdan bıkmak çok kolaydır. Ağzında sakız, elinden telefonu düşmeyen ergen kız gibi iki dakikada bir sıkılmanız doğaldır. İkiniz de ergensinizdir, onun sıkılmasının sesli harfleri yoktur yalnızca. İşte o zaman Kadıköy-Bostancı dolmuşları bekler sizi evinizin pek az uzağında, binip gidersiniz ve umarsınız her defasında, semtinizdekinden farklı birkaç kişi vardır diye oralarda.

R.K. (17) **SULTANBEYLİ**

Sultanbeyli'de yaşamak benim için hem zor, hem değil. Sanırım bu alışmamla ya da alışmamamla ilgili. Arabaların daha lüks, evlerin daha konforlu olduğu bir yerde yaşamaktansa iyi bir mahallesi olan semtte yaşamak beni daha mutlu ediyor.

Gece nüfusu gündüz nüfusunun neredeyse iki katı. İnsanların çalışmak için civar semtlere gitmek zorunda olduğu bir ilçe. İlkokulu burada bitirdim. Liseyi okuyan arkadaşım azdır. Yüz ölçümü küçük nüfusu kalabalık. Mahalle kültürü şükür ki devam etmekte. Kültürel birçok faaliyet vardır ancak meraklısı azdır. Nedeni gençlerin çalışmak zorunda oldu-

ğu olabilir. En takdir edilesi özelliği misafirperverlik. Suriyeli kardeşlerimize evini ve işini açan çok güzel insanlar görmüşümdür. Anadolu'dan göçen insanların da ilk uğrak yerlerinden. Bundandır ki sıcak bir ortamı vardır. Zaten Sultanbeyli turistik gezi yapılacak İstanbul semti değil, ekmeğin peşinde koşturulacak bir Anadolu kasabası gibidir.

M.K. (16) **OKMEYDANI**

Bu semtte cuma vakti camiyeye koşan yaşlı amcalardan daha iç açıcı bir şeye rastladığım söylenemez. Ekmeğinin derdine düşmüş küçük esnaflar da gözümünden kaçmış değil. Ama bana sorarsanız ekmeğinin der-

dine düşmüş bu insanlar hiç samimi değil. Derdine düşükleri şey ekmeğin olunca yüreklerinde bulunan insanlık kırıntıları yok olmaya yemin etmiş gibi duruyor. Artık onların el koyup ekmeğin teknesi dedikleri yere giren herkes ise müşteri oluveriyor birden. Buranın anlam vermeye fırsat bulamadığım yönlerinden

biri ise doğuya giden şehirlere-rası otobüslere mesken haline gelmiş olması. Bu durum insana ne gitmeyi ne de kalmayı unutturuyor. Peki, bize bu durumu yaşatanların suçu ne cezası ne olacak? Kültürel açıdan ise batı kültürünü yok sayan bu semtte anlayacağınız herşey çok normal. En normal olan şey ise benim.

F.Y. (20) **ÜMRANIYE**

20 yaşında üç şehir sekiz semt değiştiren bir insan-sanız kendinizi bir yere ait hissetmemeniz anormal bir durum değildir. Kalcı dostluklar ve müdavimi olduğunuz bir

mekân yoktur sizin için. Semtler gelir düzeyine göre ayrıldığından sabahları otobüs bekleyen mutsuz kravatlılarla aynı kaderi çocuk yaşta yaşamak Ümraniye için anlamsız değildir. Çünkü öğretilen tek gerçek paradır. Bu yalanlara kanan gençler diploma için çabalar, çoğu geçim sıkıntısı yaşayıp eğitimden çalışma haya-

tına atılır ve geleceğin mutsuz kravatlılarından biri olma yolunda hayallerini bırakıp adaletsiz maratonda yerlerini alırlar. Son olarak kendine sorman gereken soru "Olmuyorsa zorlama diyen dayı haklı mı? Yoksa başarı zorlayanın hakkı mı? demiş Tefrik Koçak.

T.A. (18) **GAZİOSMANPAŞA**

Gaziosmanpaşa'da genç olmak demek; gücü cesareti ve hayatta kalabilmeyi simgeler. Çünkü burası esraren-giz insanların içinde bulunduğu karanlık bir yer. Her gün gence-

cik hayatlar kötü işlerden dola-yı ya ölüyor yada mahpuslarda çürümeye terk ediliyor. Burası Gaziosmanpaşa, burası çok karanlık. Ve karanlık bir yolda yolu aydınlatacak insan sayısı azdır.

Ö.T. (18) **GAZİ MAHALLESİ**

Gazi Mahallesi'nde anarşist olmak kolaydır. Ermeni, Kürt ya da alevi olmak da. Çoğu komünizm altında toplanmış örgütlere kanmayın. Gazi, tüm o renkleri ile kendince bir karmaşa ve tabi haber bülteni izleyen herkesin bildiği molotofları ile de bir kaos ruhu taşır. Az düşünmedim, köyün “yine bela açacaklar” modunda “anarkotlar” dediği sülaleden geldiğim için mi böyleyim? Ters doğduğum için mi? Yoksa ailem –han ile biten kardeşlerimin ismine inat “özge” dediği için mi böyle oldum? Birine her gün “başka-farklı” diye seslenirken ondan normal olmasını bekleyemezsiniz sonuçta. Ama gözyaşları içinde

geçirdiğim bir yılın ardından anladım ki beni ben yapan biraz da mahallemdi.

Beni mahalleme döndüren on iki tercihlilik bir formdu. Karakolumuzda “bölge 1” diye geçen lisede okumaya hak kazanmıştım. Lise hayatımın ilk üç yılında gerçek boykot grubundan daha kalabalık bir şekilde boykotu boykot etme şansını bile yakalayacak kadar çok eyleme tanık oldum. Üzerimizden cam şişeler atılırken zile daha dört ders vardı. Ağlayan arkadaşlarım olurdu panik içinde. Ben sadece sinirlenirdim. Plastik mermi tozları ile ciğerlerimiz çıkacakmışçasına öksürürken o koridorlarda çantamızı alıp eve gitmek dışında yapabilecek pek bir şeyimiz olmazdı. Fazlasını yapmak istediğimde arkadaşlarım “senin yüzünden biz dayak yiyeceğiz” diyerek yüzünü göğsüne gömerdi. Oysa ağladığımda bana böyle sarılan olmazdı. Ama yine de kimse-nin canının yanmasını istediğim

yoktu. Sinirlenince bağırdığımda insanların beni duyabileceğini unutmuştum sadece.

Gazi'de slogan duymak günlük bir olaydır. Kimse cama çıkmaz. Eğer yeterince işsizseniz kulak verip ne için olduğunu anlamaya çalışabilirsiniz. Tuhaf bir karmaşadır Gazi Mahallesi'nde hayat. Helikopter döner sürekli üzerinizde. Kimsenin sömürgesi altında değilsinizdir oysa. Hatta Gazi Mahallesi'nin sitesine girerseniz karganın hemen yanında “kurtarılmış bölge” yazısını görürsünüz. Halbuki arkadaşımın evine gitmek için eli kalaşnikoflu birinin yanından geçtiğinizde hissedeceğiniz son şeydir kurtarılmışlık. O an Starbucks'ı olan bir mahallede oturmayı tercih edersiniz. Gazi Mahallesi o rengarenk dünyasına karanlık bulaşılmaması uğruna hapsetmiştir kendini. Özgürlüklerine tutsaktır. Bir anarşisti bile yorgun düşürecek derecede anarşi hakimdir.

C.U. (16) **ŞİŞLİ**

Yaşadığımız yeri en iyi pencereden gözlemediklerimiz anlatır bize. Burası Şişli, pencere her daim açık. Mahalleli balkonunda çaylarını

içiyor, selamlaşıyoruz. Rutin gi-diş gelişleri izliyorum. Dışarıya ayak basınca rutinliği kalmıyor tabi, bir curcuna bir kalabalık. Günün her saati bir koşuşturma var, hızlı geçiyor günler. Ayak uyduramadığım zamanlar sakinliği arıyorum. Mahallelerden yükselen inşaat sesleri doğanın güzelliklerini bana unutturuyor. Penceremden görülen ince işçilikle inşa edilmiş beton yığınları ve Şişli'nin yedi harikası

olan alışveriş merkezleri etrafımı çevreliyor. Güneşi sadece tam tepedeyken görebiliyorum. Merkez Şişli. Karanlık yayılıyor sokaklara.

Şişli'de tüm ışıklar yanıyor, motorlar bağıyor, gençler kahkahalar atarak gece turları yapıyor. Canlılık hiç bitmiyor. Gündüz geceye hapsolmuşken benim pencerelerim kapanıyor, işte gerçek Şişli o zaman başlıyor.

BİLİM SEYYAHLARI YOLA ÇIKTI

TÜBİTAK'ın desteklediği 'Bilim Seyyahları Projesi', Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde gerçekleştirildi.

**MUSTAFA
SAFA
KARAGÖZ**

Araştırma Görevlisi, Yazar

Projenin hayata geçirilmesi dolayısıyla Kartal AIHL spor salonunda düzenlenen açılışta, fizik, kimya, biyoloji, matematik ve robot atölyeleri, planetaryum, bilim tarihi atölyesi, insansız hava araçları stantının yanı sıra Türksat, Türk Hava Yolları, Bayrampaşa Bilim Merkezi ve Darıca Hayvanat Bahçesi de stantlarıyla yer aldı. Kartal AIHL öğrencileri ve çevredeki okullardan gelen öğrenciler, stantları

gezerek deney ve çalışmalar hakkında bilgi aldı. Öğrenciler, ulusal ve uluslararası yarışmalarda ödül kazanan çalışmaların bulunduğu stantlara yoğun ilgi gösterdi.

Açılışta açıklama yapan Kartal AIHL Müdürü Mitat Tekçam, projenin içeriği ve amacı hakkında bilgiler verdi.

Tekçam, okullarının Türkiye'nin ilk Anadolu İmam Hatip Lisesi olduğunu hatırlatarak, akademik, sosyal ve kültürel açıdan öncü bir kurum olduklarına

“ BİLİMLERİN UYGULANABİLİRLİĞİ İLE HAYATA DÖNÜK KISIMLARINI, DENEY VE UYGULAMALARLA ÖĞRENCİLERE YAŞATMAK İSTİYORUZ. DİĞER TARAFTAN BİZİM KADİM MEDENİYETİMİZİN BİLİMDE KÖŞE TAŞI OLAN İNSANLARINI, ÖĞRENCİLERİMİZE TANITMAK AMACINI TAŞIYORUZ. ”

vurgu yaptı.

Fen bilimleri ve matematik gibi alanlarda geçen yıl önemli başarılar kazandıklarını dile getiren Tekçam, “Ulusal yarışmalarda bir birincilik, üç ikincilik ve dört üçüncülük kazandık. Uluslararası bir olimpiyatta ise fen bilimleri alanında bir üçüncülük elde ettik. Geçen yıl yapılan başvurulara, TÜBİTAK nezdinde 4007 Bilim Şenlikleri Destek Programı’nda projemiz kabul edildi. Kartal İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Pendik Belediyesi’yle bu projeyi yapmış olduk. Hamdolsun, yaz tatili boyunca öğrencilerimiz tatil algısını ortadan kaldırarak, yoğun bir şekilde bu proje için emek verdiler” diye konuştu.

Tekçam, öğretim yılına bu tür bir

etkinlikle başlamaktan dolayı mutlu olduğunu anlatarak, “Şu anda matematik, fizik, kimya, biyoloji ve robot atölyelerimizin yanı sıra THY, Türksat, Darıca Hayvanat Bahçesi gibi kurumlarımızın burada stantları var. Bir taraftan da bilim tarihi müzemiz var. Bunların haricinde söyleşilerimiz olacak. Bugün uzay ve uydular bilimleriyle başlayan söyleşilerimiz, cuma günü Sabancı Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Nihat Berker’in de katılacağı söyleşimizle sona erecek” dedi. Projeye kitap arasında kalan temel bilimlere ilgiyi artırmayı amaçladıklarını dile getiren Tekçam, şöyle konuştu:

“Bilimlerin uygulanabilirliği ile hayata dönük kısımlarını, deney ve uygulamalarla öğrencilere yaşatmak istiyoruz. Diğer taraftan bizim kadim medeniyetimizin bilimde köşe taşı olan insanlarını, öğrencilerimize tanıtmak amacını taşıyoruz. Çevreden ortaokul ve lise öğrencileri de proje alanına davetliler. İmam hatip liseleri 100 yıllık bir tarihe sahip. 1913’te başlayan liseler, toplumda çok farklı zaman dilimlerinde modernleşmeye ve eğitimle ilgili farklı süreçlere tanık oldu. Bu liseler, toplumda eğitim ve öğretimle ilgili çok güzel izler bıraktı. Gelinen noktada Anadolu İmam Hatip Liseleri çok güzel hizmetler yapıyorlar. Okulumuzda da bilim alanında öğretmen ve öğrencilerimizin yaptığı çokça güzellik var. Biz, hazırlık ve dört yıl eğitim veren bir kurumuz. Hazırlık sınıfında İngilizce ve Arapça yoğunluklu olarak başladığımız eğitimin, sonrasında uluslararası programlar uyguluyoruz. Öğrencilerimiz, bu programlar içerisinde özellikle laboratuvar alanlarını yoğun bir şekilde kullanıyorlar. Bu sayede öğrencilerimiz uygulamalı olarak fizik, kimya, matematik ve biyolojiyi yaşıyor.”

BİZE YAZIK OLURKEN **SİZE DE YAZIK OLUYOR**

“ben kendimi, kendimin bir fikri olmaktan başka, başka türlü asla algılamadım.”

Fernando Pessoa

Bir şiddetle uyandım. Biraz daha uyusam dünyanın gözlerinde hüzün dünyanın gözlerinde “yazık” olacaktım. Erkeklerin mühendis olduğunu sonradan öğrendim. Para kazanma mühendisi, yönetme mühendisi, ölümle baş etme mühendisi. Ve sonradan anladım ki alışkanlık ölümcüldür. Akşamları ceketinin cebinde kendini getiren adam, şeytan uçurtmasının kuyruğuna tutunup göğe çıkan adam, kadının gece gündüz

soğuk sıcak demeden üzerime örttüğü ipek örtüyü üzerime bir kez örtünce tüm ejderhaların yere serildiği adam öldüklerinde, anladım. Cesedimle baş başa kaldım. Neyim ben? Guruldayan midenin sıcacık kan akışının dışında neyim? Her yıl değişen bir yüzü tıraş ediyorum. Gönül yaşlanmadan aynı kalıyor bu yaşlanan kim. kimim ben? Aynı acıları mı paylaşıyoruz? Aynı mı düşlerimiz? Tuvaletin önünde dilenen bu adamın burnu ile şu mağazada parfüm şişesine eğilmiş kadının burnu tıpatıp aynı, bu nasıl olabilir? Hayır, Freud haklı olamaz. Ya üç gün sonra tuvalet kapısının önünde ayazda ölürse bu adam? Hayır, olmamalı, Freud haklı olmamalı. Freud diye bir şey yoktur, diyor Muhsin Ağabey ama Freud diye bir şey var işte evlerin kapı-

sında ölüsünü gördüm, banka ATM lerinde gördüm, Filistin’de gördüm, Diyarbakir’de, Halep’te, Beleştepe dibinde ellisini birden gördüm. Eve dönmeliyim. Alışkanlık ölümcüldür. Ama evin ne olduğunu bile unutmuşum. Alışkanlık ölümcüldür. Evin yolunu nasıl bulabilirim? Hangi kitap evimi bilebilir ki? Lizbon depremi olmasa Kant, Voltaire nasıl da başka başka olurlardı kim bilir. Aristo’yu okumasaydı ya İbn-i Rüşti? Ya sefalet olmayaydı “Heil Hitler” Kocaman bir şehir. Karma karışık tüneller. Kedimin önünde bir birine dolanmış bir çile yumak. Kedimin toplama kaygısı yok ama ben evin yolunu bulmalıyım. Bin türlü yol var önümde. İsim de vermişler, her yolun başına bir tabela koymuşlar. Kimse kendi adresini tarif edemiyor.

ALİ AYÇİL: SIRASI GELEN ÇIKACAK

Uzun yıllardır edebiyat dünyamızın içinde kendine has tarzıyla yer edinen şair Ali Ayçil, yaklaşık bir yıldır Dergah Dergisi'nde Genel Yayın Yönetmenliği'ni yapıyor. 1969 yılında Erzincan'da dünyaya gelen, tanıyanların dünyaya geldiği için pişmandır diye nitelendirdiği Ayçil'in ilk şiir kitabı Naz Bitti geçtiğimiz günlerde yeni baskısıyla Dergah etiketiyle yeniden basıldı. Dergah, Hece, Varlık, Kitap-lık, İzdiham, Gerçek Hayat, Mostar dergilerinde şiir, makale ve denemeleriyle yer aldı.

Şiir Kitapları: Naz Bitti, Arastanın Son Çırağı

Deneme Kitapları: Ceviz Sandıkları ve Para Kasaları, Yenilgiden Dönerken, Kovulmuşların Evi
Roman: Sur Kenti Hikayeleri

1. Niçin yazıyorsunuz?

"İçim"i koyacak başka bir yer bulamadığımdan.

2. Yalnız olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Bir şiirimde şöyle demiştim: "İşitin yalavuzum, nefsim bile yalavuz."

3. Edebiyat delilik midir?

Çoğunlukla delilik numarası yapan cinlerin mesleğidir.

4. Sizi özetleyen en iyi cümle nedir?

Herkesin bindiği otobüse el sallayan adam.

5. Sizi yazmak mı daha çok heyecanlandırıyor; yoksa eserlerinizin okunması mı?

İkisi de.

6. Yeni bir kitap yazmayı düşünüyor musunuz?

Evet, sırası gelen çıkacak.

7. Derin sularda yüzmek mi; yoksa beş yıldızlı bir otelin ha-

vuzu mu?

Ben bir derenin kenarında büyüdüm!

8. Yürümek mi makam aracı mı?

Bernhard'ın dediği gibi: "Yürümek. Evet"

9. Boş zamanınız var mı?

Sadece 'zaman'ım var.

10. Size sorulduğunda en nefret ettiğiniz soru hangisidir?

Niye mutsuzsun?

11. Dostoyevski mi Tolstoy mu?

Tabii ki Dostoyevski.

12. En sık kullandığımız kelime hangisi?

Son birkaç yıldır, 'öyle miii?'

13. Kıskandığımız bir yazar var mı?

Birden çok var. Mesela Juan Rulfo ya da Bulgakov.

14. Nobel edebiyat ödülü sizin için ne ifade ediyor?

Yıllık haber.

15. Yazdığımız metnin bitmiş olduğunu nasıl anlıyorsunuz?

"Ben bittim" dediğinde.

16. Okumaktan keyif aldığımız yerli yazarlar var mı?

Evet, epey var. En az bilineni Mitat Enç.

17. Türkiye dışında başka bir ülkede yaşasaydınız bu hangi ülke olurdu?

Batıda İtalya, Doğu'da Yemen.

18. Sizi diğer yazarlardan farklı kılan nedir?

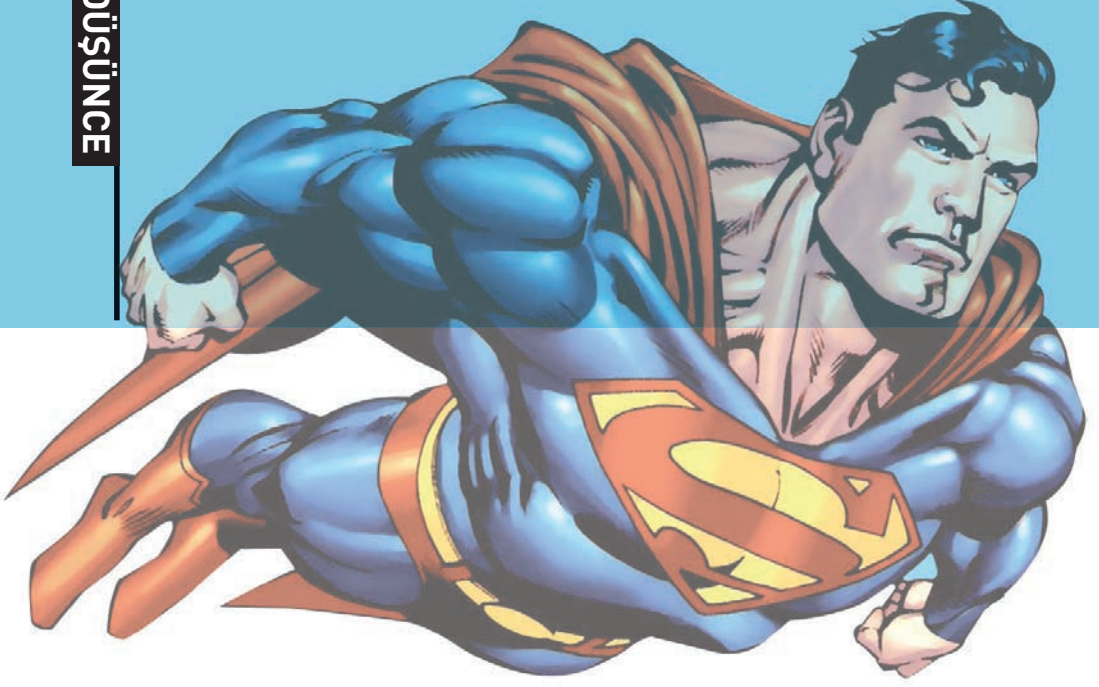
Bu sorunun cevabı bende değil, sizde.

19. Çay mı portakal suyu mu?

Çay. Mümkünse '42 numaralı Tirebolu çayı', değilse Çaykur 'Filiz.'

20. Okurlarınızla aranızda bir gönül bağı var mı?

Hep oldu.

GÜVEN ADIGÜZEL

Yazar

BİR DEVRİMCİ OLARAK SÜPERMEN

Kartvizitinde “İkinci el mobilya satıcısı” yazan Al Capone gibi adamlar buhran döneminin yasaklarını ve bu yasakların doğurduğu fırsatları ustaca kullanarak maddi ve politik hükümranlıklarını yükseltmişlerdi.

Amerikan pop kültürünün modern dünyaya armağan (ihraç) ettiği ‘popüler güç ikonu’ Süpermen’in zihinlerde işgal ettiği mevziler ve bu bölgeye saptığı sosyolojik bıçaklar, ilk bakışta algısal güç

tasavvurunun yaralanmasına yönelik salvolardan ibaret de görülebilirdi aslında. Şüphesiz, yaşadığımız yüzyıl güç tapıncılığının bir noktada doyma noktasına ulaştığı bir yerdin en nihayetinde. Süpermen’in hatıralarımızda çocukluğumuzun kahramanları arasın-

Süper kahramanlık kurumu büyük çaresizlikler üzerinden beslenen ve tanımlanan bir yalnızlığı ifade eder. Aslında inanılan şey kahramanın bizzat kendisi değil, örselenmiş kurtuluş ümididir.

” Arthur SAMUL

da sayılan; Köroğlu, Dadaloğlu ve Nasreddin Hoca'dan daha işlevsel bir yerde siper aldığını da söylemek mümkün. Bir bakıma görsel güdülenmenin zaferi de sayılabilir bu. Bununla birlikte psikolojik kültür emperyalizminin kendi özel kriptolarıyla zamanın ruhuna dokunma ve onun hücre çeperlerine kadar sızma girişimleri; kasıtlı kültürlenmeye müsaitleşerek -tek bir kaynaktan yönlendirilen dayatmacı politikaları- reddetmekten 'aciz' bir duruma düşmüş olan toplumların değişmeyen kaderi de olmuştur, doğal süreçte.

Süpermen'in kahramanlık kültü, güç tapınıcılığı ve modern mitler propagandası gibi başlıklarla üzerine düşünülmesi gereken taytlı bir abi olmasından mühlhem, 1970'lerde Umberto Eco gibi bir ismin de dikkatine takılmıştır. Eco'ya göre Süpermen lokal başarıların adamıdır ve kendi yerel dünyası dışında her şeye idea-doğası gereği kapalıdır. Şöyle tarif eder bu meseleyi Eco; “Süpermen etkinliklerini yaşadığı küçük cemaatin (gençliğinde Smallville'de, yetişkinliğinde ise Metropolis'de) sınırları içerisinde sürdürmeyi yeğler, ve – tıpkı Kutsal Toprakları ziyarete gidebildiği halde, yaşadığı yere elli kilometre

uzaklıktaki kapalı ve müstakil sayılamayacak cemaate ulaşamayan ortaçağ insanı gibi – diğer galaksilere kolaylıkla ulaşabildiği halde, yalnızca “dünya”nın değil, “Amerika Birleşik Devletleri”nin de boyutlarını gözardı eder. Kendi küçük dünyasının sınırları içerisinde, mücadele edebileceği tek kötülük, yeraltı ve organize suç dünyasına ait olan varlıklardır. Uyuşturucu karaborsasına ve elbette rüşvet yiyen yöneticilere ya da politikacılara karşı değil, banka ve posta kamyonu soyguncularına karşı mücadele etmeyi tercih eder. Bir diğer deyişle, görünürdeki tek kötülük özel mülkiyete karşı işlenen kötülüklerdir. Başka dünyalardaki kötülükler de bir çeşni sağlar; oradaki kötülükler de rastlantısaldır, beklenmedik ve geçici yapıdadır; yeraltı dünyası ise kalıcı bir kötülüktür, tıpkı kesin çizgilerle ayrılan – her zaman için otoritenin saf ve iyi, kötünün ise onanmayacak derecede çürümüş olduğu – ikili karşıtlık alanları yaratan, insanlık tarihine damgasını vuran bir tür namussuzluk dalgası gibi” Süpermen'den dünyadaki bütün kötülerle mücadele etmesini beklememiz ontolojik olarak imkânsızdır. Yani sözgelimi Süpermen-Filistin, Süpermen-Doğu Türkistan, Süpermen-Patani gibi

serilerde onu görmemiz olası değildir. Kendi kurguladığı dünyasında bataklıkla didişmeden, insanlara, daha doğrusu Amerikalı insanlara zulmeden sineklerle (idea-doğası gereği) fiyakalı stiliyle mücadele edip duracaktır Süpermen.

1933 yılında Amerikalı yazar Jerry Siegel ve Kanadalı ressam Joe Schuster tarafından; ilk olarak dünyayı istila etmeye gelmiş kel, biçimsiz, yeterince kusurlu ve sevimsiz bir uzaylı olarak tasarlanmış kötü niyetli egemen bir anti-kahramandır. Bilim Kurgu fanzininin 3. sayısında “Superman'in Öfkesi” hikâyesinde ortaya çıkan bu 'kötü, sevimsiz, güçlü adam' tasviri tutmamıştır nedense. Bu haliyle herhangi bir dergide kendine yer bulmasının yani kısacası halktan ilgi görmesinin neredeyse imkansız olduğunun anlaşılması üzerine hayal kırıklığına uğrayan Siegel ve Schuster isimli henüz 18'li yaşlarını süren bu iki Yahudi çocuğun, bu sevimsiz projeyi imha etme kararı aldıkları sırada akıllarına ilk gelen anahtar kelimelerin; “iyilik, kahraman, kötülere karşı savaş, sosyal adalet, erdemli güç ve -ayırt edici başkalaştırıcı faktörüyle- üniforma” olması kaçınılmaz olacaktır haliyle. Biraz Herkül-biraz Polyanna for-

matlı bir ultra halk savaşçısını hayal etmenin dayanılmaz cazibesi batı için *eski ve tanıdık* bir alışkanlıktır zaten.

Aradan geçen beş yıllık tasarım süreci sonrasında mezkur fikirlerle yeniden formatlanan ve formüle edilen kahramanımıza 1938 Haziran'ında Action Comics adlı çizgi roman dergisinin 1. sayısında Amerikan bayrağını simgeleyen mavikırmızı taytıyla ilk sefer görev emri de çıkartılmıştır nihayet. Süpermen figürünün ortaya çıktığı, dönemin Amerika'sına baktığımızda ilk gördüğümüz; Wall Strett'in çökmesiyle başlayan (buradaki dükkânlar tarih boyunca belirli periyotlarla düzen-

Ekonomik kriz, Amerikan ekonomisinde ve sosyal yapısında ciddi arızalar doğurmuştu. Süpermen'i işte tüm bu olumsuzlukların yarattığı bir kahraman olarak değerlendirmemizde bence bir sakınca yok. Kitle kültürünün muhataplarını ve kentli umutsuzları rahatlatan

Japonlara hadlerini bildirirken veya Nazi'leri döverken de görebiliriz onu.

Süpermen'in karakter yapısının Niçe'nin *ubermensch* kavramı üzerine bina edildiği söylenegedir. Nasyonal sosyalistlerin önderi Hitler'in de aynı filozoftan etkilenmesi her ne kadar ironik bir durummuş gibi gözükse de, gözlem-amaç teorisi ile aslında birbirlerinden net bir şekilde ayrılırlar. İnsan ırkının en üstün özellikleri Süpermen'de mevcuttur. Rafine edilmiş üstün ahlakı da buradan gelir. Kahramanımızın erdemleri, aslında üstün ve sınırsız güçlerinin çok ötesinde bir yerde konumlandırılır ve yüceltilir.

Süpermen'in karakter yapısının Niçe'nin ubermensch kavramı üzerine bina edildiği söylenegedir. Nasyonal sosyalistlerin önderi Hitler'in de aynı filozoftan etkilenmesi her ne kadar ironik bir durummuş gibi gözükse de, gözlem-amaç teorisi ile aslında birbirlerinden net bir şekilde ayrılırlar.

li olarak sarsılır) meşhur 'büyük buhran'ın yıprattığı bir toplum yapısıdır. İşadamlarının tükendiği, intihar vakalarının arttığı, parasal sistemin çöktüğü, arzın patladığı, talebin sıfırlandığı ve alım gücü diye bir şeyin kalmadığı bu neo-ekonomik buhran aynı zamanda mafyatik yapılanmaların da önünü açmıştı.

Kartvizitinde "*İkinci el mobilya satıcısı*" yazan Al Capone gibi adamlar buhran döneminin yasaklarını ve bu yasakların doğurduğu fırsatları ustaca kullanarak maddi ve politik hükümlerliklerini yükseltmişlerdi. İşadamlarının silahlanmaya başladıkları görülüyordu.

süper kahramanımız modern yalnızlığa da adeta bir ilaç gibiydi. Bu dönemde erdemli bir halk adamı olarak Al-Capone'lara karşı savaşan, sosyal meselelere yıldırım gibi dalan, bir aktivist edasıyla dönemin sorunlarına ve kötü gidişe çeşitli müdahalelerde bulunan bir Süpermen portresiyle karşı karşıyayızdır. Zaten çizgi-roman serisini dönemselliğiyle incelediğimizde 'büyük buhran'ın izlerine bu yıllardaki hikâyelerinde sıklıkla rastlarız. Amerika'nın temel politikalarıyla özdeş giden çizgi roman sayfalarında sözgelimi, II. Dünya Savaşında Amerika'nın düşmanlarına karşı savaşırken, uçakları düşürürken,

Çünkü onu var eden şey -gücünden ziyade- üstün ahlak anlayışı ve erdemidir. Düşmanlarına karşı merhametlidir, arkadan dolaşım sayı almaz, barış ve demokrasi yanlısıdır, insan hayatını önceler, alil ve acizlere yardım eder, Tanrı'ya karşı tüm insanlıktan sorumlu, '*çocuklar, kadınlar ve masumlar candır*' şiarına ise tüm kalbiyle bağlıdır. Ayrıca garip-gurebayı kollayan, doğayı sevdiği gibi yeşili de koruyan ve bu özellikleriyle ekolojik erdemler klasmanına da üst sıralardan giren süper bir kahramanımızdır ki, pamuklara sarılması da muhtemeldir bu yüzden.

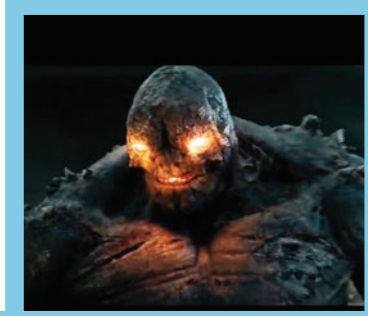
Modern zamanlardan bize tanıdık

gelen 'batının ahlakı'na beş benzer(!) bir ahlak yani. Süpermen'in korumacı dürtüsü ise Amerikan diplomasisini paralel evrene beş dakika kala yakalama iddiasındadır. Zaten dünyadaki (dünya Amerika'dır) tüm ezilmişlere yardım eden, taytlı, güçlü, üstün ahlaklı, merhametli ultra iyi bir kahraman olmak yaklaşık olarak böyle bir şeydir.

-Burada Türk Süpermen'i 'Tayfun Demir'e de bir parantez açmakta fayda var. Türk sineması için 'fantastik çakma'ların piri sayılabilecek bu yerli Süpermen filminde fantezinin dozu biraz kaçmış olsa da, bizim süperlik tahayyülümü-

edebilir" İşte ortalama süper insan fikrimiz Yeşilçam'dan neşet ettiği kadarıyla böyle bir şey galiba. Yani yerli öz'le-yabancı mitolojinin eşsiz karışımı.

Annesiz-babasız bir çocuk olarak hem yetimliğin hem de öksüzlüğün ne demek olduğunu çok iyi

etme' gibi ortak noktalar üzerinden bir takım benzetmeler yapılsa da, Süpermen'e çizim sürecinde böyle bir şey atfedilmiş olunmasını imkânsızlaştıran bir durum da mevcut. O da; Siegel&Schuster ikilisinin Yahudi kökenli olmalarıdır. (*Süpermen fenomeni büyük bir endüstri oluşturarak filmler, diziler, müzikaller ve kitaplarla ona eli değen herkesi bol sıfırlı bir dünyada yaşatırken, süper kahramanlık ekolünü başlatan Siegel&Schuster ikilisi tüm haklarını sonsuza kadar 130 dolara sattıkları çizgi roman fenomenlerinin hayrını hiç göremediler. Açılan davalar ve sosyal kampanyalar sonucunda şirket ikiliye*

Süpermen'in, şehri korumaya devam etmesi kaçınılmaz bir mutlu son olacaktır. Kurtarıcılık payesi bazen de dine yakıştırılır. Süpermen'i dinsel motiflerle okuma modasının zirvesi onu 'büyük kurtarıcı Hz. İsa'yla özdeşleştirilmesine kadar giden bir algısal süreci kapsar.

zün ne olabileceği konusunda bir fikir vermiştir bilinç-üstlerimize aslında. Bizim yerli Süpermen'imiz geçmişini öğrenmek için girdiği mağarada babası Jor El'den (Reha Yurdakul) aldığı bilgiler şöyledir mesela; *"Hz. Süleyman'ın zekası, Herkül'ün kuvveti, Atlas'ın tahammülü, Zeus'un selameti, Aşir'in cesareti, Merkür'ün sürati... Bunlar senin vasıfların, ama onları kötü yollarda kullanırsan Kripton'un bütün laneti üzerine yağar. Yalnız beni iyi dinle oğlum, bu taş senin yakınında olduğu sürece bu vasıflarından yararlanamazsın. Seni yeryüzünde ancak Kripton taşı elinde bulunduran insan mağlup*

bilen, bu dünyada bir başına kalmışlığıyla vicdanlarımızda hatırı sayılır bir yer işgal eden ve daha yaşanabilir bir dünya için kötülerle durmadan savaşan Süpermen'in, o süper ahlakıyla mavi pelerinli bir havari edasında şehri korumaya devam etmesi kaçınılmaz bir mutlu son olacaktır. Kurtarıcılık payesi bazen de dine yakıştırılır. Süpermen'i dinsel motiflerle okuma modasının zirvesi onu 'büyük kurtarıcı Hz. İsa'yla özdeşleştirilmesine kadar giden bir algısal süreci kapsar. Tahrifata uğramış güncel Hıristiyan inancına göre; *'babaları tarafından yeryüzüne gönderilme, iyilik yapma ve insanlığa yardım*

aylık 1500 dolar maaş bağlamayı kabul etse de, 90'lı yıllarda ikisi de peş parasız olarak hayatlarını kaybettiler.) Hikayeye göre Kripton gezegeninden dünyamıza gelen ve asıl adı Kal-el olan Süpermen'in isminin İbranicede 'Tanrı'nın damarı' anlamına geldiğini söylemekte fayda var. Yani eğer bir kodlama yapılmışsa bile 'Hz. İsa' yerine 'Golem' olarak kodlanmış olması daha akla yakın geliyor.

Süpermen, iyiliğe adanmış bir kurtarıcı olmasının dışında, Clark Kent kimliğiyle, insanlar içinde insan rolüyle saklanan beceriksiz bir muhabirdir de aynı zamanda. Gözlüklü, çekingen, içe dönük ve sakar.

Üstün ahlaklı uzaylı, ‘insan’ rolünde acayip sırtıtmaktadır. Tarantino’nun *Kill-Bill* filminde Bill’in ağzından ‘süper kahramanlara ve tüm insanlığa’ yaptığı güzellmeler tam da noktaya işaret eder işte; “*Clark Kent onun alt egosudur. Büyük kırmızı “S”li kıyafeti henüz bir bebekken Kent ailesi onu bulduğunda sarılı olduğu örtüdür. Giysisi odur. Kent’in taktığı gözlükler ve takım elbisesi ise Süpermen’in aramızda kaybolmak için giydiği kostümüdür. Clark Kent, Süpermen’in bizi nasıl gördüğüdür. Peki Clark Kent’in karakteri nasıl? Güçsüz, kendine güvensiz... Korkak. Clark Kent, Süpermen’in tüm insanlığa eleştirisidir*”

Clark Kent Süpermen’in bizi gördüğü hal’dir demenin hafif bir tarafı da var tabii. Burada yüceltilen kahramanlık kült’ü sonuç olarak Amerikan kültüründen neşet eden ve dolayısıyla kapsayıcılığı evrensel de olsa aslında yeterince lokal duran bir durumu resmeder. Meseleyi, Bill’in süper kahramanlar üzerinden Gelin’e laf sokma çabaları olarak da görebiliriz, bir Tarantino senaryosunun arızalı mesajlar gelenekselliğine havale de edebiliriz, mühür sizin. Clark Kent temsili olarak Süpermen’den çok da uzak bir yere düşmüyor esasında. Tüm insanlardan üstün olan bir uzaylının, kılığına girdiği ‘insan’ mode-

liyle büyük farklılıklar göstermesini ‘tüm insanlığa eleştirisidir’ şeklinde değerlendirmenin zorlama bir felsefi yorum olarak kayıtlara geçme ihtimali de mevcuttur.

İlk dönemlerinde gayet yerli bir bakış açısıyla Süpermen meselesi üzerinden ürettiği süper kahraman mizahıyla oldukça dikkat çeken Cem Yılmaz, ayakta gırgırlarının birinde şöyle bir şeyler söylemişti; ‘*mavi tayt üzerine kırmızı don giyen süper kahraman olur mu, olsa bile biz onu niye ciddiye alalım ki?*’ Aslına en çok kafa bulunan üniforma meselesinin yani kostümün ayırt ediciliği ve marifeti üzerine yapılan tüm yorumların, kabul etme ve farkında olmadan beğenme’ye kadar gitmesi algısal fetişizm paralelinde hiç de şaşırtıcı olmamalı. Süpermen’in Amerikan adaletine ve polis rozetine göz kırpan göğsündeki büyük S harfinin “gerçek, adalet yolu” anlamına gelmesi ve Amerikan bayrağının renklerine selam veren fetiş üniformasının psikolojik cazibesi, hepimizin 75 yıllık değişmeyen zihin yorgunludur aslında.

Süpermen Amerika’dır. Amerikan tarzı yaşam biçiminin simgesi, hayat üflenen güç tanrısı, yeterince kusurlu(!) bir erdemli, ucuz kahramanlık kült’ü, pop idol empozisi, imaj yanlıgısı, demokrasi havarisi,

kendine süper bir kahraman... Süpermen Amerika’dır! Bu bir kuş mu? Bu bir uçak mı? Hayır hayır, bu Süpermen. Âlemin *sadece kendine süper* gücü Amerika’nın dünyalılara -sistemi ben korurum- mesajıdır Süpermen ve imajını yansıttığı ülkenin ruhu gibi ‘üstün ahlaklı’ bir insan hakları savunucusu olmasında hiçbir beis yoktur. Tüm sistemler ve ‘gece’ bekçileri üstün ahlaklıdır. Muhammed Ali’yi övmek için yapılan şarkının adının ona ithafen ‘Kara Süpermen’ olması ya da yıllık savaş harcaması -beş yüz milyar- olan bir ülkenin, liderlerinin memleketi olan Kenya’ya -yüz milyonu- çok görme şımarıklığı.

Dünyanın bir Süpermen’e ihtiyacı var mı dersiniz? Süpermen Afrika’ya da el uzatır mı acaba, sorularının bıyık altı gülüşlerinde saklanan cesetler hangi süper paradigma mezarlığında dersiniz? *Leman dergisinin 11 Eylül habisesini hicvettiği o ilginç kapağının mesajını hala çok önemserim ve -geçen onca yıla rağmen- hala dikkate değer bulurum. Kulelerin çıktığı, ortalığın yangın yerine döndüğü ve tüm süper kahramanların kaçtığı bir fotoğrafın resmedildiği bir kompozisyon düşünün. Bazen tuğla kalınlığında bir siyasi tarih kitabı bile mizah’ın sol kroşesi karşında önsöz gibi kalabiliyor işte.*

“

Mavi pelerinin altına sakladığı o ruh yeterince tanıdık aslında. Adalet ve merhamet sığmaz oraya. Senin ve temsil ettiğin ahlak’ın diğergamlığı coğrafi keşiflerden bu yana aynı; lokal ve gereğinden fazla pragmatist. İşaret ettiğinin kara zulüm, maskeli-işlevsiz beyaz ahlakla örtülemeyecek kadar aşikâr. Yani senin anlayacağın, ayrı dünyaların insanlarıyız biz Süpermen! Ve kötü olarak imlediğin tüm Lex Luthor’ların seni Kripton’a geri yollayacakları gün yakındır.

”

Leylâ

günlerden bir özge gün müdür
yaprak dökümü müdür gizemli neylerin
dağlar leyla albenisiyle mi donanmıştır
bulutların dolduğu
bunlar sözcük müdür yoksa tuz ırmağı mı
roma'ya yakınılan ben miyim
bir gün
hergün gelen meleğin gelmeyeceğini
bilen ben miyim
ilenen leyla mıdır leyla mıdır

(kötürüm bir yel eser iraklardan
üçgenlerin eşliğinde
unutulur olay özellikleri
şems'in öğütleri erir ufukta
doğuda batar güneş)

kötürüm bir yel eser iraklardan
çağlar alinyazımı tartışır
karanlığı tırmalar karanlık bilgiler
evren bir savaş alanıdır
aşkı eline dolayan bir dize yürür üstüme
bir kent mecnunu keser yollarımı
leylayı sorar

(ölüm şarkısını çalar gizemli neyler
düşer -bu bir ölüm düşüşüdür- çılgın hüseyniler
bağlanır bir aksak hicazda şevki bey'in kolları
doğuda batar güneş)

leyla bir özge can mıdır
can içinde can mıdır
bir adam anlattılar leylayı avuçlarında gizliyormuş
bir adam koynunda taşıyormuş onu
onları kıskanmak mıdır leylaya giden yol
ağlasak bağışlar mı
nasıl ölünür uğruna

söz verilmiş ülkede yabancı
ağlamayan gezgini düşündüm
nil'i gözleriyle içen bir bilge gibi
sara gülümsüyor
yargıç yok taşı kim atacak
leyla bilmez mi gerekli olduğunu
şu anda
ben ibrahim ve sara

leyla bilmez mi

İLHAMİ ÇİÇEK

ŞİİR

LÜTFİ FILİZ

BİZE NELER KATTI

YAĞIZ GÖNÜLER

Şair

Görüldüğü gibi günümüz Türkçesinin yoğun olduğu, rahatlıkla anlaşılabilir ve akılda kalıcılığı yüksek bir üslub anlayışı var şiirlerinde Lütfi Filiz'in. Öğütlerini, karşısındaki gönülleri incitmeden, sohbet edermiş gibi, gönülden verir.

L 911'de İzmir'in bir ilçesi Tire'de doğmuş olan Lütfi Filiz, ekmeğini 56 yıl boyunca saatçilik mesleğiyle kazanmış bir sufi. Çocukluğundan itibaren şerî kurallara yüksek bir sadakatle yaşar, 13 yaşına kadar süren medrese eğitimi cumhuriyetin ilanıyla sona erer, zira yeni tedrisatta medreselere yer yoktur. Okul yıllarında kalan okuma aşkı Lütfi Filiz'in tüm hayatına sirayet eder. Ken-

disi Sultan Reşad, Sultan Vahdeddin, İstiklâl Savaşı ve I. Dünya Savaşı'nı henüz çocuk gözleriyle görmüş, sırf bu tecrübeler bile onun bilgi birikimini kuvvetlendirmeye yetmiştir.

OSMAN DEDE'DEN VE AZİZ ŞENOL'DAN ALINAN İLİM

Filiz, hayatındaki anlam arayışının sıklaşmasının ve hakikatin keşfine dair araştırmalarının vesilesiyle 34 yaşın-

Filiz, Noktanın Sonsuzluğu ciltlerinde de okunabileceği gibi bahsettiği konu neleri kapsıyor olursa olsun daima tevhidi vurgulamış bir sufi. Metinleri gözden geçirdiğimizde evvela kendisinin Türkçeyi ne kadar güzel kullandığını görüyoruz.

dayken tanıştığı Mevlevi-Melami Osman Dede, onu hem kendi manevî iklimine hem de tasavvuf dünyasına dahil ediyor. 5 yıl süren bu beraberlik Osman Dede'nin Hakk'a yürümesiyle bitiyor. Fakat tabiri caizse yaşamındaki ikinci dönem de Kenzî mahlaslı Aziz Şenol'a talebe olmasıyla başlıyor. Tam 23 yıl boyunca ilim, irfan, itikad ve İslâm üzere hocası Aziz Şenol'dan eğitim gören Lütfi Filiz bu dönemde şu dizeleriyle anlatmıştır: “*Ben kitab-ı kainatı hatmetmiş sanırdım sevgilim / kadd-ı mevzunun görüp tekrar eliften başladım.*”

20. yüzyıl Türkiye'sinde tasavvufi ve tevhid esaslı yaşamın gittikçe zorlaştığı herkesin malumudur. Dergâhların kapılarına kilit vurulması birçok müşhidin bir kenara çekilmesine, dervişlerin meydansız kalmasına ve hiç şüphesiz asırlardır her biri 'güzel sanatlar fakültesi' görevi görmüş tekkelerin hayatımızdan çıkmasına sebep olmuştur. Haliyle müşhitler sohbetlerini son derece gizli olarak gerçekleştirmiş, sohbet halkalarını fazla genişletmemiş, şimdinin aksine kendilerinin ve yollarının asla reklam olmasına müsaade etmemişlerdir. Tüm bunlar ortaya müsikimiz yoluyla kazandığımız meşk usulünün sohbet ortamına da yansımaya ve müşhit-mürit arasındaki irtibatla başrol oynamasına da vesile olmuştur. Birçok Allah dostuna ve gönül adamına göre bu şekilde yürüyen yollar daha sağlıklı kalmış, temiz bir şekilde sürmüştür ve ardında sayısız kaynak bırakmıştır.

SOHBET HALKASINI MEŞK USULÜNDE SÜRDÜRDÜ

Lütfi Filiz müşhitlerinden aldığı talim ve terbiyeyi kendi sohbet halkasına da uygulamış, fazla eser bırakmamış (*İnsan gelişmedikten sonra istediği kadar Mushaf okusun ve tekrarlasın, hatmetsin, ona ne faydası olacaktır?*) sözü çok önemlidir), nevi şahsına münhasır kişiliğiyle tanıyanların gönlünde engin bir yer edinmiş Allah dostlarından biridir. Temelini Muhyiddin İbnü'l-Arabî Hazretlerinin geliştirdiği ve Vahdet-i Vücut ekolünü benimsemiş Ekberî yolunun sufilerinden olan Lütfi Filiz, tevhid esaslı yaşam üzerine oldukça önemli sohbetler gerçekleştirmiş ve şiirler yazmıştır. *Pan Yayıncılık* tarafından neşredilen 4 ciltlik “*Noktanın Sonsuzluğu*” kitapları, dostlarıyla ve talebeleriyle yaptığı sohbetlerinin kâğıda dökülmüş halleridir. Bu sebeple okuması son derece keyiflidir ve derinliğinin kıymeti yıllar geçtikçe daha da ortaya çıkmakta, bir ihtiyaç hâline dönüşmektedir. “*Kitaptan kitaba yol var gizli gizli*” diyerek fakir burada bir anımı paylaşmak isterim. Noktanın Sonsuzluğu kitaplarını yıllar evvel bir vesile almış, kütüphaneme koymuş, okumak için bir işaret bekliyordum. Okuma serüvenim daima böyle sürmüştür, hiçbir kitabı kendi keyfimce seçmemişimdir. Yıllar geçti, bir takım sorunlar zuhur etti ve tıpkı Lütfi Filiz'in hayattayken yaşadığı bazı ruhî sıkıntılar gibi nicesiyle Cenab-ı Allah kuluna çeki

düzen vermek üzere taarruzda bulundu. Bu zamanlarda Mahmud Erol Kılıç hocanın bir kitabını okuyor idim fakat bir gözüm de Lütfi Filiz'in eserlerindedeydi. Öyle ki kendisi hakkında çokça bilgi edinmiş ve şiirlerinden sevdiğilerimi ezberlemiştim (*şiir ezberlemeyi de hiç sevmezdim*). Mahmud Erol Kılıç hocanın kitabının son bölümü soru-cevap şeklindeydi ve son soruda bir ya da birkaç tasavvufi kitap önerisinde bulunması rica ediliyordu. Hocanın cevabında sadece bir kitabın ismi vardı: Noktanın Sonsuzluğu. Fakirin uzun zamandır beklediği işaret fişeği işte o an yakılmış oldu.

SOHBETLERİNDE TEVHİD VE GÖNÜL İRTİBATI KURDU

Lütfi Filiz, Noktanın Sonsuzluğu ciltlerinde de okunabileceği gibi bahsettiği konu neleri kapsıyor olursa olsun daima tevhidi vurgulamış bir sufi. Metinleri gözden geçirdiğimizde evvela kendisinin Türkçeyi ne kadar güzel kullandığını görüyoruz. Bu sohbetlerin metne geçmiş halleri de öylesine lezzetli. Anlattığı konularda diğer sufilere göre daha az kavram kullanmış, doğrudan söylemeyi tercih etmiş, nihayet söylediklerinin kendi dilinden değil Hakk'tan sadır olduğunu “*Faniya bu sözleri sen değilsin söyleyen / nutk eden hakkın dili, dilde tercüman benim*” diyerek anlatmıştır.

Sohbetlerinde eğitim usulünü şöyle izah etmiştir: “*Burada tevhidi ve mertebeleri, ahadiyete varıncaya*

kadar sözle anlatıyoruz. Ama bu anlatılanları yaşamadan idrak etmek mümkün değildir. Bunu sözle anlamaya çalışmak “Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah’ın resûlüdür” diyenin Müslüman olmasına benzer. Böylelerine ancak “Dil Müslümanı” denebilir. Gerçek anlamda Müslüman olup, selamete çıkmaksa (ki bizim eğitimimizin amacı budur) kelime-i tevhidi yaşamakla mümkündür.”

Eğitim usulünde zikrettiği gibi tevhid esasına sıklıkla vurgulamış bir sufidir Lütfi Filiz. Bir sohbetinde Melamiliğin en kolay anlaşılın ve en çabuk terfi edilen yol olduğunu söyleyen Filiz, tevhide ulaşma yolunda da “Bir insan “Dünyaya çıplak geldim, çıplak gideceğim” düşüncesine ulaşırsa, o zaman tevhide bulmuş ve ehl-i tevhide uygun hareket etmiş olur. Böylelerinin arkasından dünya koşturmaya başlar” diyerek kendince bir formül vermiştir.

Tasavvufta âlemi nitelemek için kullanılan bir kavram olan masiva, Lütfi Filiz’e göre tevhid ehli olan insanlarda yok hükmündedir. Çünkü: “Masiva tevhide yeni ilgilenmeye başlayanların dikkatini bir noktada toplamak için ortaya atılan bir kavramdır. İşin aslı öğrenilip, Hakk’tan başka bir şey olmadığı

idrak edildiğinde, masiva diye bir şeyin olamayacağı da anlaşılır.”

ŞİİRLERİYLE GÖNÜL SAHİPLERİNE SESLENDİ

Lütfi Filiz yalnız sohbetleriyle değil, ney üfleyerek, ilahi besteleyerek ve Fânî mahlasıyla şiirler yazarak, söyleyerek nice gönülde hâlâ hatırlanan ve hatırlanacak olan bir yer temin etmiştir. “Yâ hû” redifli şiirini bilmeyen yoktur. Özellikle bir dizesinde birçok sorunun cevabı vardır: “İmtihan için oluptur dâima neş’e, azap / sen seni bilmek içindir kahri, lütfü be yâ hû.”

1945 yılından beri yazdığı şiirleri “Fânî Divanı” adıyla Pan Yayıncılık tarafından 2002 yılında neşredilmişti. 309 sayfalık bu eseri şimdilerde bulmak güç, umulur ki tıpkı Noktanın Sonsuzluğu ciltlerinde olduğu gibi bu kitap da yeni baskısıyla gönül ehlinin istifadesine sunulur. Zira içerisinde derin bir tasavvufî ömrün şiirleşmiş hâli bulunmaktadır.

Gönül denen o eşsiz kelimeyi şiirlerinde en çok kullanmış şifirlerden biridir Fânî. Genellikle mürşit-mürîr ilişkisiyle ve tevhid yorumuyla gönül denen kavramın içini doldurur. Misalen; “Ebedî ruha şifâ, aşk ile yansın bu gönül / bir az eksilse

heman ye’s ile solsun bu gönül” der ve şöyle devam eder: “Bu gönül bir idi zaten ezeli dostu ile / bir olan yâr ile birlikte karar etti gönül.”

YOL GÖSTERENİ OLMAYANIN ZEVKİ KEDERDİR

Mürşidin gerekliliği ve manevi tekamül için formüller gayet açık biçimde gözlenebilir Lütfi Filiz şiirinde. Fânî için “yalnız gidenin hâli harap, ömrü hederdir / yol göstereni olmayanın zevki kederdir”. Bunun için öğüdü ise şöyledir: “Bir mürşid-i kâmil ara, boş geçmesin ömrün / şeksiz yolu aydınlatan ol şems-i zaferdir.”

Görüldüğü gibi günümüz Türkçesinin yoğun olduğu, rahatlıkla anlaşılabilir ve akılda kalıcılığı yüksek bir üslub anlayışı var şiirlerinde Lütfi Filiz’in. Öğütlerini, karşısındaki gönülleri incitmeden, sohbet edermiş gibi, gönülden verir. Her öğüdünde muhakkak varılacak noktanın zevki, keyfi ve eciri üzerine de yorum katar: “Gel kendini bil geçmeden ömrün bu fenâdan / bir mürşide bağlan haber al zevk-i bekâdan / rüzgâr gibi geçmekte günün gafleti, terk et / gir mekteb-i irfâna, oku ilmi Hüdâ’dan.”

1966 yılında yazdığı bir şiirinde modern Türk şiirine yakın bir üslup vardır. “Tüm güzellere güzellik vereni gördünüz mü / O bu illerden değil / tüm iller O’nun” diye başlar bu şiirine ve şöyle bitirir: “Ben sustum / bilen, gören, bulanlara ne mutlu / tüm güzellere güzellik vereni.”

14 Aralık 2007’de Hakk’a ve mürşitlerine kavuşan Lütfi “Fânî” Filiz’i vefatının dokuzuncu senesinde rahmetle, minnetle anıyorum.

“Hiçbir dileğim yok senden ilahi, İstedğin gibi olayım yeter. Gönüller tahtının Celisi Şahu, Kapında bir kulun olayım yeter. Çok söze lüzum yok edebi takın; Bir söz var ‘kurbanın olayım’ yeter.”

“HALEP DE BİR SINAV KÂĞIDI HER MÜ’MİN KULUN ÖNÜNDE!”*

MEHMET ASLAN

Şair,Yazar

Bu güne kadar, insan hakları, özgürlükler, demokrasi, terörizmle mücadele gibi parlutlu kavramlarla dünyaya nizam vermeye kalkanların bugün ellerinde Halepli çocukların kanını taşıdığını biliyoruz. Evet, Halep şimdiye kadar topyekûn dünyanın sınıfta kaldığı bir imtihan kâğıdı olarak duruyor önümüzde. Bizim neler yaptığımızın, yapabildiğimizin takdiriniyse Allah’a bırakıyorum.

Kalemler artık bazı cümleleri yazmaktan hayâ ediyor. Bazı kelimeler yan yana gelememekten mahcup. En çok da artık Halep'in yanına varamayan "huzur", Halep'e değemeyen "aydınlık".

Kaç zaman oldu sahi? Aylar, yıllar, yüz yıllar? Saatlerimizle ölçülebilir bir zamandan bahsetmiyorum. Ama o kadar uzak ki Halep'in yüzünü en son gülerken hatırladığım an. Adının, bir rivayete göre "süt veren" anlamına geldiğini bilmeden önce de, zihnimde nedense güzel bir kadını Halep. Siyah upuzun saçları, insanı içine çeken sürmeli gözleriyle, eşsiz bir gizemdi. O kadar güzeldi ki, çirkin olan ne varsa, ona bakar bakmaz erir kaybolurdu, daha yanına yaklaşmadan mecalsiz kalırdı kötünün dizleri. Öyle inanırdım.

Sonra bir gün korkunç bir şey oldu. Savaş denen o ucube, geldi ve buldu güzeller güzeli Halep'i. Hep böyledir çünkü. Hep bir gü-

“

**BİZ NE ZAMAN
ÖLSEK, ÖNCE ÜÇ BEŞ
RİYAKÂRCA KINAMA
GELDİ, ARDINDAN
DA BİRKAÇ SÖZÜM
ONA YANLARINDAYIZ
MESAJI. SONRA
KAPILAR KAPANDI VE
DEVAM ETTİ KAPALI
KAPILARIN ARDINDA
YAPILAN HESAPLAR.
İYİ BİLDİĞİMİZ, ARTIK
USANDIĞIMIZ ŞEYLER
BUNLAR.**

”

zel vardır, bir de çirkin. Ve çirkin, güzele düşmandır hep, haset eder güzelliğine. Savaş denilen o ucube de, önce canım sokaklarını paramparça etti Halep'in. Ardından, ölüm kusan uçaklarıyla göğünün maviliğini çaldı. Damları sofralara çöken evlerde uyku nedir bilmez oldu Halep. Sokaklar, bir vakit sesleriyle çiçeklendiği çocuklarının kanlarıyla kıpkızıldı. Ama o korkunç ucubeye yetmiyordu bütün bunlar. İsteddiği Halep'i yakıp yıkmaktan fazlasıydı. Yok etmek, iz bırakmamacasına bütünüyle silmek yerin üstünden, belki mümkünü olsa Halep'in varlığını dahi unutturmak dünyaya. Merak etmeyin, oturup masal anlatacak değilim size. Sadece, kalbimin almadığı bazı şeyleri, hani bir ihtimal alır mı acaba diye, aklımı deniyorum. Bütün bunlar olurken bir anda ne oldu da, dünyanın bütün o barış güvercinleri akbabaya döndüştü diye soruyorum kendime. O kendisinden hiçbir şeyin kaçmayıyla çalım satan batının keskin gözleri, bir anda ne oldu da bunca vahsete kör oldu? Ya, bir karıncanın ayak sesini bile işitecek kadar keskin kulakları; nasıl olup

da duymuyordu bunca çılgığı, bunca feryadı? Bu nasıl bir perdeydi ki Halep'in üzerine inan, onu bir anda görünmez, duyulmaz kılmıştı? Yoksa tam tersi, yine bir sahnenin perdesi mi açılmıştı, birileri "kaygıyla" izlesin diye?

Halep'te olup bitenleri, olmakta olanları, analiz edebilecek siyaset bilgim(!) yok. Üstelik hesabın ne olduğu, neden olduğu, kimler tarafından yapıldığı, Halep'e kimlerin ihanet ettiği, kimlerin onu yarı yolda bıraktığı da ziyadesiyle yazıldı, çizildi, konuşuldu. Yetmedi, ölen masumların, hatta kundaktaki bebeklerin sayısı bile telaffuz edilebildi büyük bir soğukkanlılıkla. Fotoğraflara bakıldı. Parçalanmış bedenlerin, kapanmamış gözlerin, harabeye dönmüş sokakların fotoğraflarına. Bakılabilirdi evet. Acıdır ki, ne diller tutuştu bunları konuşurken, ne o görüntülere bakarken, gözler çukurlarından aktı. Usul usul bir karanlığa gömüldü kalpler. Çürümenin adını kanıksamak koyduk. Çünkü Halep, ne yazık ki ilkimiz değil. Yüzyıllardır, aynı senaristlerin elinden çıkmış, en rezil yönetmenlerce yönetilmiş bunun gibi

korkunç, sayısız film izledik. Şimdi bir kez daha, o sefil ağızlardan artık ezberlediğimiz replikleri dinliyoruz. Biz ise sesinin olan gücüyle çığlık atıp, duymazdan geleceklerini bile bile Halep'e ses olmaya çalışan bir avucuz yine. Çünkü bu hep böyle oldu. Biz ne zaman ölsek, önce üç beş riyakârca kınama geldi, ardından da birkaç sözüm ona yanlarındayız mesajı. Sonra kapılar kapandı ve devam etti kapalı kapıların ardından yapılan hesaplar. İyi bildiğimiz, artık usandığımız şeyler bunlar.

Var gücümüzle Halep'te yaşanan vahşeti anlatan yazılar yazdık gazete ve dergilerde, yıkımın boyutlarının nereye vardığını gösterebilmek için de fotoğraflar. Ulaşabildiğimiz her platformda, bıkip usanmadan Halep'e reva görülen zulmü anlattık. O zaten, dünyanın gözü önünde yıkılıp yıkılan Halep'i, bir kez daha. Yaptıklarımız, birilerinin, hatta zaman zaman içimizden birilerinin bile küçümsediği, çocukça bulduğu şeylerdi. Elbet biz de biliyorduk, çığlıklarımızın bu canavarı durdurmaya yetmeyeceğini, insafa gelmeyeceklerini. Üstelik kimi kime şikâyet ediyorduk ki. Dünya her, "Nerdesin?" diye sorduğumuzda, aklımızın almadığı iğrenç bir sessizlikle cevap veriyordu bize. Bir kez daha, bu kez de Halep'te öğreniyoruk, "Bazı kalpler mühürlenmiştir. Bazı kalpler Allah korkusundan mahrum bırakılmıştır" cümlelerinin anlamlarını.

Yine de umudumuzu kesmedik. Çünkü bizim ölçümüz, kazanmak ya da kaybetmek değil, zulüm karşısında emrolunduğu gibi davranmaktır; dilsiz şeytan olmamak, elimizle yahut dilimizle, hiç birini yapamıyorsak kalbimizle bu zulme dur demek. Biz de bunu yaptık. Azımızı çoğa sayınsınlar deyip, ihtiyaç olabilecek ne varsa turlara doldurup Halep'e koştuk. Gücümüz neye, ne kadarına yeterse. Büyük, küçük,

zengin fakir hepimiz, okullarımız, iş yerlerimiz, belediyelerimiz, sivil toplum kuruluşlarımızla, "Sizinleyiz." dedik; "Elinizi herkes bıraksa da biz bırakmayız."

Onlar yani masumların kanını eme eme semirmiş canavarlar, kendi ülkelerine sığınmak zorunda kalacak her bir mazlumun ekonomik ve sosyolojik maliyet hesaplarını yaparken; bir tek biz, kapılarımızı ardına kadar açıp kardeşlerimizin bir an evvel o cehennemden kurtarılıp getirilmesini bekledik. En çok da o gün, Halep'e tahliye için konvoyların gittiği gün, korkuyla ümit arasında ve bir tek Allah'a dayanarak.

Şimdi Halep'ten geriye, bakmaya utandığımız dev moloz yığınları kaldı. Yağan bombalar yalnız şehri harabeye çevirip masumların canını almakla kalmadı; dünyanın, adına "evrensel değerler" dediği masalını da bitirdi. Gözünün önündeki bu korkunç kıyıma ses çıkarmayanların, bundan sonra söyleyeceği hiçbir söze itibar edecek değiliz. Bu güne kadar, insan hakları, özgürlükler, demokrasi, terörizmle mücadele gibi parlıtlı kavramlarla dünyaya nizam vermeye kalkanların bu gün ellerinde Halepli çocukların kanını taşıdığını biliyoruz.

Evet, Halep şimdiye kadar topyekûn dünyanın sınıfta kaldığı bir imtihan kâğıdı olarak duruyor önümüzde. Bizim neler yaptığımızın, yapabildiğimizin takdiriniyse Allah'a bırakıyorum.

Şimdi evinden koparılmış binlerce masumun canı bizlere emanet. Yeni imtihanımız; ülkemize sığınan bu kardeşlerimizle nasıl yaşayacağız, onlara nasıl davranacağız. Tüm bu yaşananlardan almamız gereken dersi aldık mı, alabildik mi bunu da zaman gösterecek. Düşmanı gördük bildik, oyunu da çözdük; ama ya bizim her defasında bu oyunlara geliştirimiz. Söylemesi

güç, bir o kadar da utanç verici olsa da, bedel olarak ödediğimiz bunca candan sonra, duam o ki; bu dersi, bu defa almış olalım artık. Halep'i bir daha mamur görebilecek miyiz bilmiyorum. Sokaklarında yeniden çocuklarımız koşacak mı, bunu da. Ama yeni bir Halep görmemek için hala fırsatımız var.

Bunun için, katliam eşiğinin ve dünyanın umursamazlığının orantılı bir biçimde giderek yükseldiği şu günlerde, zulüm, haksızlık ve adaletsizlikler karşısında hakkı ve adaleti savunmak, kardeşlik hukukunun gerektirdiklerini yerine getirmek ve zalimlerin sindirmeye çalıştıkları sesimizi yükseltmek zo-

“

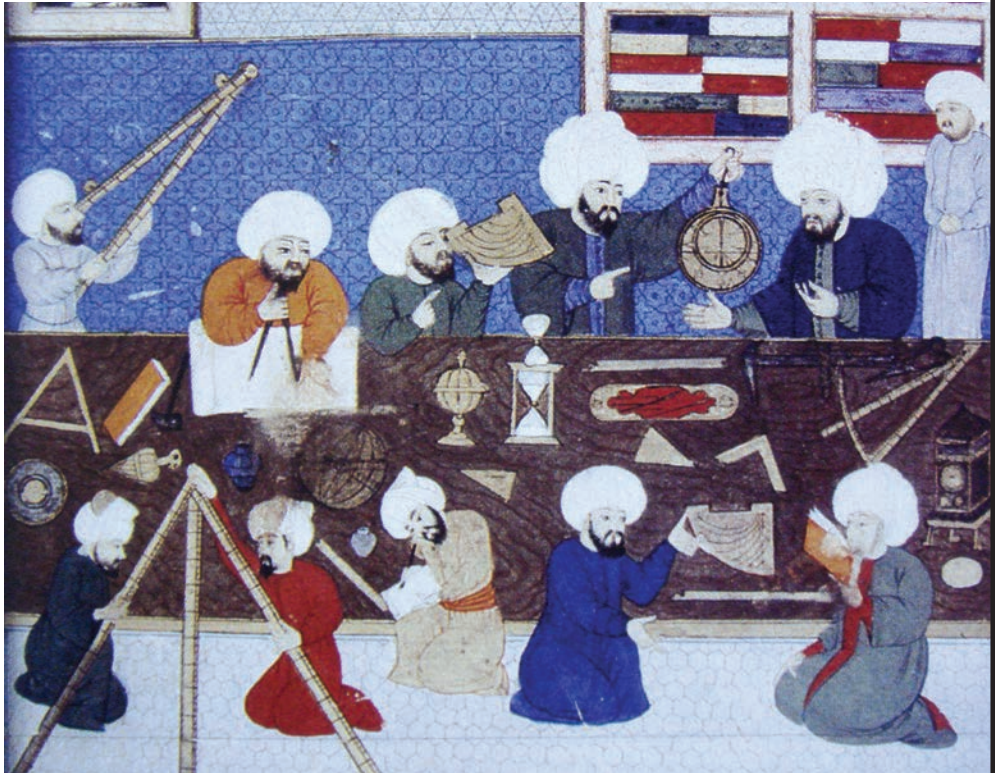
ŞİMDİ HALEP'TEN GERİYE, BAKMAYA UTANDIĞIMIZ DEV MOLOZ YIĞINLARI KALDI. YAĞAN BOMBALAR YALNIZ ŞEHİRİ HARABEYE ÇEVİRİP MASUMLARIN CANINI ALMAKLA KALMADI; DÜNYANIN, ADINA "EVRENSEL DEĞERLER" DEDIĞİ MASALINI DA BİTİRDİ.

”

rundayız. Ölçümüz, zulmün karşısında dilsiz şeytan olmamaktır. Gayretlerimiz ister görülsün, ister görülmesin, ister görmezden gelinsin ya da maksadı çarpıtılsın; bizim ölçümüz, zulmün karşısında dilsiz şeytan olmamaktır.

**Cahit Zarifoğlu'nun, "Soru İşaretlerinden Biri" adlı şiirinden mülhem.*

OSMANLI TOPLUMUNDA MANEVİ EĞİTİM SİSTEMİ

DOÇ. DR.
HAMİYET ÜNAL

*Erciyes Üniversitesi,
Öğretim Görevlisi*

Osmanlı tarihçiliğine eserleri ve araştırmalarıyla damgasını vurmuş olan ve kendisinden sonra gelenlerinden ondan hâlâ istifade ettiği, etmek zorunda olduğu merhum Fuad Köprülü; 1930'lu yıllarda kaleme aldığı eserlerinde özellikle bir konuya değinir: Osmanlı'ya ruh veren erenler, dervişler,

âlimler, şeyhler. Kuruluş dönemi olarak adlandırılan XIII. ve XIV. yüzyıl arasında Anadolu'yu hem iktisadi hem de içtimai anlamda örgütleyen, bir anlamda ise Anadolu'ya ruh veren dört oluşumdan bahseder Köprülü: Gazıyan-ı Rum, Ahıyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum, Bacıyan-ı Rum ve fakılar. Köprülü'den hemen sonra gelen ve

onun anlayışını daha da genişleten Ömer Lütfi Barkan ise “Kolonizatör Türk Dervişleri” diyerek bu örgütleri birbirine bağlar. Aynı adlı kitabında şöyle özetler Kolonizatör Türk dervişlerini: “Birçok köylere ismini veren, elinin emeği ve alınının terile dağ başlarında yer açıp yerleşen, bağ ve bahçe yetiştiren dervişler ve daima garbe doğru Türk akını ile beraber ilerleyen benzerlerini doğuran zaviyeler ve bu zaviyelerin harbe giden, siyasi nüfuzlarını padişahların hizmetinde kullanan, zaviyelerinde padişahları kabul eden ve onlara nasihat veren şeyhler bizim alakamızı celb etmek için bir çok vasıflara haizdirler.”

MANEVİYAT ERENLERİ

Önce Köprülü'nün sınıflandırdığı topluluklara genel bir şekilde göz atmamız gerekmektedir. Askerî, dinî ve meslekî teşekküller olarak bir konu içine dâhil ettiği bu gruplar için Köprülü bilhassa Âşık Paşazâde'den istifade etmiştir. Âşık Paşazâde'nin “maneviyat erenleri” olarak izah ettiği bu teşkilatlar şöyledir:

Gâziyân-ı Rum: Diğer adıyla Gâziler ve Alpler. Türk toplumunda daha evvel Alpler olarak bilinen ve İslamlaşmayla birlikte Gazi unvanıyla anılan bu toplulukların esas görevi savaşmaktır. Cihat ve gaza onlar için hem bir yaşam biçimi hem de topluluklarının geleceği adına olmazsa olmazdır. Din, vatan ve millet için hem canlarını hem de mallarını feda etmeye her daim hazırdırlar. Barkan ekolünden gelen Halil İnalçık; 1302'te bir imparatorluk ordusunu Bafeus'ta yenecek kadar güçlenmiş ve bir beyliğin ilk defa ciddi biçimde ortaya çıkma-

sını sağlayan Osman Gazi'yi şöyle tanımlar: “Ucta Türkmenleri ve gelen gâribleri gazâ savaşları için örgütleyen, subaşılardan bir alp gâzi idi. Onu ötekiler arasından seçkin duruma getiren özellik, Osmanlı tradisyonuna göre bir Vefâi Babâi tarikat halifesi olarak uca gelen Ede-Bâli'nin yakınlık ve manevi desteği olmuştur. Osman Gazi'nin başarısı, seferde alpleri ve nökerleri bayrağı altında toplayabilmesidir.”

Âhiyân-ı Rum: Diğer adıyla Anadolu âhileri. Anadolu'da Türkler tarafından ortaya çıkarılmış olan fütüvvet teşkilatlarının gelişmiş ve yayılmış hâlidir. Arapça “kardeşlik” anlamına gelen Âhilik, iş hayatında da kan bağı kadar yakın olan toplulukların davranışlarını ortak kılan bir değerler bütünüdür. Osmanlı'nın tarih sahnesine çıkışını hızlandıran sebeplerden biri olan Moğol istilası ve diğer uzun süreli iç isyanların Anadolu'yu paramparça etmesinden endişe eden bazı manevî liderlerin, müridlerin, hocaların ve erenlerin sorumluluğu kendi üstlerine almasıyla iyice belirginleşmişlerdir. Bu ve buna benzer tehlikeli durumlarda bir refleks olarak ortaya çıkan âhilerin bilinen ilk liderlerinden biri Âhî Evran'dır.

Anadolu topraklarını manevi iklimle yeşerten Horasan erenlerinin şüphesiz meslekleri de vardı. Bu meslekler kimi zaman birbirinden kopuk, bağımsız ve ilişkiyi önemsemeyen bir tutum içindeydi. Bu tutum, Anadolu toplumunda milletleşme sürecinde olumsuz bir vaziyetken Âhî Evran, zaviyelerden, tekkelerden müteşekkil esnafın birlik ve beraberliğini sağlamıştır. Öyle ki bu düzen asırlar boyu de-

vam etmiş, her mesleğin bir üstadı olmuştur. İşte bu üstaplara âhî, topluluğa da âhiler denmiştir. Âhî Evran'ın ortaya çıkardığı bu yapı Osmanlı Devleti'nin asırlar boyunca iktisadi yapısının temelini oluşturduğu gibi bekar gençlerin birer meslek kazanmasını ve onların da meslek erbabı yetiştirecek duruma gelmelerini sağlamıştır.

Unutulmamalıdır ki tarihte büyük yol kat eden devletlerin ekseriyeti, gençlerini çocuk denen yaşlarda yetiştirmeye başlamış ve onlara muhakkak bir meslek yahut sanat kazandırmıştır. Âhilerin toplantı yerleri çoğu zaman tekkeler olmuştur. 800'e yakın maddeden oluşan bir fütüvvet nizamnamelerine vardır. Her meslek erbabının bir “âhî babası” vardır. Mesleğini “yapabilecek” yeteneğe kavuştuğunda aldığı icazetnameyle kendi işini kurar. Eğer affedilmeyecek bir şey yaparsa (Yapımında eksik deri kullanılmış bir ayakkabı, az hamurlu ekmek, su katılmış süt vb.) muhakkak cezalandırılır ve hatta meslekten men edilirdi. “Pabucu dama atılmak” sözü, mesleğinin hakkını ver(e) meyen bir ayakkabıcının meslekten men edilmesini açıklamaktadır.

Bâciyân-ı Rum: Yukarıdaki örgütlerde yer alanların hanımları da Anadolu'nun manevi ikliminin güçlü bir temele oturması ve daima gelişmesi için ellerinden geleni yapmışlardır. Bilhassa uc beyleriyle Türkmen kabilelerinin hanımlarından müteşekkil olan bu grup herhangi bir resmîyete bağlı olmamakla birlikte tabiri caizse cephe gerisidir. Bazen aşlarıyla bazen de silah taşımalarıyla topluma katkıları olmuştur. Özellikle de topluluğa yeni katılanlara gösterdikleri hoşgörülle, daima gönülleri fethet-

mişlerdir.

Abdalân-ı Rum: Yukarıda Horasan erenleri olarak bahsettiğimiz topluluğun örgütlenmiş adıdır. Moğol istilasından önce Anadolu'ya Maverâünnehir, Harezm, Horasan, Azerbaycan yoluyla birçok derviş gelmiştir. Bu dervişlerin her biri farklı bir tarikata mensup olduğundan usulleri, erkanları ve şüphesiz yaşam biçimleri gibi görünüşleri de farklıydı. Kimisi çıplığa yakın bir formda gezerken kimi de hiç toplumun içine karışmayıp geri planda rol üstlenmeyi severdi. Dervişlerin bağlı olduğu bir tarikat olduğu gibi o tarikatın da bir şeyhi bulunurdu. Dolayısıyla her tarikatın da eğitim metodu farklıydı. Ahmed Yesevî, Şihabüddin Sühreverdi, Necmüddin Kübra, Muhyiddin İbn Arabi, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî bu büyük şeyhlerden bazılarıdır. Şeyh

- derviş yapısı için Tapduk Emre - Yunus Emre örneği, verilebilecek en güzel örneklerden biri olacaktır. Yunus Emre, "Yunus" olabilmek için yıllarca Tapduk'un ocağına odun taşımış, bu odunların her birini aynı eşitlikte kesmeye özen göstermiştir. Çok daha sonrası için ise Üftâde Hazretleri - Aziz Mahmûd Hüdâyî Efendi örneğini vermek de mümkündür. İşte Edirne'den Bursa'ya, Ankara'dan Malatya'ya kadar Anadolu toplumu bu erenlerin edepleriyle önce büyükler önünde eğilip küçülmeyi, daha sonra da büyümeyi öğrenmiştir. Bu erenler sıklıkla Vefaiyye, Haydariyye, Yeseviyye, Rufâiyye, Mevleviyye tarikatlarına mensupturlar. Erenlerden bugünlere elbette büyük sorunlarla boğuşmak zorunda kalmıştır tekke kültürü fakat asırlardır, günümüzde bile söylenen bir sözdür: "Bu memlekette ayağı taşa takılan bir tekkenin kapısının önüne düşerdi."

MEMUR, ASKER, SİVİL EĞİTİM MERKEZLERİ

Osmanlı'da ilk eğitim manevi anlamda verilmiştir, dolayısıyla eğitimin temelleri sağlam atılmıştır. Fetih dönemine kadar merkezi bir sisteme sahip olmayan Osmanlı, fetihten sonra merkezileşmiş ve çeşitli örgütlerin resmileşmesiyle

birlikte kurumsallaşmıştır. Ancak bu durum erenlerin manevi eğitimine elbette engel olmamıştır, aksine onlardan da istifade edilerek medreseler inşa edilmiş, kurulan eğitim kurumlarında da kendilerinden muhakkak yararlanılmıştır. 15. yüzyıla kadar klasik eğitim metotlarından vazgeçmeyen Osmanlı, dönemin değişen ve gelişen şartlarına kendi yöntemleriyle ayak uydurmuş, çoğu zaman dünya üzerinde en iyi eğitimi veren kurumlara sahip olmuştur. Klasik dönem sonrasında memur yetiştirmek için Enderun, acemi oğlanlar ocağı, mülkiye mektebi, darülmaarif, mekteb-i osmani ve lisan mektebi gibi kurumlar ciddiyet kazanmış, önemini uzun zaman sürdürmüştür. Kara, donanma, havacılık ve tıp üzerine de bilhassa askerî anlamda ihtiyaçları karşılayacak mektepler teşkil edilmiştir. Sıbyan mektepleriyle başlayan sivil eğitim ise oldukça farklı kurumlarda aralıksız devam etmiştir ve bu kurumların kuruluşu klasik döneme, büyük bir kısmı ise fetih dönemine aittir. Özellikle medreseler, darülkurralar, iptidai- idadi- rüştiye, darülfünun, darüşşafaka, dârülmuallimât ve mekteb-i aşiret-i hümayun bu kurumlardan bazılarıdır.

Osmanlı'da temel eğitimi, İslam eğitim sisteminin de temeli olan medreseler sağlamıştır. Çok sıkı bir denetime tabi tutulan medreselerde fıkıhtan müziğe, kelimadan fen ilimlerine kadar birçok konuda eğitim verilirdi. Fatih Sultan Mehmed'in kurduğu Sahn-ı Seman Medresesi, fetihten sonra kurulan ilk ve en büyük eğitim kurumlarından biridir. Tabiri caizse bir akademi'dir. Bu medrese; Timur İmparatorluğu'nun 4. Sultanı, matematikçi ve gökbilimci olan Uluğ Bey'in hizmetinde bulunmuş Ali Kuşçu'nun liderliğinde teşkilatlanmıştır. "Sekiz Bölüm" anlamına

Her meslek erbabının bir "âhî babası" vardır. Mesleğini "yapabilecek" yeteneğe kavuştuğunda aldığı icazetnameyle kendi işini kurar.

gelen Sahn-ı Seman Medresesinde ismi gibi sekiz bölüm vardı ve 19 odası bulunmaktaydı. Her odada en fazla iki-dört çocuğa ders verilirdi. Günümüzde verilen birebir eğitimin başlangıç yeri olarak Sahn-ı Seman Medresesi'ni göstermek mümkündür.

Yaygın olarak Osmanlı'da eğitim tüm toprakların her köşesinde camiler, mescitler, tekkeler, zaviyeler, sahaflar, loncalar, kiraathaneler, meşkhaneler ve mevlevihaneler vasıtasıyla verilmiştir. Özellikle tasavvufi hayat, Osmanlı toplumunun asırlar boyunca diri kalmasına imkân sağlamıştır. Edirne, Bursa ve Konya merkezli tekkelerin irşad faaliyetleri, dervişleri vasıtasıyla tüm Osmanlı topraklarına yayılmış ve bu da "Türk İslâmı" adı verilen yapıyı ortaya çıkarmıştır. Sûfiler aşk için "Tadan bilir tatmayan bilmez" (Men lem yezuk lem ya'rif) demişlerdir. Türk sûfilerin buna katkısı ise şöyle olmuştur: "Men lem yezuk, bilmez yazık."

Tasavvuf kültürü Mustafa Kara'dan nakletmek gerekirse şu konulardan müteşekkildir:

- Tasavvufi şahsiyetler: Sufiler, dervişler
- Tasavvufi eserler: Kitaplar, risaleler
- Tasavvufi müesseseler: Tekkeler, zaviyeler
- Tasavvufi ekoller: Tarikatlar, meşrepler

Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olan Bursa, tüm topraklarda gelişen tasavvufi hayatın ilk ve en önemli merkezlerinden biri olmuştur. Yukarıda ismi geçen erenlerin XIV-XVI. yüzyıllarda Anadolu'ya gelişlerinde ilk tercih ettikleri yerdir. "Burc-ı evliyâ" denen yer, bu ismi erenlerin orada sıklıkla ikamet etmeleri sebebiyle almıştır. Yaşayış, düşüncü ve eğitim hayatının ruhu

Bursa'dan Anadolu'ya üflenmiştir. Emir Sultan, Abdal Murat, Geyikli Baba, Abdullatif Kudsi, Ahmet İlahî, Niyaz-ı Mısıri, İsmail Hakkı Bursevî, Lamiî Çelebî, Somuncu Baba, Üftade; Bursa'dan bu ruhu üfleyen ilk büyüklerdendir.

Tasavvufun gayesini merak edenler için Mustafa Kara şunları söylemiştir: "Tasavvufun gayesi insân-ı kâmil yetiştirmektir. İmanın ve İslâm'ın esaslarıyla yoğrulmuş mü'mine, tasavvuf, ihsanın inceliklerini ve sırlarını sunmakta ve "Allah'ı görüyormuşcasına" coşkun ve tarif edilmez bir hal içinde, O'na kul olmanın vecdini ve canlılığını yaşatmaktadır. Bu vecd ve canlılık İslâm düşüncesinin kalb ve gönül yönünü geliştirmiş, bunun neticesinde ortaya çıkan eserler asırlarca insanlara ışık tutmuş ve tutmak-

tadır. "Kalbden kalbe yol vardır" düsturunu belgeleyen bu eserler, asırlar boyunca maddenin ve basit heveslerin daracık kalıpları içinde sıkışıp kalan insanlara soluk alma fırsatı vermiş, ümit bahşetmiş, yeni ufuklar kazandırmıştır."

Tekkeler evvela tüm ihvanın Allah'ın hoşuna gidecek birer kul olmaları yolunda büyük rol oynamışlardır. Bu ihvan hem evlerinde hem işlerinde şeyhlerinden aldıkları vazife doğrultusunda birer halife görevi üstlenip, irşad faaliyetlerini her alanda sürdürmüşlerdir. Müsikî ve geleneksel sanatlar başta olmak üzere birçok faaliyette başrolü tasavvuf kültürü oynamıştır. Misal olarak bugün topraklarımızda her şeye rağmen hâlâ dinlediğimiz bir müziğimiz varsa bunu tekkelere borçluyuzdur.

Tekkeler, manevî akademilerdir.

Mahir İz Hoca'nın talebelerinden Yaşar Fersahoğlu'nun dizeleri herhalde O'nu en iyi ve en kısa anlatan bir beyandır:

“İrşad” a “Mahir” di Davada “iz” di

Bir gün öğrencileri Mahir Hocaya; “hocam neredeyse ailenizden daha çok bizimle vakit geçiriyorsunuz, neden böyle yapıyorsunuz” diye sorduklarında Mahir İz Hoca, “Sizler benim talebemsiniz evlâdım! Bir hoca için talebe, evlâddan daha evlâdır!... En hayırlı vâris, talebedir!...Evlâd, idealini suistimal edebilir, ama talebe etmez!... Senin amel-i salihini evlâddan ziyâde talebe devam ettirir. Allah muhafaza buyursun, evlâd hayırsız çıkabilir, ama talebenin hayırsız çıkma ihtimali daha azdır.” diyerek öğrencilerine ve mesleğine olan bakış açısını dile getirmiştir.

MUSTAFA CANBEY

Gazeteci, Yazar

Dönemin şartlarında orta halli bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. 28 Ocak 1895'te İstanbul'da doğan Mahir İz, Ankara Kadısı İsmail Abdülhalim Efendinin oğlu, edebiyat tarihçisi Fahir İz'in ağabeyidir. Babasının devlette görev alması sebebiyle eğitimi-öğreniminin bir kısmını Midilli, Balıkesir, Isparta, Medine, İstanbul ve Ankara'da görmüştür. Ankara Sultanîsini bitirdi. Birinci Büyük Millet Meclisinde zabıt kâtipliği yapmıştır. İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde ders verdi. Bu ara iki yıl Kimya, bir yıl Hukuk fakültesinde okuyup sonra Edebiyat Fakültesini tercih etmiş ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir (1936). Eğitime büyük önem veren Mahir İz Hoca, değişik zamanlarda değişik fakültelerde

öğrenci olmuştur. En son 1938 yılında Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Öğretmenlik hayatı Çamlıca Kız Lisesi Edebiyat öğretmeni iken emeklilikle sona erdi (1960), ancak emekliliğin rehavetine kapılanlardan olmadı. Nitekim kısa bir süre sonra İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde göreve başladı ve burada İslami Edebiyat dersi yanında Haydarpaşa Lisesinde edebiyat; İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünde hitabet, irşad ve tasavvuf tarihi dersler verdi. Cumhuriyet dönemi Türkiye'si'nin soyadına uygun olarak 'iz' bırakmış seçkin ilim, fikir ve gönül adamlarından biriydi Mahir İz. Kültür dünyamızın unutulmayan şahsiyeti bundan 42 yıl önce Hakka yürümüştür. Ömrü boyunca hocalık yapmış, binlerce öğrenci yetiştirmiştir. Mahir Hoca, öğretmenliği o kadar sevmiştir ki, mezar taşını

“Muallim Mahir İz” olarak yazdırdı. Mahir İz, çok yönlü bir kişiliğe sahip olup, İslâmî ilimlere de vakıf biriydi. Bunun yanı sıra “Din ve Cemiyet”, “Tasavvuf” ve “Yılların İzi” isimli kitapları da mevcuttur. Güzel ahlâkı ile öğrencileri ve çevresine örnek olmuş, bulunduğu tüm ortamlarda dinimizi hâl ve kâl diliyle anlatmaya çalıştı. Sevilen bir sohbet adamı ve iyi bir hatipti. Sohbetleri büyük haz verirdi. Mahir İz hoca sohbetlerle yetiştiğini ve o muhabbetini konuşarak sohbetlerin tadını hasretle andığını “Yılların İzi” isimli hatıratında anlatır. Mahir Hoca gençliğe ve dolayısıyla da öğrencilerine çok büyük önem vermiş, halkın devamlı içinde olmuş, pek çok cemiyet ve vakfın kuruluşuna öncülük etmiştir. Teorik ders bilgileriyle yetinmemiş, öğrencilerine içinde buldukları dünyanın problemleriyle yüzleşmelerini istemiştir. Güzel ahlâkı ile öğrencileri ve çevresine örnek olmuş, dinamik bir hayat içinde bulunmuştur. Bulduğu tüm ortamlarda dinimizi hâl ve kâl diliyle anlatmıştır. Bu manada şu cümlesi manidardır:

“

ALLAH'IN VE RESULÜNÜN İSTEDİĞİ MÜSLÜMAN CAMİ İÇİNDE ANLAŞILMAZ. CAMİ CEMAATİ VEYA ARAFAT'TAKİ CEMAAT ALLAH'IN BİN BİR EMRİNDEN SADECE İKİSİNİ YERİNE GETİRENDİR. MÜSLÜMANIN HAKİKİ ÖLÇÜSÜ CAMİ DIŞINDAKİ, MUAMELATINDAN, İŞLERİNDEN MEYDANA ÇIKAR...

”

1960 ihtilalinden sonra, Kur'an'ın Lâtin harfleri ile basılması projesi kapsamında Diyanet işleri tarafından Ankara'ya davet edildi. Burada, heyette bulunan kişileri, bu işin yanlış olduğuna ikna etmeyi başardı ve böylece bu proje devreye sokulmadı. Hoca iyi bir şairdi de.. Bilenen adının dışında müstear isimler de kullanmıştır. Yazıları Diyanet Gazetesi, Sa'y, Sebilürreşad, İslâm Düşüncesi, Oku, Tohum, Hilal, Yeni İstiklâl, Bugün ve Asya gibi gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Mahir İz Hoca, İslâmî ilimlerde geniş kültürü ve hitabetiyle çevresinde saygı uyandırmıştır. Şiirlerinde Maksud Kâmran, edebî yazılarında Namık Yaz, ilmî yazılarında Abdullah Söğüt imzalarını da kullanmıştır. Yazı ve şiirleri Sa'y (Ankara), Sebilürreşad, Yeni İstiklâl, İslâm Düşüncesi, Bugün, Yeni Asya, Sabah, Yeni İstanbul dergi ve gazetelerinde yayınlandı. Diyanet İşleri Başkanlığının hazırladığı Kur'an-ı Kerim Meali'nin redaksiyon kuruluna başkanlık etmiştir. Türkçe öğretmenliği yaptığı dönemde aynı zamanda TBMM'de zabıt kâtibi olarak görev yapmıştır. Burada Mehmet Akif Ersoy ve Ferid Kâm'la tanışmış ve birlikte Farsça ve Türkçe edebiyat metinleri okumuşlardır. Mahir Hoca'nın en çok etkilendiği kişilerden biri Mehmet Akif Ersoy olmuştur. 1924'de Ankara'dan ayrılarak İstanbul İmam Hatip Mektebinde Tarih öğretmeni olarak görev yapmıştır. Mahir İz, eserin başında “Niçin yazdım?” sorusuna Yılların İzinde adlı eserinde şu cevabı veriyor: *“Hâtralarımı yazmama talebem, dostlarım ve yakınlarım sebep oldu. Sınıfta yâhut herhangi bir mecliste sırası gelip, yaşadığım bir vak'ayı anlatacak olsam, orada bulunanlar bunları muhakkak tesbit etmemi isterlerdi. Başladım, sekiz sene ara verdim. Tekrar*

başladım, yine iki sene aralandı. Kardeşim Prof. Fâhir İz, bunu çok sıkı bir şekilde tâkibe başlandı. Avrupa'dan örnekler gösterdi, gittiği yerlerden mektupla nereye geldiğini sordu; hâsılı beni çalışmaya mecbur etti.”

Bir gün öğrencileri Mahir Hocaya; “hocam neredeyse ailenizden daha çok bizimle vakit geçiriyorsunuz, neden böyle yapıyorsunuz” diye sorduklarında Mahir İz Hoca, “Sizler benim talebemsiniz evlâdım! Bir hoca için talebe, evlâddan daha evlâdır!... En hayırlı vâris, talebedir!... Evlâd, idealini suistimal edebilir, ama talebe etmez!... Senin amel-i salihini evlâddan ziyâde talebe devam ettirir. Allah muhafaza buyursun, evlâd hayırsız çıkabilir, ama talebenin hayırsız çıkma ihtimali daha azdır.” diyerek öğrencilerine ve mesleğine olan bakış açısını dile getirmiştir. Bu niyet ve yaklaşım beraberinde öğrencileri için yapılan olağan üstü fedakârlıkların kapısını aralamış ve böylece Mahir İz Hoca, talebelerinin gönlünde taht kurmuş ve onların dünyalarında kalıcı izler bırakabilmiştir. Mahir Hoca memleketimizin semâlarında hoş sedâlar bırakan ilim, irfân akıncısına Yüce Rabbimizden rahmetler niyâz ediyoruz ves'selâm...

Eserleri: Din ve Cemiyet (1973), Tasavvuf (1969), Yılların İzi (Hatıraları, 1975).

SAHİPLERİNİ BULDU

ÖNDER İmam Hatipliler Derneği ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ortaklığında imam hatip okullarının açılması için, ilerleyen yaşına rağmen ciddi mücadele veren Celaleddin Ökten'i yeni nesillere tanıtmak ve hatırasını canlı tutmak amacıyla Celaleddin Ökten Ödülleri gecesi düzenlendi. Cemal Reşit Rey Konser Salonu'ndaki ödül gecesine Kültür ve Turizm Bakanı Nabi

Avcı, İstanbul Valisi Vasip Şahin, ÖNDER Genel Başkanı Halit Bekiroğlu, Din Öğretimi Genel Müdürü Nazif Yılmaz, Merhum Celaleddin Ökten'nin kızı F. Züheyra Ökten, basın mensupları, sanat, edebiyat, müzik, spor ve siyaset dünyasının önemli isimleri, imam hatip öğrencileri, imam hatip dernek başkanları ve çok sayıda davetli katıldı. ÖNDER'in bu örnek tutumunun

diğer okulların mezunlarına da örnek teşkil etmesini isteyen Avcı, diğer mekteplerden mezun olan ve bugün iş hayatında, siyasette, kültürde belli yerlere gelmiş olan mezunların da kendi okullarına ÖNDER'in imam hatip okullarına sahip çıkışı gibi sahip çıkmalarının gerekli olduğunu çizdi.

AMACIMIZ ÖRNEK İNSANLARI GELECEK KUŞAKLARA AKTARMAK

ÖNDER Genel Başkanı Halit Bekiroğlu da Celaleddin Ökten adına ilk kez ödül töreni düzenlediklerini belirterek, "Amacımız böyle değerli bir insanı ve onun şahsında değerlerimizi, gençlerimizin daha iyi tanınması ve anlamasıdır. Örnek insanları gelecek kuşaklara aktarmak ve onların örnek alınmasına katkı sunmaktır." dedi. İstanbul Valisi Vasip Şahin de Celaleddin Ökten'i rahmetle anarak, ödül törenini düzenleyen ÖNDER'e teşekkür etti.

ÖDÜL KAZANLARIN LİSTESİ İSE ŞU ŞEKİLDE;

Yılın Araştırmacısı- Bilim İnsanı - Prof. Dr. Ş. Teoman Duralı
Yılın Dini Hizmet Ödülü - Said Yaz
Yılın Eğitimcisi- Derya Ovacıklı
Yılın Edebiyatçısı - İbrahim Tenekeci
Yılın Gençlik Dergisi - Anadolu Gençlik Dergisi
Yılın Kültür / Edebiyat Dergisi - İtibar
Yılın Televizyon Dizisi - Diriliş Ertuğrul
Yılın Sinema Filmi - Kürşat Kızbaz - Somuncu Baba: Aşkın Sırrı
Yılın Oyuncusu - Ufuk Bayraktar
Yılın Müzisyeni - Uğur Işılak
Yılın Sporcusu - Kenan Sofuoğlu/ Y. Bekir Uçar
Yılın Radyo Programcısı - Fatma Beyza Tütüncüoğlu

Yılın Televizyon Programcısı - Betül Soysal Bozdoğan
Yılın Gazetecisi - Hande Fırat
Yılın İnternet Sitesi - www.sonpeygamber.info (Saliha Büyükdeniz)
Yılın Projesi- Yaşayarak Öğreniyorum Projesi
Yılın Gençlik STK'sı - İstanbul Alperen Ocakları - Kürşat Mican
Celaleddin Ökten Özel Ödülü - Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Yorulmaz
Eğitime Hizmet Ödülü - Yusuf Tekin - MEB, Müsteşarı
Ahde Vefa Ödülü - Sabahattin Zaim/ (Kızı Mehves Zaim Tarım)
15 Temmuz Milli İrade Ödülü - İsmail Kahraman

* **Cumhurbaşkanlığı** Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri'nin bu yılki sahipleri belli oldu. Edebiyat Alanında Mustafa Kutlu, Sosyal Bilimler Alanında Prof. Dr. Kemal Haşim Karpat, Müzik Alanında Prof. Dr. Erol Parlak, Sinema Alanında Şener Şen, Geleneksel Sanatlar Alanında Feridun Özgören ve Vefa Ödülü'ne ise Ordinaryüs Prof. Dr. Süheyl Ünver'e ödül verilmesi uygun görüldü.

* **Türkiye** Yazarlar Birliğinin (TYB) "Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödülleri"nin 2016'daki sahipleri belli oldu. TYB Genel Başkanı Prof. Musa Kazım Arıcan, birlik genel merkezinde düzenlediği basın toplantısıyla, ödül alan isimleri kamuoyuna duyurdu. Kültür ve sanat hayatına katkıları nedeniyle Prof. Dr. Raşit Küçük, Prof. Dr. Bekir Karlığa ve Prof. Ahmet Tabakoğlu'na da TYB'nin "Üstün Hizmet" ödülü verildi.

* **Çağdaş** Türk edebiyatının en önemli yazarlarından Yusuf Atılgan'ın ilk kez 1973 yılında yayımlanan ve 1986'da filme de çekilen romanı Anayurt Otel artık İngilizce'de. City Lights Books'tan Motherland Hotel adıyla yayımlanan roman, Fred Stark tarafından çevrildi.

* **Kültür** Bakanlığı ve Zeytinburnu Belediyesi'nin düzenlediği Uluslararası Genç Şairler Buluşması, 15 Aralık Perşembe günü başladı. Türkiye'den ve dünyadan 40 şairin katıldığı Şairler Buluşması'nda İngiltere, Almanya, Portekiz, Hırvatistan, Macaristan, Makedonya, Bosna-Hersek, Ürdün, Kuveyt,

Cezayir, Irak, Filistin, Fas ve Hindistan gibi birçok ülkeden genç şair 4 gün boyunca şiiri tartıştı.

* **Uluslararası** Boğaziçi Sinema Derneği ve İstanbul Medya Akademisi tarafından düzenlenen 4. Uluslar arası Boğaziçi Film Festivalinin ödül töreni Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleştirildi. 4.Uluslararası Boğaziçi Film Festivali'nin Uluslararası Uzun Metraj Film Ödülü "It's Not The Time Of My Life" filmine, Ulusal Uzun Metraj Film Ödülü "Albüm"e, En İyi Senaryo Ödülü ise "Koca Dünya" filmiyle Reha Erdem'e verildi.

* **Attilâ** İlhan Bilim, Sanat ve Kültür Vakfı'nın düzenlediği Roman ve Şiir Ödülleri'nin sonuçları belli oldu. Roman Ödülü Ali Gür'ün Tavanarası adlı yapıtına, Vakıf Özel Ödülü de Işıl Kocaoğlu'nun Bir Sabah Uyandığında Yoktum adlı ilk romanına verildi.

* **Dünyanın** en eski kütüphanesi Fas'ta açılışından 1,157 yıl sonra, dünyanın en büyük kütüphanesi restore edildi ve halka açıldı. Fas'ın Fes şehrinde bulunan al-Qarawiyin kütüphanesi, 859'da açılan ve günümüzde hala eğitim veren al-Qarawiyin Üniversitesi'ne bağlı. Kütüphane, 2012'de Kanadalı mimar Aziza Chaouni tamamen restore edilmesine karar verene kadar birkaç ufak tadilat dışında herhangi bir işlem görmedi.

* **İzdiham** Dergisi'nin başlattığı İzdiham Okuma Hareketi 53 şe-

hirde düzenli olarak okumalarına devam ediyor. Bitlis'ten Tekirdağ'a kadar devam eden okuma hareketinde gençler bir araya gelerek Türk ve dünya edebiyatının eşsiz eserlerini okuyarak büyük bir kültürel altyapıya zemin hazırlıyorlar.

* **Bolu'nun** Seben ilçesindeki milattan önce (MÖ) 1200'lü yıllarda Frigler tarafından yapıldığı düşünülen kaya evleri, ilçeye gelen ziyaretçi sayısının artırılması amacıyla turizme kazandırılacak. İlçenin Solaklar köyü mevkiindeki kaya evlerinin turizme kazandırılması için yaklaşık 10 yıl önce çalışma başlatılsa da bölgenin tanınırlığı henüz istenilen seviyeye ulaşamadı.

* **Bilecik'te** Şeyh Edebalı Türbesi yakınlarında yer alan ve hakkındaki çeşitli rivayetlerle yıllardır gizemini koruyan "Zincirli Kaya", kente gelen yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekiyor. Kent tarihi üzerine araştırmaları bulunan Şeyh Edebalı Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Taner Bilgin, "Zincirli Kaya" konusunda ellerine ulaşan herhangi bir belge ya da arşiv bulunmadığını söyledi.

* **Eskişehir'de** emekli bankacı 70 yaşındaki Hamdi Yücesoy, biri 125 yıllık 30 daktilodan oluşan koleksiyonunu, onarım yaptığı iş yerinde sergiliyor. Eskişehir'de yaşayan emekli Yücesoy, yaptığı açıklamada, yaklaşık 5 yıl önce bir arkadaşıyla daktilo bakım ve onarımı yaptıkları bir iş yeri açtığını söyledi.

YUNUS MEŞE

Eğitimci, Yazar

BİLİM, 2016'YA DÖRT ÇİĞİR AÇAN BULUŞ ARMAĞAN ETTİ

Dünya için 2016 savaşlar, açlık, küresel ısınma gibi birçok büyük felaketle geçse de bilim adına güzel gelişmeler de yaşandı. İnsanlığın geleceğini kurtarabilecek, önemli hastalıklara çare olacak ve hayatı kolaylaştıracak bazı buluşlara imza atıldı. İşte o önemli buluşlardan 4 tanesi.

“ KÜRESEL ISINMAYI AZALTMASI UMUDUYLA DENİZ YOSUNUYLA BESLENEN İNEKLER ”

Dünyanın boğuştuğu en büyük sorunlardan biri de küresel ısınma. Çevre Koruma Ajansı'nın (Environmental Protection Agency) paylaştığı verilere göre, insan kaynaklı sera gazı salınımının yüzde 14'ü ulaşım kaynaklı. Küresel ısınmaya neden olan sera gazı salınımının en büyük sebebi ise tarım. Sadece tarım tek başına sera gazı salınımının yüzde 25'ini gerçekleştiriyor. Hatta daha da özelleştirmek gerekirse, sera gazı salınımının yaklaşık olarak yüzde 14,5'i çiftlik hayvanlarından kaynaklanıyor.

Modern hayvancılıkta, tahıl temelli bir beslenme düzeni mevcut. Bu da hayvanların metan gazı salınımına neden oluyor. Bu durumu kritik hale getirense,

küresel ısınma açısından metan gazının karbondioksite göre 36 kat daha fazla etkili olması. Bu soruna çözüm ise Avustralyalı araştırmacılardan geldi. Avustralyalı araştırmacıların keşfettiği asparagopsis taxiformis adlı deniz yosunu türünün, çiftlik hayvanlarının beslenme düzenine eklenmesiyle hayvanların saldırdığı metan gazı miktarı azalacak. Bu yosun türünün, çiftlik hayvanlarının beslenmelerinin yüzde 2'sini oluşturmasıyla hayvanların saldırdığı metan gazı miktarının yüzde 50 ile yüzde 70 arasında azalması bekleniyor.

“ ÜÇ EBEVEYN TEKNIĞİ İLE DOĞARAK GENETİK HASTALIĞINI ATLANTAN BEBEK ”

New York'taki New Hope Fertility Center'da (Yeni Umut Doğurganlık Merkezi) çalışan doktor John Zhang ve ekibi üç ebeveyn arasında bir teknik geliştirerek

ölümle sonuçlanan Leigh Sendromu gibi hastalıkların kalıtımının önüne geçti. Bu teknik, anneden ve bir donörden yumurta alındıktan sonra annenin yumurtasındaki çekirdeği çıkarıp donörden alınan yumurtanın çekirdeğini onun yerine yerleştirmek üzerine kurulu.

Bunun gerçekleştirilmesi sonucu ise, ortaya annenin nükleik DNA'sını, donörün ise mitokondriyal DNA'sını

içeren bir yumurta hücresi çıkıyor. 6 Nisan 2016'da bir çift, bu teknikle bir çocuk sahibi oldu ve çocuğun hiçbir kalıtsal hastalığı bulunmuyor.

“ TAŞINABİLİR HIV TEST CİHAZI ”

Günümüzde antiretroviral ilaçlar ve HIV virüsünü takip etmeyi sağlayan izleme teknikleri sayesinde AIDS hastalarının yaşama şansı yükseliyor. Fakat düzenli 'virüs yükü' testleri, modern tıbbi tesislere gitmeyi gerekli kılıyor. Dünyadaki HIV enfeksiyonlarının üçte ikisinin Sahra Altı Afrika'da gerçekleştiğini göz önüne alırsak, oradaki insanlar için 'modern tıbbi tesisler' çok uzak bir ifade. Imperial College

London'dan Dr. Rajesh Gurralla, diğer bulaşıcı hastalık uzmanlarıyla iş birliği yaparak CMOS çipli virüs yükü izleyici bir cihaz geliştirdi.

Daha basit olarak HIV test cihazı diyebiliriz. Bir USB bellek boyutunda olan bu cihaz, sonuçları 20 dakika içinde veriyor. Eğer bu cihaz yaygın bir hale gelirse, AIDS hastalarının HIV virüsünü takip etmesi, diyabet hastalarının taşınabilir izleme cihazları aracılığıyla kan şekerlerini ölçmesi kadar kolay olacak.

“ 10 BİN KAT DAHA DÜŞÜK ENERJİ İLE Wi-Fi SINYALI ”

Kablosuz şarj, şu anda bilim dünyasının üzerinde çalıştığı önemli konulardan biri. Ve bu sene içerisinde Washington Üniversitesi mühendisleri bu konuda önemli bir adım attı. Mühendislerin dayanak noktaları ise, kablosuz iletişimde hâlihazırda kullanılan yöntemi değiştirerek cihazların ve yönlendiricilerin sürekli olarak birbirleriyle konuşmaları yerine, cihazların sadece kendileriyle konuşulduğunda konuştuğu yöntemle geçiş yapmaktı.

Bu yöntem sayesinde, cihazların enerji tüketimi tam 10.000 kat azaldı. Ekip oldukça düşük miktarlarda güç tüketen bu cihazlara güç sağlamak için Wi-Fi üzerinden güç sağlayabilen (Power Over Wi-Fi/PoWiFi) Wi-Fi yönlendiriciler geliştirdi. PoWiFi, küçük sensörlere güç sağlayabilen ya da bataryaları şarj edebilen daimi bir kablosuz sinyal göndermek için, veri iletimi için ayrılmamış kanalları kullanmak üzere yönlendiriciyi yapılandırarak çalışır.

Bu teknoloji, şimdilik oldukça düşük güç tüketen cihazlar için kullanılsa da, gelecek için büyük umut vadediyor.

KENDİMİ ÖZLEDİM

İnsanın kendini arayışı, dünyadaki varlığına huzur verecek bir neden bulma çabası, tek başına var olma özgürlüğüyle birlikte sorumlu olduğu öteki ile hesaplaşması gibi oldukça derin bir konuyu iki kadının diyalogu ve yüzü üzerinden doksan dakikada olabilecek en sarsıcı ve rahatsız edici şekilde anlatır Autumn Sonata.

SİBEL ATAGÜN

Sinema Yazarı

Platon, çok eskilerdeki insan doğasını şöyle tanımlar: İnsanlar erkek ya da dişi olarak iki cinsiyetli değildi. Yusuvarlak bir boyun üzerinde birbirinin tıpatıp benzeri ama zıt yönlere bakan iki yüze sahip dört elli ve dört ayaklı bir canlıydı. Bu ilkel varlığı tanrıları ikiye ayırdı.

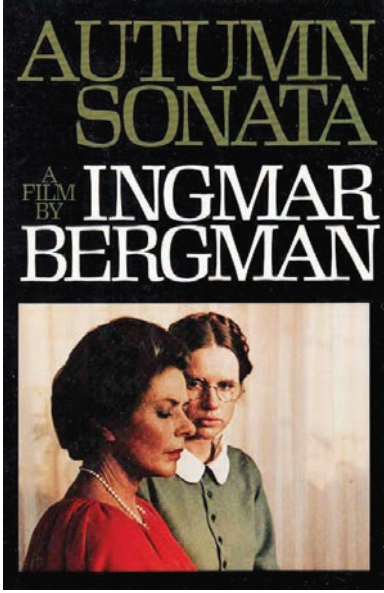
Platon'a göre insan bu ayrılıştan itibaren diğer yarısını özlemeye ve aramaya başlar. Bu arayış, insanın doğası için şifa arayışıdır.

Platon'dan ilhamla birçok düşünür insanın "ben ve öteki" ikilemini, "öteki"yle

buluşmasını ele almıştır. Fransız düşünür Levinas da "ben'in "öteki"ni arayışı üzerine kafa yoran modern zaman yazarlarından. Levinas'a göre "ben'in ötekiyle ilişkisi, cemaat ilişkisindeki gibi ötekiyle birlikte olma değil, Sartre'daki gibi ben'in cehennemi değil, ötekiyle karşılaşma, tüm anlamlandırmaların ve zamanın başladığı noktadır".

Filmlerinde "ben ve öteki" ikilemini en iyi işleyen, bu konudaki düşüncelerinde de Levinas'tan ilham aldığı söyleyen yakın-plan sinemasının ustası İsveçli yönetmen Ingmar Bergman'ın, 1978 yapımı Autumn Sonata / Güz Sonatı adlı

filmi ben'in öteki'ni arayışını, ona olan özlemini ve onunla olan hesaplaşmasını anlattığı bir başyapıttır. Kendi halinde bir ev hanımı olan, pasif, korkak, çekimser karakterli Eva (Liv Ullmann)'nın, kendisine bir o kadar zıt karakterli olan, kendinden emin bir piyano sanatçısı olan annesi Charlotte (Ingrid Bergman) 'nin hem kendileriyle hem birbirleriyle hesaplaşmasını konu edinen film, Eva'nın yedi yıldır görmediği annesini davetiyle başlar. Eva, alkışlarla ve hakkında yazılan takdir yazılarıyla beslenen, kendini sanatına adanmış annesinin ilgisiz-

“
EVA, ANNESİNİN YÜZÜNÜ DİKKATLE İNCELERKEN, ANNESİNİ KAPI ARKALARINDAN SEYRETTİĞİ MUTSUZ ÇOCUKLUĞUNU HATIRLAYACAK “BAZEN KAPIYI TEKRAR ARALAYIP GERÇEK MİSİN DİYE BAKARDIM” DİYECEKTİR.”

liği ile içine kapanarak büyümüş, sevdiği adamdan yine annesinin sessiz buyruğuyla uzaklaştırılmış, sevmediği bir adamla evlenerek yalnızlıktan kurtulmaya çalışmış, oğlunun ölümüne şahit olmuş, mutsuz bir kadındır. Mükemmeliyetçi bir annenin eleştirisi oklarına maruz kalma korkusuyla büyüyen Eva'nın mutsuzluğuyla, kocasına olan sevgisizliğiyle yüzleşecek cesareti bile yoktur. “Eğer birisi beni olduğum gibi severse kendime bakmaya cesaret edebilirim belki” diyecek kadar korkar içine bakmaktan.

Yedi yıl gibi uzun bir aradan sonra gerçekleşen anne-kız karşılaşması, Eva'nın heyecanını, gerginliğini, Charlotte'nin karakteriyle bütünleşmiş hale gelen rol yapmasını resmederken, bu sahteliğin ikilinin birbirleriyle hesaplaşmalarını geciktireceğinin sinyalini veren müthiş bir sahne olarak karşımıza çıkıyor. Eva, çocukluğundan beri hayran olduğu annesinin güzelliğine, kırsmaya başlamış yüzüne, hüznüyle karışık dikkatle uzun uzun bakarken, Charlotte her zamanki oyunculuğuyla sanatı, müziği üzerine kibirli söylevler veriyor, kızıyla ilgiliymiş gibi yapıyor. Bu ilk karşılaşma sahnesinin ardından Eva'nın, aynı evde yaşayan ve Charlotte'nin ihmali ve evi terk edişinin sonucunda hastalandığını öğrendiğimiz engelli bir kız kardeşin varlığından haberdar oluyoruz. Helena (Lena Nyman) nın varlığından hiç hoşlanmayan Charlotte'nin kızının yanında büründüğü sevgi ve şefkat dolu anne rolü, bize annenin görev bilinciyle ve kendisine biçilen toplumsal rolle duygularını nasıl bir başarıyla gizleyebildiğinin ipuçlarını veriyor. İlerleyen sahnelerde ve belirsiz bir yakın-plan çekimleriyle annenin kızın yapmacıklıktan uzaklaşarak yıllardır biriktirdikleri nefreti, kırgınlığı, hayal kırıklıklarını dile döktüğü hesaplaşma başlayacaktır. Eva'nın, annesinin bedensel ya-

kınlığına oranla bir o kadar uzak olan ruhunu fark ettikçe çocukluğunda başlayan anneden kopuşu, içine kapanışı hatırlaması, Eva'nın içindekileri birer birer dökmeye başlamasına sebep olacaktır. Eva, zihnindeki “bir anne ve kızının, duyguların, yıkımın ve karışımın korkunç kombinasyonu”nu , anlatırken Charlotte , içinde kendisine söylediği gerçeklerle yüzleşerek, ağlayarak, bazen kendini savunarak kızını dinleyecek ve ikilinin hesaplaşması, aile içi birçok travmatik olayın sebep olduğu dile getirilmemiş psikolojik etkilere şahit olmamızı sağlayacaktır.

Eva, annesinin yüzünü dikkatle incelerken, annesini kapı arkalarından seyrettiği mutsuz çocukluğunu hatırlayacak “bazen kapıyı tekrar aralayıp gerçek misin diye bakardım” diyecektir. Üstelik mutsuz evliliği öncesinde aşık olduğu adamdan hamile kaldığını ve annesinin isteğiyle bebeğini aldığını ilk kez annesinin yüzüne “evimizdeki bütün kelimelerden sanki sen sorumluydun” sözleriyle birlikte haykıracaktır. Kardeşinin hastalığının en önemli sebebi olarak gördüğü annesinin gözyaşlarına bulanmış yüzüne merhametle bakarken, çocukluğundan beri biriktirdiği öfkeyle “hayatla suçlarını hafifleteceği bir sistem kurmuşsun ama bir gün anlaşmanın tek taraflı olduğunu göreceksin” diyecektir. Anne-kızın muhtemelen son olan bu karşılaşmasının ardından Eva, oğlunun mezarında annesine ne kadar acı verdiğini, onu ne kadar üzdüğünü pişmanlık içinde düşünürken, Charlotte yine bir konser yolculuğu sırasında menajeri ve sevgilisine Eva için “ neden ölmüyor ki” diyecektir.

Bergman, sanatçı yalnızlığını, anne bile olsa insanın bencilliğini sinemada olabilecek en realist yaklaşımla verirken Charlotte'nin iç hesap-

laşmasını da bize yansıtır: “Korku beni ele geçirince kendi korkunç görüntümü gördüm. Hiç olgunlaşamadım. Yüzüm ve vücudum yaşlandı. Anılar tecrübeler elde ettim. İçimde henüz doğmamıştım bile.” İsveç’in sadece en iyi yönetmeni değil aynı zamanda en iyi düşünürlerinden biri olarak kabul edilen Bergman’ın Eva ve Charlotte’nin üzerinden anlattığı ben-öteki kavuşması/hesaplaşmasının bu kadar etkileyici bir şekilde hissettirilmesinin en önemli etkenlerinden biri şüphesiz kullandığı ve aynı zamanda öncülerinden biri olduğu yakın-plan tekniğidir.

Sinemada çekim teknikleri üzerine temel kaynakların yazarı Daniel Arijon’a göre yakın-plan içerisinde yer alan aşırı yakın-planda yüzün gözler ya da dudak gibi bir bölümü kadrajı kaplar. Kamera ve nesne arasındaki mesafe işlenen konuya göre değişir. Yakın-plan tekniğini kullanan yönetmenlerden Eisenstein’e göre bir hamam böceğinin yakın-plan çekimi, yüz tane filin genel-plan çekiminden daha çok dehşet vericidir. Tekniğin en iyi kullanıcılarından Godard da yakın-plan çekimler için “bu, doğru bir görüntü değil, doğrudan doğruya görüntüdür” ifadesini kullanır.

Bergman sinemasında bariz bir şekilde kullanılan yakın-plan tekniği sayesinde anlatılan duyguya adeta dokunuruz. Autumn Sonata’da olduğu gibi Bergman sinemasında kadının yüzü hikayenin nesnesi değil bir nevi anlatıcısıdır. Anlatının karakterlerin iç dünyası üzerine kurulduğu Bergman sineması için Bonitzer “yüzün arazisini bir harita gibi kullanan sonsuz küçük uzaklıklarından oluşan bir güzergah icat etmiştir. Yüz, sonsuz bir aile kavgası içinde kelimelerin sadizmi tarafından oyulan, yarılan, yer sarsıntısına uğratılan bir yüzey gibi bozulmaktadır” tanımlamalarını yapar.

Ben ve ötekinin hesaplaşmasına böylesine yakından şahit olduğumuz, karakterlerin duygularını yarı başımızdaymış gibi izlediğimiz ender filmlerdendir Autumn Sonata. Eva’nın annesine bakan hayranlık, korku, sevgi, öfke karışık yüzü bize hiçbir inceleme, anlatının, resmin veremeyeceği netliği verir. Levinas’ın da ifade ettiği gibi “yüz, hiçbir kültürel süsleme barındırmayan bir sadeliktir.” Ben , kendini bulmak, kendi özüne kavuşmak için ötekine ihtiyaç duyar. Ötekinin mutluluğu-mutsuzluğundan sorumludur. Çünkü öteki, ben’in bir aynasıdır. Ruhunun kavuşması anında huzur bulacağı diğer yarıdır. Özdeşleşmek istediği varlıktır. Bu yüzden şiddetle ötekini yargılar. Bergman, kapitalizmin tüm gereklerini yerine getirmiş, görünüşte oldukça iyi imkânlara sahip, toplumun kendine biçtiği evlenme ve çocuk yapma görevlerini yerine getirmiş, kendiyi baş başa kaldığında ise mutsuzluğunu, toplumla bütünleşememişliğini derinden hisseden bu kadınların birbirlerini arayışları esnasındaki iletişimsizliklerini şöyle tanımlar:

“Sürekli değişen ses tonları ve hareketlerle konuşuyorlar. Birbirlerini aşağılıyorlar. Birbirlerine işkence ediyorlar. Birbirlerinin canlarını yakıyorlar. Gülüyorlar. Oynuyorlar. Bu bir ayna sahnesidir.”

Anne-kız üzerinden anlatılan bu iletişimsizliği ifade eden Bergman, filmde de Eva’nın annesine eleştirisi üzerinden bu iletişim görünüşlü sahteliği ifade eder: “Babamdan nefret ettiğin zamanlar ona ‘sevgilim’ derdin. Benden bıktığın zamanlar beni ‘benim küçük kızım’ diye severdin.”

İnsanın kendini arayışı, dünyadaki varlığına huzur verecek bir neden bulma çabası, tek başına var olma özgürlüğüyle birlikte sorumlu olduğu öteki ile hesaplaşması gibi oldukça derin bir konuyu iki ka-

dının diyalogu ve yüzü üzerinden doksan dakikada olabilecek en sarı ve rahatsız edici şekilde anlatır Autumn Sonata.

İnsanın dünyadaki arayışında sevginin yeterli olmayacağını, her kadının anne olmaması gerektiğini, büyümenin geçmişi özlemek değil, hayallerini ve umutlarını taşıyabilmek de olduğunu anlatır aynı zamanda.

Bazen de incindiğimiz yerlerden incittiğimizi.

Elbette hayattan olduğu gibi bu filmde de herkes kendine göre bir gerçeklik algılayacaktır. “Gerçekliği algılamak bir yetenek işidir. Çoğu insanda bu yetenek yoktur. Belki böylesi daha iyidir.”

Belki de kendimize ve çevremize daha az zarar vermek için algılamayacağımız gerçeklikle yüzleşmeye çalışmazsak bir parça huzur bulabiliriz.

“

**SİNEMADA ÇEKİM
TEKNİKLERİ ÜZERİNE
TEMEL KAYNAKLARIN
YAZARI DANIEL ARIJON’A
GÖRE YAKIN-PLAN
İÇERİSİNDE YER ALAN
AŞIRI YAKIN-PLANDA
YÜZÜN GÖZLER YA DA
DUDAK GİBİ BİR
BÖLÜMÜ KADRAJ
KAPLAR.**

”

YOLLAR BİZE MEMLEKET “MAKEDONYA”

Bugün hemen hemen bütün Balkan şehirlerinde olduğu gibi Üsküp'te de iki farklı şehir yapısı karşılıyor bizleri. Biri Osmanlı'dan günümüze emanet kalan klasik “eski şehir”, diğeri ait olduğu ülkenin modern yapılarıyla çağdaş kentler.

**NURDAL
DURMUŞ**

Yazar, Radyocu

*“Minare işte şurada
gözlerimizin önünde
elimizin altında dümdüz
göğün mavi kâğıdının
karşısında
bir tükenmez kalem gibi.
Fakat göğe mesaj
yazabilmek için
onu tutacak onunla
yazacak el yok ki.”*

Blaje Koneski

Bazı şehirler vardır aynaya baktığınızı düşündürür. Bazıları duvara, bazıları içinize, bazıları geçmişinize ve geleceğinize, bazıları hayallerinize, hayal kırıklıklarınıza baktığınızı düşündürür. Bir şehre gitmekle geçmişinize gitmek, aynada kendinize bakmak, kaybolduğunuzda yolunuzu her zaman bulmak duygusunu hissettiren ender ülkelerden biridir Makedonya. Yıldırım Bayezid'in 1392'de fethettiği ve 522 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalan ülkeye 6 asır sonra misafir olup ecdadımızın ayak izlerini sürmek, neler kaybettiğinizi görmek, nasıl yeniden kazanırız sorularını en çok kendinize sormak için Makedonya'dayız. Ülkenin Büyük İskender havaalanının eski kasvetli duruşundan kurtulup başkent Üsküp'e doğru yol almak, unuttuğunuz geçmişinize yeniden dönmek gibi...

Başkent Üsküp girişinde sizi karşılayan soğuk beton binalar, duvarlara yazılmış sloganlar, yüzlerine hüznü

çökmüş insanlar, alışveriş merkezlerinin karmaşıklığı, Türkiye'nin 90'lı yıllarını hatırlatıyor.

Brutalizm'in doruklarındaki mimari yapılar bugünün kasvetini, Osmanlı mimarisi o kasveti yumuşatmak için asaleti temsil ediyor. Şehrin yetmişlerden çıkıp gelen hayalet silueti, o siluete huzur katan Osmanlı mimarisi arasında yol alarak ulaşıyoruz Üsküp'e.

Başkente adım atar atmaz Dusko Goykovich'in "The Nights of Skopje" şarkısını dinlemek keyifli olsa da ben ezan seslerine teslim oluyorum. Uzaktan kulağımıza değen ezan seslerinin huzuru her şeyi unutturacak kadar kuşatıcı.

Bu yüzden Üsküp'ün bir başka ülkeye değil de Anadolu'nun herhangi bir kasabasına gitmişsiniz hissi uyandıran kuşatıcılığı var. Üsküp insana doğup büyüdüğü memleket gibi tanıdık geliyor.

Sokaklarında yerlisi gibi dolaşacağınız, yabancılık çekmeden sizi kalbine alacak anneniz gibi...

Tanıdık bir dostla 6 asır sonra ka-

vuşma hissi... Sıkıca sarılma... Sonra derin bir sessizlik, sessizlik... ...

Başkent Üsküp sokaklarındayız. Bugün hemen hemen bütün Balkan şehirlerinde olduğu gibi Üsküp'te de iki farklı şehir yapısı karşılıyor bizleri. Biri Osmanlı'dan günümüze emanet kalan klasik "eski şehir", diğeri ait olduğu ülkenin modern yapılarıyla çağdaş kentler. Vardar Nehri'nin sol tarafında kalan Osmanlı'nın Üsküp'ü dramatik bir terk edilmiş hüznü yaşarken, sağ tarafta Vodno Dağı'na kadar uzanan ve Yugoslavya'nın kucağında filizlenmiş zamane Üsküp'ü... Hıristiyan çoğunluğu nedeniyle daha çok güney tarafı gelişmiş olun Üsküp'ün mahzun kuzey tarafı 19. yüzyıl Osmanlı şehirlerini andırıyor. İşin doğrusu Osmanlı zamanındaki halinden sanki bir farklılığı da yok gibi.

Üsküp: "İroni nedir?" sorusunun cevabını bünyesinde taşıyan bir şehir. Birçok Balkan şehri gibi ortasından nehir akıyor. Vardar Nehri

şehri ikiye bölmüş. Üsküp şehir merkezini eski ve yeni şehir olarak da ikiye ayırabiliriz. Hıristiyan Makedonların olduğu bölgede (yeni şehir) yoğun bir heykelleştirme çalışması var. Hemen her yerde heykel görmek mümkün. İnşaatlar da aynı hızla ilerliyor. Şehrin ortasında sahte bir tarih, heykellerle dolu meydanda yükseliyor. Yeni şehrin Avrupa şehirlerinden pek farkı yok. Müslüman Arnavutların yaşadığı diğer tarafta da bir Osmanlı çarşısı, çarşı çıkışında da bir pazar var. İkisi de oldukça yıpranmış ve neredeyse yıkılmak üzere. Çarşısı

Çarşısı gezerken Türkçe konuşan insanlara rastlıyoruz. Türkiye'deki gündemi konuşuyorlar. Müslüman nüfusun içinde Türkler de var. Şehrin nüfusu nispeten dengelenmiş, ancak Hıristiyan nüfus biraz daha fazla imiş.

gezerken Türkçe konuşan insanlara rastlıyoruz. Türkiye'deki gündemi konuşuyorlar. Müslüman nüfusun içinde Türkler de var. Şehrin nüfusu nispeten dengelenmiş, ancak Hıristiyan nüfus biraz daha fazla imiş. Arnavutların yaşadığı bölge, genellikle tek katlı evlerden oluşuyor. Sokakları bakımsız. Sultan Murat Camii'nin avlusunda bulunan 'Saat Kulesi' şehrin sembollerinden biri olmasına rağmen yetim bırakılmış; yolu oldukça bozuk. Cami de çarşı ve pazar gibi bakımsız. Avlunun demirlerinden şehre baktığımızda elli yıl önceki İstanbul'u görüyoruz. Maalesef insana üzücü geliyor ama Üsküp'e sanki ruhunu kaybettirmişler. Hıristiyan fanatizmine kurban edilmiş bir kent havasına sokmuşlar. "Üsküp, Makedon şehridir!" mesajını veren bir mühür vasfıyla dağın taşına kiliseler, haçlar inşa etmişler. Üsküp, içinde barındırdığı mimari eserlerle, hâlâ bir Osmanlı şehri görünümünde olsa da şehrin belirgin Müslüman kimliği, bazı milliyetçi Makedonları rahatsız etmekte. Makedonya'nın Vodno Dağına 2001 yılında, Üsküp'ün o güzelim silüetini bozma pahasına, çoğu Makedon'un kentteki etnik

kutuplaşmayı arttıracığından dolayı karşı çıkmasına rağmen dikilen yaklaşık 70 metre yüksekliğinde haç dikmesi, rahatsızlığın en belirgin kanıtıdır. Kale yolunda, eskiden medrese olarak kullanılan bir kilise var. Küçük odalar, ortasında havuz bulunan geniş avlu, yuvarlak sütunlar, mumlar, papaz mezarları... Kapıda sıraya dizilmiş çocuklar dikkatimizi çekiyor. Başlarında öğretmenleri, ellerinde mumlarıyla kilise ziyaretine gelmiş anaokulu çocukları bunlar.

Çocuk: Dünyanın en güzel şarkısı. Öğretmenlerini takip ederek muhtelif Hıristiyan ritüellerini uyguluyorlar. Bakışip gülüşüyoruz, fakat öğretmenler bu bakışmadan pek memnun olmuyor. Bize göre medrese, onlara göre kilise olan mekândan ayrılıp kaleye çıkmak istiyoruz. Kalede de şehrin her yerine sinen gerginlik havası mevcut. Kale içine kilise inşa edilmek istendiğinden, sorunu kapıya kilit vurarak çözmeye çalışmışlar. Burçlara girilmiyor. Arnavutlar siyasi anlamda oldukça zayıf. Makedonlar, Avrupa Birliği'nden aldıkları fonlarla Üsküp'ü Hıristiyan şehrine çevirmek için yoğun bir uğraş içindeler.

Aziz Bakire Meryem Kilisesi'nin bulunduğu cadde, turistlerin uğrak yeri. Her türlü yeme-içme ve dinlenme mekânları burada bulunuyor. Şehirdeki tüm ibadethaneler devlet kontrolünde olmasına rağmen kiliselerdeki temizlik, bakım ve güvenlik dikkat çekiyor. Camiler için aynı durum söz konusu değil. Üsküp'ün basık bir havası var. Makedonya'daki Arnavutlar, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri büyük acılar yaşamış. Tito döneminde de gördükleri baskı yüzünden bugün hâlâ sesleri çıkamıyor. O günlere dönmek adına çok şeyden taviz vermişler. Açıkçası, halk diken üstünde. Makedonya bir kıvılcımla

cehenneme dönecek hafızaya sahip ve bu kıvılcımın çıkması için uygun ortam hızla hazırlanıyor. Öğleden sonra Tetova şehrine gitmek için yola çıktığımızda bu söylediklerimizin doğruluğunu kanıtlar nitelikte manzaralarla karşılaşıyoruz. Dağlara dikilmiş haçlar, yerleşim olmayan bölgelerdeki kiliseler, ormanlık alanlardaki çan kuleleri, hiçbir şekilde ulaşımı olmayan tepelere koyulmuş dev mumluklar, Müslüman köylerindeki kilise inşaatları din savaşı adı altında yeni bir harita çizmek için kurgulanmış gibi.

İnsanoğlu ne zaman bu taraf ve öbür taraf diye herhangi bir tanımlama yapmışsa; bu ayrışmanın, ideolojik kamplaşmaların, vicdan kavramının devre dışı bırakılmasının kara bir habercisi olmuştur. Makedonya'nın her iki yakasında halklar birbirine karışmış, iç içe yaşasa da maalesef "bu taraf" ve "öbür taraflar" Taşköprü tarafından ikiye ayrılmış, inanç ve ideolojik kamplaşmalar kendini belirgin bir şekilde hissettirmekte...

Bir tarafta camiler, tekkeler, ezanlar ve elifba öğrenmek için cami bahçesinde bekleyen çocuklar... Öbür tarafta geniş sokaklar, geniş meydanlar ve lüks barlar... Bir tarafta kahvehanelerde ince belli bardakları ile çay içen, umut büyüten, Osmanlı mirasını korumak ve yaşatmak için çabalayan Türkçe konuşan bir grup; diğer tarafta Osmanlı'nın ayak izlerini silmek için sembollerden hayat inşa etmeye çalışan bir grup. Bir taraf varoş diğer taraf metropol. Bir tarafta aniden karşınıza çıkan Türkçe kelimeler, çocuklar, Arnavut kaldırımları, diğer tarafta alev ve beton. Bir tarafta eski Osmanlı çarşısı Eminönü'nün yukarısındaki Tahtakale-Mercan tarafları ile neredeyse birebir benzeşen pazarlar; diğer tarafta modernite, tüketim

toplumun her türlü ihtiyacına cevap veren markalar, gösterişli alışveriş merkezleri heykeller.

500 bini aşan nüfusuyla Üsküp'ün bir tarafında ötekileştirilmeye çalışılan Türkler, Arnavutlar, Boşnaklar, Çingeneler diğer tarafta Makedonlar, Sırp lar ve Hıristiyan etnik unsurlar... Oysa ne anlamı vardı şehirleri ortadan ikiye bölmenin. Herkesten önce buraya Persler, Makedonlar, Romalılar, Bizanslılar, Cermenler, Gotlar, Slav kavimleri ve Avarlar gelmemiş miydi? Sonrasında Hunlar, Oğuzlar, Peçenekler ve Osmanlı bu topraklara gelip yüzyıllık miras bırakmamış mıydı? Kimi gelmiş, şehirlerin göklerinde nöbet tutan minareler; kimi garibi, yolcuyu Tanrı misafiridir diye ağırlayan kervansaraylar yaptırmamış mıydı? İlim irfan öğretmek için mektepler, medreseler kurmamış mıydı? Çarşılar, bedestenler, hanlar, dükkânlar kurup vakfetmemiş miydi? Bölüşülemeyen koca bir miras bütün insanlığın hizmetine sunulmamış mıydı? Şimdi nereden çıktı inanç ve ideoloji kamplaşmalarıyla Üsküp'ün ruhunu elinden almak.

Nereden çıktı insanlığın varlığından beri süregelen ötekileştirme duygusunun içimizde bir şehirde, kalbimizin orta yerinde Üsküp'te gözlemlemek... İnsanların ırkı, dili, rengi ne olursa olsun birbirlerini o taraf olarak görmeleri ne büyük bir çelişkidir.

Şehirler iyidir fakat bu insanlara şehrin de bir ruhu olduğunu hatırlatmalı, bu anlamsız kamplaşmalardan uzak yeni bir hayat inşa etmeli diye aklımdan geçiriyorum.

500 bini aşan nüfusuyla Üsküp'ün bir tarafında ötekileştirilmeye çalışılan Türkler, Arnavutlar, Boşnaklar, Çingeneler diğer tarafta Makedonlar, Sırp lar ve Hıristiyan etnik unsurlar...

HARBOLUYOR

TİMURTAŞ
UÇARTohum Dergisi 2.sayı /
KASIM 1963

Evet, insanlığın her devrinde mevcut olan bu tatlı belâ, şimdi de mevcut... Şimdi içten içe, sessiz; külfetsiz bir harb var...

Her harpte olduğu gibi burada da iki cephe mevcut... Cephenin biri, kat kat sarılı, renk renk bezeli, çeşit çeşit perdeli bir muammanın ince bir aralığında görülen büyük ve geniş bir Küfür Cephesi Allahsızlık şato-su veya dinsizlik kalesi...

Cephenin başrolcülere yine insan. Kolları sıvalı, elleri kalemlili, kanbur elli, halka gözlüklü, dazlak kafalı, buruşuk çehreli, çukur gözlü, çürük dudaklı, titrek parmaklı, yılan tabiatlı, akrep ruhlu, bukalemun tutumlu ve kızıl renkli bir takım kimseler. Hışırtılı seslerle habire karşı cepheye hücumda bulunuyorlar... Hücumları da acayip...

İman cephesi, her zaman olduğu gibi yine açık ve sade... Her ne kadar meydanda kahraman görünmüyorsa da cephe granitten taşlı sarsılmaz bir sağlamlığa sahip. Bu cephenin asıl prensibince saldırganlık yasak, tecavüz memnu... Sadece cepheden gelen başıbozuk akınlara karşı söyle bir kafa gösteriş her şeyi hallediyor...

Asırlar bir bir incelenecek ve ihtiyar tarih kanat kanat araştırılacak olursa görülecektir ki, İman cephesinde katiyen telâş ve korku yoktur. Hücum ve taarruz yoktur. Kalleşlik ve enseden saldırma hele hiç yoktur. Bütün bu aşağılık hareketler inkâr cephesinden gelmiştir. Korkan ve ürken onlardır...

Dönüp dolaşan onlardır. Her devirde iman cephesi hafif bir silkinişle bütün örülen ağırları, gerilen zincir-

leri paramparça etmiştir...

Ne garip tecellidir ki bu cephe zayıflar ve artık herkes zanneder ki yıkılır ve kopar. Lâkin bu anda çelikten bir doğrulma ve kalkınma baş gösterir, inkâr cephesindeki korkak kahramanların alkışladığı galibiyet serabı birdenbire yok olur.

Haçlı seferlerindeki sersem Avrupalıların yedikleri darbe, bu galibiyetin en açık misalidir. O günden bu güne Avrupalı, imana karşı artık köpekçe ve sürüler halinde saldıramamıştır. Bir kaç tane salyalı imansızlar, felsefe ve mantık kanallarıyla imana hücum etmişlerse de ancak muayyen bir kitlenin sarhoş kafalarında iz bırakabilmişlerdir. Onlar da âyıldıkları zaman, o mefur izleri kazımışlar ve munis bir insan haline gelmişlerdir.

Bugün Avrupa ve Amerika'daki islâmlaşma hareketi saf ve bisehap ak ve berrak bir imanin en güzel galibiyetini göstermektedir. Akli başında olan, kendisini, çağlayanlar yaparak akan bir nehre atmayacağı gibi bilâkis ondan faydalanmaya ve içip içip kanmaya bakar. İslam da bir nehirdir. Onu taşlamak ona hücum etmek mânasızdır, gülünçtür. Ondan faydalanmasını bilmeli.

Necmettin Asma

Ağaçlar

Ellerimin önündeki dallar da
Sarıldı yaprağa
Göremiyorum karşı yamacı
Erken mi yoldayım
Ben mi geciktim

Önümüzde bir çınar yükseliyor
Her gece atlılar geliyor ona
Destan söyleyip gidiyorlar
Esmerlikleri
Tutuşup kuruyan dudakları kalıyor sabaha

Dostum üşüyorum dedin
Üşüme
Korkuyorum -Korkma
Kaçıyorum -Kaçma
Ürperiyorum düşünceden -ürper

Sabah trafik
Çınara kim bakar
Kim geçer dallarından
Bahar mı geliyor
Komşunun balkonunda
Çamaşırlar renk rengarenk

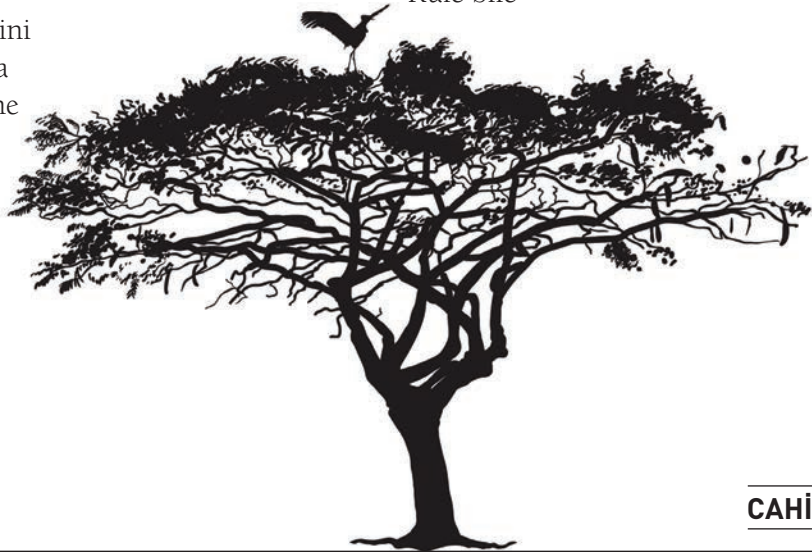
Kızlar göğüslerini
Baharın ağacına
İlk açan çiçeğine
Dayadılar

Arılarla erkekler boğuşuyor
Arılarla uçan bütün çiçeklerle
Ayaklarında taşınan tozlarla
Akıyorlar alıp götürülürken
Yaprak evlerin içindeki dişiliklere

Dostum geç kaldın
Güneş ne gün doğacaksa
Söylediler duymadın geç kaldın
Otur ağla sonra soframda doy
Ekmek tut zeytin tat
Açlığını eğlerken sen
Bak nasıl ayçağın erleri
Savaşarak ve devirleri aşarak geldiler
Karanlığı karaladılar yolları tuttular
At tepmedeler

Bak nasıl savaşı bindiler. Gece çınara gelip
söyleşip
Kelime ettiler söz bilediler
Zorun yamanı kolayladılar

Sahip olun taşa demire
Aleve
Küle bile

CAHİT ZARİFOĞLU

FEDERATION OF INTERNATIONAL STUDENT ASSOCIATIONS
UDEF
UUSLARARASI
ÖĞRENCİ DERNEKLERİ
FEDERASYONU

دنيا Uluslararası Öğrenci Kuruluşları Platformu
WISAP
World
International Student
Association Platform

Aşhane
KONSUM AÇ YATIRACAK